

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Rimantė MITUZAITĖ

**GAMYBOS EFEKTYVUMO REZERVAI
UŽDAROJE AKCINĖJE BENDROVĖJE “TEREKAS”**

Magistro darbas

Šiauliai, 2007

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

**GAMYBOS EFEKTYVUMO REZERVAI
UŽDAROJE AKCINĖJE BENDROVĖJE “TEREKAS”**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Magistro darbo autorė Rimantė Mituzaitė

Vadovas prof.dr.Bronislovas Martinkus.....

Recenzentas Angelė Lileikienė.....

SANTRAUKA

Rimantė Mituzaitė

Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje “TEREKAS”

Magistro darbas.

Magistro baigiamajame darbe apžvelgiami ir išsamiai išanalizuojami gamybinės įmonės veiklos efektyvumo vertinimo principai, vertinimo galimybės bei metodologija. Remiantis kitų šalių patirtimi bei teorinėmis žiniomis, apsvaistytos efektyvumo gerinimo alternatyvos. Iš gautų UAB “Terekas” finansinės analizės rezultatų, atliktas pagrindinių veiklos efektyvumą įtakojančių rodiklių prognozavimas, pasitelkiant koreliacinės regresinės analizės bei eksponentinių reikšmių lyginimo skaičiavimo būdus atlikta pardavimų apimtys prognozė, bendrojo bei grynojo pelno prognozės 2008-2009 metams, įvertinta įmonės bankroto tikimybė bei stabilaus augimo koeficientas. Pagal gautus rezultatus, pateiktos rekomendacijos veiklos (gamybos) efektyvumui gerinti. Patvirtinama autorės suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, kad gamybinės įmonės veiklos efektyvumo vertinimo rodikliai atskleidžia įmonės finansinę padėtį ir leidžia spręsti apie įmonės veiklos efektyvumą.

SUMMARY

Rimantė Mituzaitė

Reserves of manufacture efficiency in the Joint Stock Company “TEREKAS”

Master thesis.

This Master thesis contains a review and a thorough analysis of production company's principles of activity effectiveness evaluation, evaluation possibilities and methodology. With reference to the experience of foreign countries and theoretical knowledge, the alternatives of effectiveness improvement were discussed. The results of financial analysis were received. Thus the forecast of the main influencing indicators of the activity effectiveness was accomplished. With the help of correlation and regressive analysis as well as the calculating ways of comparing exponential values, sales volume, profit and gross profit for 2008-2009 were forecasted. The possibility of bankrupt and the coefficient of steady progress were evaluated. According to the gained results, the recommendations of improvement of activity (production) effectiveness were proposed. The scientific hypothesis of the author was proven. It claims that the evaluation indicators of a production company's activity effectiveness reveal the financial state of a company and let decide about a company's activity effectiveness.

TURINYS

ĮVADAS.....	9
1 .GAMYBINĖS VEIKLOS EFEKTYVUMO ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI	12
1.1. Efektyvumo samprata ir jo didinimo prielaidos.....	12
1.2. Efektyvumo vertinimo alternatyvos	16
1.3. Santykinių rodiklių grupavimas ir veiklos efektyvumo rodikliai	17
1.4. Bankroto tikimybės vertinimas	22
1.5. Rodiklių prognozės įmonės veiklos analizėje	25
2 .TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	28
2.1. UAB" Terekas" veiklos kryptis	28
2.2. Situacija rinkoje	28
2.3. UAB "Terekas" finansinių ataskaitų straipsnių apimties dinamikos analizė.....	29
2.3.1. Turto dinamikos analizė.....	29
2.3.2. Savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų dinamikos analizė	33
2.3.3. Pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių apimties kitimo analizė	35
2.4. UAB "Terekas" finansinių ataskaitų straipsnių struktūros ir jos pokyčių analizė... 37	
2.4.1. Turto struktūros analizė	37
2.4.2. Savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų struktūros analizė.....	39
2.4.3. Pelno (nuostolio) ataskaitos struktūros analizė.....	40
2.5. Santykinių rodiklių analizė	41
2.5.1. Pelningumo rodiklių analizė	41
2.5.1.1. Pardavimų pelningumo analizė.....	41
2.5.1.2. Turto pelningumo rodikliai	43
2.5.1.3. Kapitalo pelningumo analizė.....	46
2.5.2. Mokumo rodiklių analizė	49
2.5.2.1. Trumpalaikio mokumo rodikliai	49
2.5.2.2. Ilgalaikio mokumo rodikliai.....	51
2.5.3. Veiklos efektyvumo rodikliai.....	54
2.5.3.1. Turto panaudojimo efektyvumo (apyvartumo) rodikliai	54
3. UAB "TEREKAS" PERSPEKTYVŲ VERTINIMAS.....	66

3.1. Finansinis ataskaitų straipsnių pokyčių įtakos finansiniam stabilumui vertinimas .	66
3.2. Bankroto tikimybės įvertinimas naudojant santykinių rodiklių sistemas	67
3.3. Pardavimų apimtys prognozavimas	70
3.4. Pelno prognozavimas	73
3.4.1. Pelno prognozavimas remiantis koreliacinės regresijos analize	76
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	81
LITERATŪRA.....	88
PRIEDAI.....	91

LENTELĖS

1 lentelė	Pasaulinės rinkos PET žaliavos vartojimo augimas ir prognozės.....	29
2 lentelė	UAB "Terekas" bendrojo pelningumo rodikliai	41
3 lentelė	UAB "Terekas" bendrojo pelningumo rodiklių dinamika.....	42
4 lentelė	UAB "Terekas" santykiniai turto pelningumo rodikliai	44
5 lentelė	UAB "Terekas" santykinių turto panaudojimo efektyvumo rodiklių dinamika	44
6 lentelė	UAB "Terekas" turto pelningumas 2003-2006 metais	45
7 lentelė	UAB "Terekas" kapitalo pelningumo rodikliai 2003-2006 metais.....	46
8 lentelė	UAB "Terekas" santykinių kapitalo pelningumo rodiklių dinamika.....	47
9 lentelė	UAB "Terekas" nuosavo kapitalo pelningumas 2003 -2006 metais	48
10 lentelė	UAB "Terekas" likvidumo santykiniai rodikliai	50
11 lentelė	Santykinių likvidumo rodiklių dinamika	51
12 lentelė	UAB "Terekas" ilgalaikio mokumo rodikliai	52
13 lentelė	UAB "Terekas" ilgalaikio mokumo rodiklių dinamika 2003-2006 metais.....	54
14 lentelė	UAB "Terekas" išlaidų lygio apyvartumo analizė.....	55
15 lentelė	UAB "Terekas" išlaidų lygio apyvartumo rodiklių dinamika	56
16 lentelė	UAB "Terekas" viso turto apyvartumo rodikliai (kartais).....	57
17 lentelė	UAB "Terekas" viso turto apyvartumo rodiklių dinamika.....	58
18 lentelė	UAB "Terekas" trumpalaikio turto apyvartumo rodikliai	58
19 lentelė	UAB "Terekas" trumpalaikio turto apyvartumo rodiklių dinamika	59
20 lentelė	UAB "Terekas" atsargų apyvartumo rodikliai.....	60
21 lentelė	UAB "Terekas" atsargų apyvartumo rodiklių dinamika.....	60
22 lentelė	UAB "Terekas" debitorinio įsiskolinimo (gautinų sumų) apyvartumo rodikliai.....	61
23 lentelė	UAB "Terekas" debitorinio įsiskolinimo rodiklių dinamika.....	62
24 lentelė	UAB "Terekas" kreditorinio įsiskolinimo apyvartumo rodikliai.....	63
25 lentelė	UAB "Terekas" kreditorinio įsiskolinimo rodiklių dinamika.....	63
26 lentelė	UAB "Terekas" ilgalaikio turto apyvartumo rodikliai.....	64
27 lentelė	UAB "Terekas" ilgalaikio turto apyvartumo rodiklių dinamika.....	64
28 lentelė	UAB "Terekas" kreditingumo indekso, apskaičiuoto pagal Altman modelį, dinamika 2003-2006 metais.....	69

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje "TEREKAS"

29 lentelė	UAB "Terekas" bankroto diagnozavimas pagal Blanc modelį 2003-2006 metais.....	69
30 lentelė	UAB "Terekas" pardavimų apimtys pradiniai duomenys ir prognozė.....	70
31 lentelė	EkspONENTINIS pardavimų reikšmių išlyginimo skaičiavimas.....	72
32 lentelė	UAB "Terekas" pelno pradiniai duomenys ir prognozė.....	74
33 lentelė	EkspONENTINIS pelno reikšmių išlyginimo skaičiavimas.....	75
34 lentelė	Pardavimų ir pardavimo savikainos ryšio analizė.....	76
35 lentelė	Pardavimų ir grynojo pelno ryšys.....	79

ILIUSTRACIJOS

1 pav.	„Efektyvumo“ samprata Lietuvos ir užsienio autorių mokslinėje literatūroje	13
2 pav.	Lėšų apytaka gamybos , prekybos ir paslaugų sferose	14
3 pav.	Du Ponto piramidė.....	21
4 pav.	Rodikliai, parodantys gresiantį bankrotą.....	24
5 pav.	UAB “Terekas” turto apimtys 2003 – 2006 metais	30
6 pav.	UAB “Terekas” ilgalaikis ir trumpalaikis turtas 2003 – 2006 metais	31
7 pav.	Trumpalaikių įsiskolinimų dinamika 2003-2006 metais	34
8 pav.	UAB “Terekas” pardavimai ir parduotų prekių ar paslaugų savikaina 2003-2006 metais	35
9 pav.	UAB “Terekas” turto struktūra 2003-2006 metais	37
10 pav.	UAB “Terekas” pardavimų apimtys prognozė dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu.....	71
11 pav.	Eksponentinis pardavimų prognozavimas.....	73
12 pav.	Bendrojo, veiklos ir grynojo pelno prognozavimas.....	74
13 pav.	Pardavimų prognozės	77
14 pav.	Pardavimų ir savikainos ryšys.....	78

ĮVADAS

Mokslinio darbo aktualumas. Tam, kad užtikrinti įmonės tolimesnį gyvavimą šiuolaikinėmis sąlygomis, vadovams visų pirma būtina sugebėti realiai įvertinti jos finansinę būklę. Finansinė būklė – svarbiausia įmonės ekonominės veiklos charakteristika. Ji nusako konkurencingumą, bendradarbiavimo potencialą, įvertina, koku laipsniu apsaugoti tiek pačios įmonės, tiek ir jos partnerių interesai.

Subalansuota įmonės finansinė būklė yra sėkmingos veiklos rezultatas ir pagrindinė sėkmingos veiklos sąlyga. Nepakankamas dėmesys verslo rizikai ar netinkamas jos valdymas gali pabloginti finansinę būklę ir finansinius rodiklius. Gali pritrūkti apyvartinių lėšų, sutrikti sutarčių sąlygų vykdymas, o taip pat su tuo susijusi neigiama tiekėjų ir verslo partnerių reakcija, iškilti grėsmė veiklos tęstinumui. Dėl to įmonės finansinės būklės analizės ir bankroto tikimybės prognozavimo tema yra aktuali visiems rinkos dalyviams, nes kiekvienos įmonės tikslas yra kuo geresni veiklos rezultatai ir kuo labiau patenkinti savininkų lūkesčiai.

Vienintelis būdas užtikrinti sėkmingą įmonės gyvavimą – tai nuolat kokybiškai ir sistemiškai analizuoti jos finansinę būklę, priimti šia analize pagrįstus investicinius ir finansinius sprendimus, įvertinti įmonėje esančius išteklius, išaiškinti jų naudojimo efektyvumą. Finansinė analizė padeda kuo anksčiau pastebėti įvairius negatyvius reiškinius įmonės veikloje, o analizės išvados leidžia imtis priemonių, kad būtų išvengta krizės ir sumažėtų pavojų grėsmė.

Norint pasiekti, kad įmonės veikla būtų efektyviai valdoma, reikia gerinti gaunamą rezultatą, t.y. užtikrinti kokybiškų paslaugų teikimą jau esamiems bei naujiems vartotojams (klientams) mažinant patiriamas sąnaudas.

Problema. Rinkos ekonomika pasižymi neapibrėžtumu, versle nuolat pasitaiko netikėtumų, nesėkmių, rizikos. Finansinės būklės vertinimas teikia labai daug naudingos informacijos, kuria remiantis galima priimti tikslesnius ir labiau pagrįstus operatyvinius, taktinius bei strateginius verslo sprendimus ir kuria remiantis galima sumažinti išskylančią riziką bei išvengti daugelio problemų.

Mokslinio tyrimo objektu buvo pasirinkta UAB "Terekas" 2003-2006 m. finansinė veikla ir jos rezultatai.

Mokslinio darbo metu iškelta **hipotezė** – gamybinės įmonės veiklos efektyvumo vertinimo rodikliai atskleidžia įmonės finansinę padėtį ir leidžia spręsti apie įmonės veiklos efektyvumą.

Darbo tikslas – remiantis konceptualiojoje mokslinio darbo dalyje aptariamais efektyvumo analizės metodais ir rodikliais bei įmonės finansinių ataskaitų duomenimis, atlikti UAB "Terekas" efektyvumo būklės analizę ir įvertinti efektyvumo didinimo galimybes.

Tikslui pasiekti išskirti šie **uždaviniai**:

- 1) Aptarti pagrindinius Vakarų, Rusijos bei Lietuvos autorių išskiriamų efektyvumo analizės bei efektyvaus panaudojimo vertinimo rodiklių teorinius aspektus.
- 2) Įvertinti įmonės finansinę būklę pagal aprašytus analizės metodus bei įvertinti įmonės efektyvumo lygį.
- 3) Atlikti UAB „Terekas“ pardavimų prognozavimą, naudojant pagrindinės tendencijos nustatymo metodą.
- 4) Remiantis gautais rezultatais pateikti išvadas apie esamą įmonės padėtį ir veiklos efektyvumą, nurodyti pagrindines priežastis, įtakojančias gautus rezultatus.
- 5) Pasiūlyti įmonės veiklos efektyvumo didinimo strategiją, kurios dėka būtų galima optimaliai panaudoti įmonės turimas lėšas.

Atliekant analizę naudojami šie **metodai**:

- ✓ mokslinės literatūros analizė, sintezė, sisteminimas, lyginimas, klasifikavimas ir grupavimas;
- ✓ finansinių ataskaitų analizės;
- ✓ santykinių rodiklių analizė;
- ✓ bankroto diagnozavimo metodai;
- ✓ rodiklių prognozavimas;
- ✓ koreliacinė ir regresinė analizė;
- ✓ dinamikos eilučių ekstrapoliacija.

Tyrimo rezultatai. Konceptualiojoje darbo dalyje atlikta išsami finansinės analizės teorinių aspektų analizė. Išnagrinėti efektyvumo sampratos įvairių autorių darbuose skirtumai, aptarti pagrindiniai finansinės būklės analizės būdai. Taip pat pateikta bankroto diagnozavimo metodų apžvalga, apimanti tiek dažniausiai naudojamą Altman metodą, tiek ir rečiau naudojamą Blanc modelį. Aptartos rodiklių kitimo tendencijos, apibūdinimui naudojamos koreliacinė regresinė analizė, dinamikos eilučių ekstrapoliacija, nurodyti pagrindiniai jų patikimumo vertinimui naudojami rodikliai.

Analitinėje darbo dalyje atlikta išsami įmonės finansinės būklės analizė, naudojant visas pagrindines analizės rūšis. Identifikuotos pagrindinės problemos, tarp kurių galima paminėti per didelį įmonės įsiskolinimą, neefektyvų atsargų valdymą, lėšų įšaldymą. Tačiau nustatyta, kad įmonės pelningumo rodikliai yra geri ir jie toliau gerėja. Atlikus bankroto diagnozavimą, vertinant atskirų straipsnių pokyčius ir naudojant įvairias santykinių rodiklių sistemas, nustatyta, kad bankroto grėsmė yra galima.

Konstruktiviojoje dalyje įvertintos įmonės perspektyvos. Buvo apskaičiuotos UAB „Terekas” pardavimų prognozinės reikšmės 2007- 2009 metams, naudojant dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdą.

Rezultatų praktinis reikšmingumas. Kadangi iki šiol UAB „Terekas“ nebuvo atliekama išsami efektyvumo būklės analizė, šio tyrimo rezultatai turi didelę praktinę reikšmę. Remiantis nustatytais probleminėmis sritimis, įmonės vadovybė galės atlikti tam tikras korekcijas ir pasiekti didesnę veiklos efektyvumą.

1. GAMYBINĖS VEIKLOS EFEKTYVUMO ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Efektyvumo samprata ir jo didinimo prielaidos

Efektyvumo sąvoka yra labai dažnai vartojama tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose. Efektyvumas yra neatsiejamas nuo bet kokios veiklos. Tiek viešos, tiek privačios įmonės, įstaigos, organizacijos siekia veiklos efektyvumo. Tai rodo, kad veiklos efektyvumas yra labai svarbus globaliniu mastu. Būtina pastebėti, kad norint žinoti ar veikla yra efektyvi, ar neefektyvi reikia ją įvertinti remiantis tam tikrais elementais.

Vakarų šalių mokslininkai, parengę organizacijų veiklos efektyvumo vertinimo metodiką, mano kad efektyvios organizacijos veiklos vertinimo elementai yra šie [8, p. 4-5]:

1. Valdymas,
2. Žmogiškieji ištekliai,
3. Viešųjų paslaugų kokybė,
4. Mikroklimatas.

Išvardintus veiklos efektyvumo vertinimo elementus galima pritaikyti viešųjų institucijų veiklos efektyvumui įvertinti.

Ūkinės – gamybinės veiklos efektyvumo didinimą norint suvokti kaip būtiną ir svarbią veiklos plėtros sąlygą, visų pirma tikslinga apibrėžti veiklos efektyvumo sampratą ir aptarti įvairias efektyvumo augimo sąlygas.

Ūkinei – gamybinei veiklai įvertinti naudojama daug skirtingų rodiklių. Veiklos sėkmingumui nustatyti ilgą laiką daugiausia dėmesio buvo sutelkta į galutinius rezultatus – pelną, pelningumą, investuoto kapitalo pelningumą. Efektyvumas yra svarbus subjekto sėkmę identifikuojantis matas, svarbus atliekant ne tik esamos būklės analizę, bet ir nagrinėjant perspektyviniu požiūriu, atskleidžiant papildomus rezervus ir veiklos gerinimo galimybes.

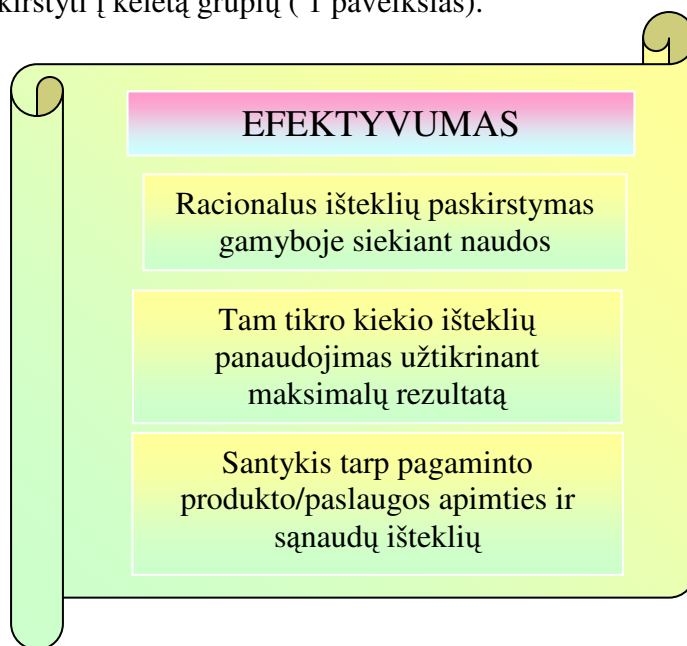
Mokslinėje literatūroje efektyvumo samprata įvardijama įvairiai. Tarptautinių žodžių žodyne (2002) efektyvumas pateikiamas kaip rezultato ir sąnaudų reikalingų jam pasiekti santykis arba jo atitikimo laipsnis.

Autoriai Ch. Pass, B. Lowes, L. Davies (1997) efektyvumą įvardina santykiu tarp nepakankamų gamybos išteklių ir prekių bei paslaugų apimtys.

Kitų autorių V. Petraškevičiaus, A. Stepanovo, A. Jakučio (2000) nuomone, efektyvumas – tai įvairių išteklių naudojimo lygis, užtikrinantis maksimalų produkto panaudojimą.

Pirmiausia, reikėtų apibrėžti, kad efektyvumas bendriausia prasme suprantamas kaip santykis tarp pagaminto produkto ir / ar paslaugų apimties ir jiems panaudotų išteklių.

Lietuvos ir užsienio mokslinėje literatūroje galima rasti ne tik tokį apibrėžimą. Efektyvumo interpretacijų ir apibrėžimų yra daug, kadangi nėra vienodo požiūrio į vykstančius ekonominius procesus, bei tarpusavio ryšį. O tai ir formuoja skirtingą požiūrį į rodiklius, kuriais norima pabrėžti vieną ar kitą įmonės ar visos šakos veiklos ypatybę. Išnagrinėjus skirtingų autorių nuomones, galima būtų sąlyginai suskirstyti į keletą grupių (1 paveikslas).

1 pav. „Efektyvumo“ samprata Lietuvos ir užsienio autorių mokslinėje literatūroje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

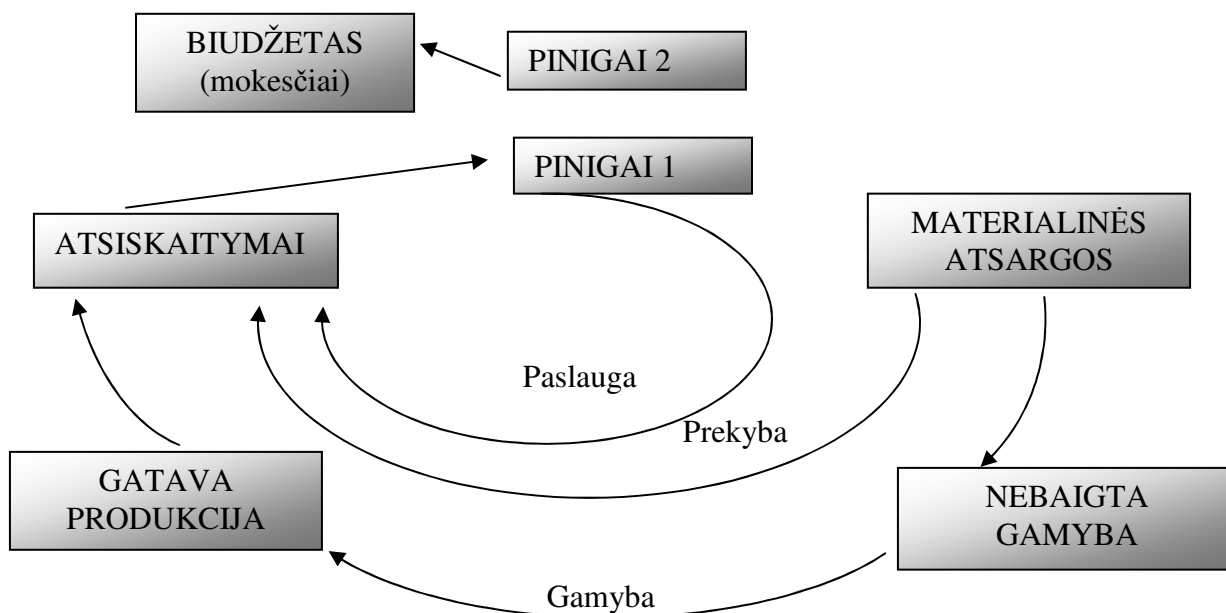
Dažniausiai autorių sąvoka „efektyvumas“ naudojama užsibrėžto tikslo, teigiamo rezultato pasiekimo įvardinimui, nedetalizuojant pasiekimo būdų.

Autorius B. R. Jewell (2000) išskiria dvi sąvokas – rezultatyvumą ir efektyvumą, kurios paprastai literatūroje apibrėžiamos vienu žodžiu – efektyvumu. Jo nuomone, efektyvumo pasiekimas nesietinas tik su tikslų įgyvendinimu, nes „...užduotį galima atlikti rezultatyviai ir vis dėl to tuo pačiu metu būti neefektyviam, kai be reikalo naudojami ištekliai.“ [18, p.379] Šio autoriaus nuomone, efektyvumo samprata orientuota į išteklių sąnaudas, kai analizuojama, kiek faktiškai panaudota išteklių ir kiek buvo suplanuota jų panaudoti.

Paprastai autorių mikroekonomikos moksle įvardinamas yra ekonominis efektyvumas, kuris įvertinamas tobulos konkurencijos ir monopolinėje rinkoje. Ekonominis veiklos efektyvumas garantuojamas, jei įmonės veiklos rezultatai gerėja sparčiau nei didėja veiklos išlaidos ir sąnaudos, t.y.

siekimas gauti kuo daugiau naudos naudojant turimus ribotus išteklius. Tai reiškia, kad ekonominis efektyvumas gali būti įvardinamas kaip ribotų išteklių racionalus panaudojimas, kurio rezultatas – gaunamas pelnas. Tačiau veiklos procese turi būti sukuriama ne tik pelnas, bet ir pinigų srautas reikalingas veiklos proceso tęstinumui.

Siekiant įvertinti įmonės veiklos efektyvumą, pirmiausia tikslinga išsiaiškinti, kokia efektyvumo reikšmė yra įmonės veiklai. Remiantis J. Mackevičiaus ir D. Poškaitės (1998) nuomone, efektyvumas gali būti suprantamas kaip racionalus lėšų veiklos procese cirkuliavimas, duodantis teigiamą rezultatą, t.y. greitą veiklos proceso ciklą, kurio metu ne tik sukuriama pelnas, bet ir pinigų srautas, reikalingas veiklos proceso tęstinumui palaikyti. [27, p. 128] minėtas pinigų srautas naudojamas atlyginimams išmokėti, atsargoms kaupti, skoloms gražinti ir kitiems poreikiams tenkinti. Lėšų apytaką įvairiose sferose pavaizduota 2 paveiksle.

2 pav. Lėšų apytaka gamybos, prekybos ir paslaugų sferose

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Mackevičius J., Poškaitė D. (2000). Finansinė analizė.

Vilnius: Katalikų pasaulis.

Kiti autoriai teigia, kad efektyvumas vertinamas išreiškiant veiklos rezultato kiekį [11, p. 15]. Tada jis lyginamas su tai veiklai reikalingais ištekliais ir tos veiklos apimtimi.

Apžvelgiant šias nuomones, galima sakyti, kad ūkinės veiklos efektyvumo sąvoka gali būti apibrėžiama labai įvairiai

Autoriai D.Šleikienė, I.Klimavičienė, G. Savickaja, M.Bakanovas išskiria veiklos efektyvumą įtakojančius veiksnius. Efektyvumas tai tokia būseną, kuri priklauso nuo tam tikrų besikeičiančių veiksnių. Galima išskirti tokius pagrindinius efektyvumo veiksnius:

- ✓ Mokslo ir technikos pažanga, gaminamos produkcijos (ar teikiančių paslaugų) mokslo ir technikos lygis.
- ✓ Šalies ūkio struktūra ir darbo bei gamybos organizavimo lygis.
- ✓ Įmonės (ūkio šakos) veiklos sistema ir darbo organizavimo kultūra.
- ✓ Valdymo lygis.
- ✓ Ištekliai ir jų racionalus naudojimas.
- ✓ Tarptautinės verslo sąlygos ir jų panaudojimas [36, p. 19, 35]

Daugelis autorių vienareikšmiškai teigia, kad veiklos efektyvumą galima įvertinti pasitelkus tam tikrus finansinius rodiklius ar jų grupes.

Autoriai R.S.Kaplan, D.P.Norton (1996) teigia, kad turi egzistuoti tiek finansiniai, tiek nefinansiniai matavimai, kurie efektyviai padėtų sprendimo priėmimo procese. Pastaroji nuomonė atspindi naujausias veiklos įvertinimo tendencijas, kurios savo ruožtu konstatuoja, kad finansinis rezultatas yra daugelio procesų pasekmė, bet ne priežastis, t.y. finansinė veikla yra nefinansinės veiklos pasekmė. Iš to seka, kad norint užtikrinti efektyvią veiklą tikslinga įvertinti ir veiklos procesus nefinansiniais aspektais, tokiu būdu išvelgiant vyksmo priežastis. Kita vertus, ekonomikoje, kurioje dominuoja materialūs resursai, finansiniai matavimai yra naudingi ir skiriami nuolatiniam veiklos ir pokyčių monitoringui bei veiklos vertinimui, priimant valdymo sprendimus. Todėl finansinių rodiklių rezultatai ir jų interpretacija leidžia pasirinkti atitinkamas veiklos efektyvumo gerinimo kryptis.

Apskritai galima teigti, kad veiklos efektyvumas išreiškia veiklos rezultata, tenkanti versle naudojamų ir tam rezultatui gauti reikalingų sąnaudų vienetui. Šios sampratos esmė ta, jog efektyvesne gali būti laikoma veikla, kurioje naudojamų išteklių vienetui tenkantis rezultatas bus didesnis. Pateiktas apibrėžimas nusako veiklos efektyvumo didinimo galimybių prasmę. JAV statistikoje efektyvumo samprata yra sutapatinama su našumo samprata arba net efektyvumas traktuojamas kaip atskiras našumo atvejis. Kai tuo tarpu našumas apibūdinamas kaip efektyvumo matas sąnaudas (darbą, kapitalą, medžiagas ir kt.) paverčiant produkcija.

Kaip pastebime, kai kurių autorių veiklos efektyvumas vadinamas apyvartinio kapitalo aktyvumu, apyvartumo ir fondų valdymu. Tai gali būti susiję su įtraukiamų rodiklių sudėtimi. Vieni autoriai į veiklos efektyvumo grupę įtraukia tiek apyvartumo, tiek ir išlaidų vienam pardavimų piniginiam vienetui rodiklius, kiti trumpalaikio turto apyvartumą, apskaičiuotą dienomis ir kartais. Kai kurie autoriai į šią grupę įtraukia pelningumo rodiklius.

Veiklos efektyvumui apibūdinti pateikiama gana daug rodiklių. Dažnai veiklos efektyvumo rodikliai skiriami į atskirą grupę, tačiau neretai ir nagrinėjami kartu su pelningumo, mokumo ir kitais rodikliais.

1.2. Efektyvumo vertinimo alternatyvos

Ūkinės veiklos vertinimas gali būti suprantamas kaip procesas, kurio metu gaunamos informacijos dėka galima daryti išvadas apie nagrinėjamą objektą, jo veiklos sėkmingumą, nustatyti veiklos rezultatus teigiamai ir neigiamai veikiančius veiksnius.

Mokslinėje literatūroje neradome vieningos nuomonės, kaip ir kokiais rodikliais ar kriterijais reikia įvertinti veiklos efektyvumą. Ir kaip tai atlikti geriausia.

Veiklai išmatuoti ir įvertinti naudojama finansinė analizė, kuri remiasi vien finansiniais rodikliais. Veiklos vertinimo pokyčius lemia sistemos ribotumai bei besikeičianti konkurencinė aplinka. Dažniausiai aptinkami literatūroje veiklos efektyvumą apibūdinantys rodikliai. Šie apskaičiuojami atsižvelgiant į gamybos ciklą, lėšų cirkuliaciją, apytakos stadijas. Pasak autorių Schoebelen ir Lyrch Cross, į veiklos vertinimo sistemas turi būti integruoti apskaitos duomenys ir gamybos pasiekimų duomenys [34, p. 64]

Analizuojant įvairių autorių nuomonę, galima daryti išvadą, jog efektyvumo sąvoka yra platesnė ir labiau tinka įvairiems rodikliams ir matavimams sujungti. Autoriai R.S. Kaplas ir D.P.Norton teigia, kad turi egzistuoti tiek finansiniai, tiek nefinansiniai matavimai, kurie padėtų sprendimų priėmimo [20, p. 25]. Ši autorių nuomonė atspindi naujausius veiklos vertinimus, kurie pabrėžia, jog finansiniai veiklos pasiekimai yra nefinansinių pasiekimų pasekmė.

Kuriant veiklos vertinimo metodiką, turėtų būti atsižvelgta į vertinimo objekto viziją, strategiją, tikslus.

Kitų autorių Schalkwyk ir Cross nuomone, veiklos efektyvumui turėtų būti sukurtas veiklos rodiklių kompleksas, o jos veiklos rodikliai orientuoti į klientų dabartinių ir ateities poreikių tenkinimą bei procesų nepaliaujamą tobulinimą [34, p. 68].

Autorius Hodgetts mano, jog kiekviena įmonė turi nustatyti savo veiklos specifinius rodiklius, matuoti pasiekimus, siekiant savo specifinių tikslų.

Lyginant pasiekimus su praeities rodikliais, gaunama informacija apie patobulėjimus, bet nesant palyginimų su išore, tokia informacija bus menkavertė, kadangi neatspindės pokyčio dydžio adekvatumo išorės pokyčiams.

Taigi veiklos pasiekimų rodikliai turi būti bendri ir lyginami su išore, siekiant sužinoti savo tobulėjimo tempą.

1.3. Santykinių rodiklių grupavimas ir veiklos efektyvumo rodikliai

Literatūroje rodikliai, kuriais siekiama apibūdinti ūkinės veiklos efektyvumą, vadinami įvairiai. Daugelį metų pagrindinė ūkio subjekto veiklos efektyvumo vertinimo kriterijumi buvo laikomas pelnas. Pelno rodiklis turi keletą išraiškos formų, kurios atspindi įvairių ūkinių ir finansinių veiklos procesų efektyvumą. Mokslinė literatūra teigia, kad iš visų santykinių rodiklių grupių daugiausia apibendrinantys ūkio subjekto veiklą ir yra pelningumo rodikliai. Šie rodikliai kompleksiskai atspindi ne tik galutinį rezultatą, bet ir efektyvumą. [22, p. 11]

Įmonių finansinei veiklai įvertinti naudojama gana daug rodiklių. Daugelis koeficientų yra tarpusavyje susieti, iš jų galima apskaičiuoti kitus rodiklius, tačiau rodikliai skiriasi savo svarba ir panaudojimo tikslais. Dažniausiai skaičiuojami ir analizuojami rodikliai, padedantys priimti perspektyvius sprendimus, numatyti įmonės veiklos strategiją. Kadangi finansinės veiklos rodiklių yra daug, tai juos finansinės analizės teorijoje įprasta klasifikuoti į grupes.

Daugelis autorių, tokių kaip V. Vaškelaitis (2003), V. Katkus (1998), J. Mackevičius, D. Poškaitė (1999) ir kiti, pateikia skirtingą koeficientų klasifikavimą:

1. Pelningumo rodikliai;
2. Likvidumo rodikliai;
3. Veiklos efektyvumo rodikliai.
4. Įsiskolinimo rodikliai;
5. Vertybinių popierių ir kapitalo rinkos vertės rodikliai;

J. Mackevičiaus, D. Poškaitės (1998) teigimu, rodiklių grupavimas atliekant finansinės veiklos analizę gali būti skirtingas, tai dažnai nulemia skirtingi analizės atlikėjų tikslai, informacijos šaltinių prieinamumas. Be to, iki šiol nėra griežtos rodiklių klasifikavimo sistemos. Užsienio šalių verslo konsultacinės firmos (RSM Robson Rhodes, Berlinkauf) ir kitos institucijos, atsižvelgdamos į vartotojų poreikius, siūlo santykinus rodiklius suskirstyti į:

- ✓ Pelningumo;
- ✓ Apyvartumo;
- ✓ Likvidumo;
- ✓ Įsipareigojimų;
- ✓ Veiklos efektyvumo.

Mano manymu, atliekant finansinę analizę vadovai turėtų rinktis tokius rodiklius, kurie jiems geriausiai atskleistų duomenis apie vykdomos veiklos efektyvumą. Todėl, manau, jog autorių J. Mackevičiaus, D. Poškaitės (1998) teigimas, jog rodiklius reikia pasirinkti atsižvelgiant į analizei keliamus tikslus.

Kai kurie autoriai (L. Juozaitienė (2000), D. Šlekienė, I. Klimavičienė (2000)) dar papildomai įveda finansinio svorto ir rizikos rodiklių grupes, trumpalaikio mokumo rodiklius.

Pagrindinis finansinių koeficientų privalumas, kad apskaičiuavus santykinus rodiklius, rezultatus galima palyginti tarp skirtingų veiklos laikotarpių, fiksuojant finansinės veiklos rezultatų pasikeitimus, analizuojant pasikeitimų priežastis, vertinant riziką, galimybes, prognozes. Taip pat santykiniai rodikliai palyginami su šakos, kuriai priklauso įmonė, santykinų rodiklių vidurkiais.

Finansinės analizės tikslai yra įvairūs, todėl siūloma santykinus rodiklius grupuoti atsižvelgiant ir į analizės rezultatų vartotojus.

Naudojant santykinus rodiklius svarbu įvertinti jų trūkumus:

- ✓ Norint atlikti palyginamąją analizę, sunku pasirinkti šakų vidurkius sugretinimui;
- ✓ Rodiklių palyginimas su šakos vidutiniais santykiniais rodikliais ne visuomet yra optimalus, kartais svarbesnis palyginimas su šakos lyderių santykiniais rodikliais;
- ✓ Šakų santykiniai rodikliai dažnai pateikiami netinkamai įvertinus infliaciją ar sezoniškumo pokyčių įtaką;
- ✓ Susiduriama su dirbtiniu rodiklių reikšmių gerinimu;
- ✓ Dažnai finansinių ataskaitų duomenys yra klastojami;
- ✓ Santykinų rodiklių pavadinimai skirtinguose literatūros šaltiniuose pateikiami nevienodi;
- ✓ Skaičiuojant tą patį koeficientą, vardiklyje nurodomi skirtingi rodikliai.

Lietuvos ir užsienio autoriai pateikia įvairius rodiklius bei skirtingą jų grupavimą. Poster R. (1993) pažymi, kad atliekant analizę, rekomenduojama iki 100 santykinų rodiklių. Labiausiai paplitusios šios santykinų rodiklių grupės: pelningumo, likvidumo, veiklos efektyvumo, finansinio įsiskolinimo ir rinkos vertės santykiniai rodikliai.

Minėto autoriaus atlikti santykinų rodiklių empiriniai tyrimai turėjo du tikslus. Pirmasis – ištirti tam tikrų rodiklių naudingumą tarp santykinų rodiklių, siekiant nustatyti rodiklių grupę, naudotiną analitiniams tikslams, t.y. siekiant atlikti detalesnę analizę. Antrasis – nustatyti mažesnę rodiklių skaičių ar grupę, kuri tiesiogiai būtų taikoma valdymo sprendimams priimti, ji gali būti panaudota kurti specifinius prognozinis, atspėjamuosius modelius bei nustatyti riziką įvairiose sferose.

Atlikus tyrimus, W. D. Miller (1995) pateikė išvadą, jog jei santykiniai rodikliai teigiamai koreliuoja tarpusavyje, tai juos galima sujungti į vieną grupę. Manoma, tikslingiausia santykinius rodiklius sugrupuoti pagal jų apibūdinamas įmonės ūkinės – gamybinės veiklos sferas. Gamybinės komercinės veiklos rezultatai ir jos efektyvumą geriausiai apibūdina pelningumo rodikliai; įmonės kreditų saugumą bei riziką – įsipareigojimų arba skolų rodikliai; trumpalaikį mokumą – mokumo (likvidumo) rodikliai; lėšų panaudojimo įmonės gamybinėje komercinėje veikloje efektyvumą – veiklos efektyvumo (apyvartumo) rodikliai; vertybinių popierių emisijos ir su rinka susijusių įmonės veiklą – kapitalo rinką apibūdinantys rodikliai.

Anot J. Mackevičiaus, D. Poškaitės (1998), pasirenkant santykinius rodiklius įmonės veiklai vertinti, tikslinga vadovautis analizei keliamais uždaviniais. Jeigu keliamas tikslas – ištirti įmonės gaunamų kreditų apdraustumą, gražintinumą, svarbiausi yra įsipareigojimų ir mokumo rodikliai. Vadovams, norintiems nustatyti veiklos problemas, reikšmingesni yra pelningumo bei veiklos efektyvumo rodikliai, o nagrinėjant įmonės investicinius sprendimus bei investicinį patrauklumą, - kapitalo rinką apibūdinantys rodikliai. Tačiau iš visų santykinų rodiklių grupių labiausiai apibendrinantys įmonės veiklą yra pelningumo rodikliai, nes jie kompleksiskai atspindi ne tik finansinį įmonės veiklos rezultatai, bet ir jos efektyvumą.

Ekonominėje literatūroje yra išskiriami veiklos efektyvumą įvertinantys rodikliai, tačiau jie įvardinami skirtingų autorių labai įvairiai:

- ✓ Veiklos efektyvumo (J. Palmer 1983, I. White, S.A.Sondhi, D. Fried 1995, J. Mackevičius, D. Poškaitė 1998);
- ✓ Turto efektyvumo / apyvartumo (Gonskas 1997 / L.A. Bernstein 2002);
- ✓ Apyvartinio kapitalo aktyvumo (K. Stickney 1993);
- ✓ Fondų valdymo (D. F. Hawkins 1985);
- ✓ Trumpalaikio likvidumo (R. F. Kochanek, C.T. Norgaard 1992).
- ✓ Turto valdymo efektyvumo, turto padengimo (C. P. Obi 1998);
- ✓ Išteklių valdymo (V. Kvedaraitė 1994);
- ✓ Aktyvumo (A. V. Rutkauskas, V. Damašienė 2002);

Toks skirtingas traktavimas dalinai gali būti siejamas su rodiklių, įtraukiamų į šią grupę sudėtimi. Vieni autoriai šiai rodiklių grupei priskiria tiek apyvartumo, tiek ir išlaidų vienam pardavimų/pajamų piniginiam vienetui rodiklius. Kita autorių grupė nagrinėja tik trumpalaikio turto apyvartumą apskaičiuotą dienomis ar kartais. Dažniausiai veiklos efektyvumo rodikliai skiriami į atskirą grupę, tačiau neretai jie nagrinėjami kartu su pelningumo rodikliais. Pastarosios nuostatos laikosi trečioji autorių grupė, kuri apyvartumo rodiklių neskiria nuo pelningumo rodiklių, laikydami juos ne tik

savarankiškais rodikliais, bet ir turto pelningumą sąlygojančiais veiksniais. Turto vertintojų laikinuose metodiniuose nurodymuose šie rodikliai apibūdinami kaip apyvartos rodikliai.

Nacionalinės vertybinių popierių biržos rekomenduojamoje finansinės būklės analizės metodikoje šios grupės rodikliai vadinami turto panaudojimo efektyvumo rodikliais.

D. Šlekienė ir Klimavičienė (2000) teigia, kad veiklos efektyvumą galima nustatyti dviem būdais, remiantis investuoto kapitalo arba turimų finansinių išteklių panaudojimu. Labai apibendrintai finansinį efektyvumą galima įvertinti, šių autorių nuomone, pagal veiklos pelningumą, rentabilumą, bei turto pelningumą. Toks efektyvumo vertinimas priskirtinas prie tų autorių grupės, kurie sieja efektyvumą su pelno rodikliu.

Įmonės veiklos efektyvumas ir klientų pasitenkinimas matuojamas ne tik finansiniais veiklos rezultatais. Vadybos specialistai tvirtina, kad norinčios efektyviai dirbti įmonės turėtų naudoti daugiau rodiklių.

Lietuvos įmonės vis dar labiausiai tiki finansiniais rezultatais ir taip praleidžia galimybę pasinaudoti kitais įmonės veiklos efektyvumo matais. Juk tai, kad įmonė dirba pelningai, dar nerodo, kad ji negalėtų dirbti dar pelningiau ar sumažinti esamas valdymo išlaidas. Specialistai siūlo veiklos efektyvumą nustatyti dar ir papildomais būdais, renkant ir tvarkant klientų pasitenkinimui svarbią informaciją.

Nors įmonės veikia labai nevienodomis sąlygomis, jų veiklos efektyvumą galima nustatyti pagal kelis bendrus principus[29]:

1. Svarbūs ne tik finansiniai rodikliai.

Svarbu suprasti, kad finansinių rezultatų nepakanka tiksliai padėčiai apie įmonės padėtį susidaryti. Būtinai papildomi rodikliai, pvz., kokybiniai: neatlikti užsakymai, užsakymo atlikimo laikas, klientų pasitenkinimas. Galbūt kurioje nors iš šių sričių įmonė dirba neveiksmingai ir tai atsiliepia bendrai jos padėčiai.

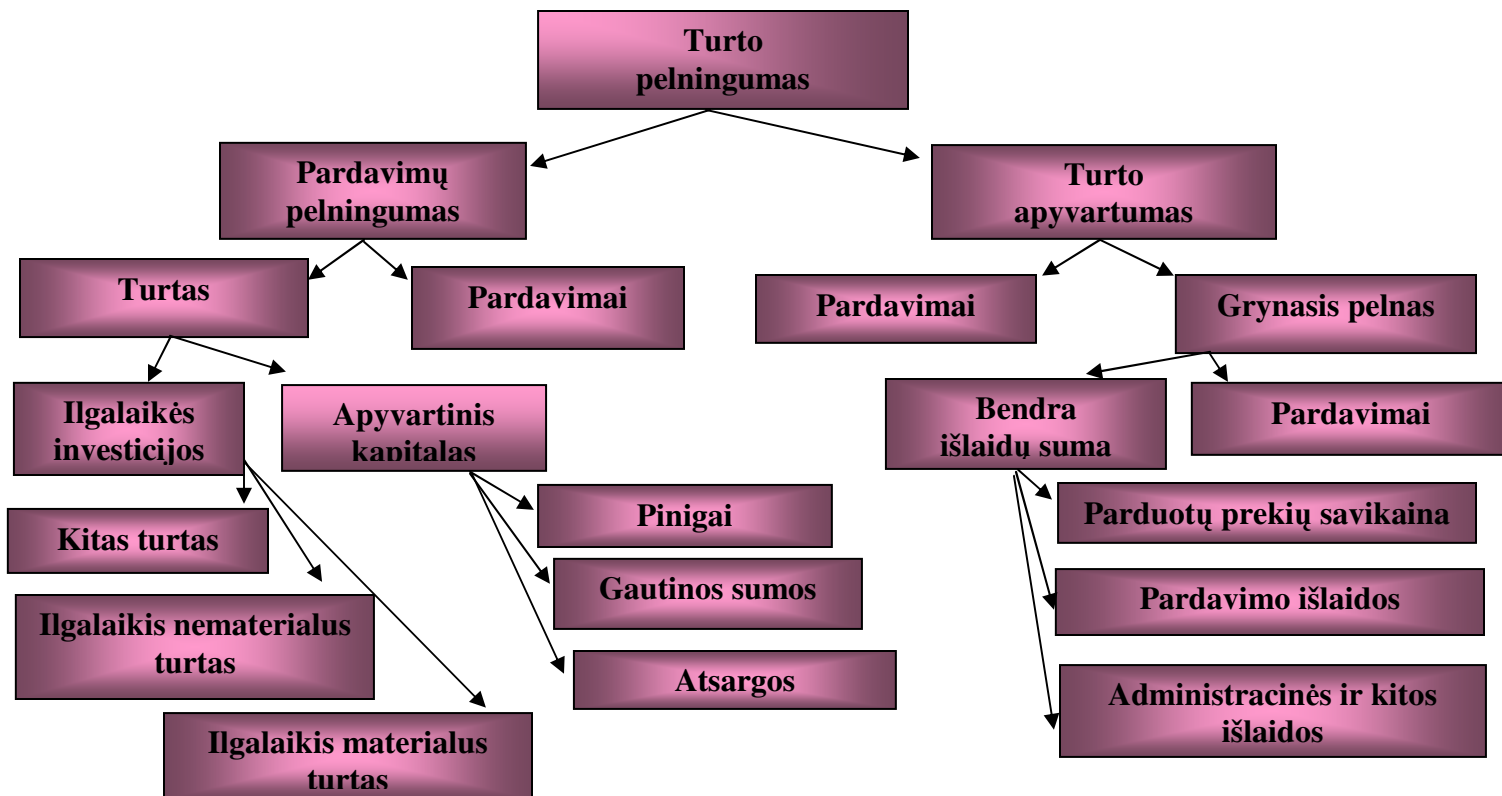
2. Tikslas - patenkintas klientas.

Vadybos mokslas skelbia, kad pagrindinis organizacijos tikslas yra patenkinti klientą efektyviausiai išnaudojant įmonės išteklius. Tik patenkintas klientas bus lojalus įmonei, grįš su naujais užsakymais, aktyviai neieškos alternatyvų. Todėl bendrovė turi galvoti ne tik apie tai, kas svarbu jai (pvz., užsakymo vykdymo laikas), bet ir apie tai, ką labiausiai vertina klientas (pvz., kokybę).

3. Paprastumas.

Matuojami rodikliai turi būti reprezentatyvus ir paprasti. Itin sudėtingos formulės dar nereiškia, kad rodiklis yra geras ir teisingas. Kuo aiškesnis rodiklis, kuo paprasčiau rinkti duomenis, analizuoti juos ir interpretuoti, atsiranda daugiau galimybių, kad jis bus praktiškai naudojamas. [29]

Apibendrinant visus firmos finansinės būklės rodiklius galima pasinaudojant Du Ponto piramide, susiejant visus rodiklius į visumą, atspindinčią turto ir nuosavo kapitalo pelningumą autorės sudarytą 3 paveiksle.

3 pav. Du Ponto piramidė

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Usevičius, K. (1998). Įmonės veiklos analizė ir verslo plano pagrindai. Vilnius: Konsultacinė firma "Pokytis".

Du Pont – analizė tai dar vienas būdas koeficientų analizei pritaikyti, ir šį būdą dauguma finansininkų laiko vienu iš sistemingiausių. Du Pont analizė paprastai pradama nuo vieno koeficiento apskaičiavimo, kuris vėliau skaidomas į šakas.

Šio rodiklio privalumas yra tas, kad akcinio kapitalo pelningumas išskaidomas į šiuos rodiklius:

- 1) grynąjį pardavimų pelningumą,
- 2) įmonės turto apyvartumą.

Šie veiksniai daro tiesioginę įtaką turto pelningumo kitimui, nes, didėjant pardavimų pelningumui didėja turto pelningumas, o greitėjant turto apyvartumui, gerėja įmonės finansinė būklė ir didėja turto pelningumas. Daugikliams kintant priešinga kryptimi, poveikis yra atvirkštinis.

Du Ponto analizė parodo, kas gali sąlygoti aukštesnį ar žemesnį bendrovės akcinio kapitalo pelningumą. Dažniausiai akcinio kapitalo pelningumą lemia grynosios pardavimų pajamos. Joms didėjant didėja ir akcinio kapitalo pelningumas (Smalenskas, 2002).

Mackevičius (2005) pastebi, kad piramidinę turto pelningumo analizę įvairūs autoriai taiko skirtingai, nors esminis principas yra tas pats- tai turto pelningumo rodiklio išskaidymas į daugiklius, kurie vėliau skaidomi į santykinius rodiklius arba absoliučius rodiklių elementus. Skiriasi tik pasirenkami išskaidyti rodikliai. Pavyzdžiui, L. Bersntein turto pelningumo bendrą formulę išskaido į pardavimų pelningumo ir turto apyvartumo sandaugą Tačiau turto apyvartumą veikiančius veiksnius jis detalizuoja šiek tiek kita kryptimi negu kiti autoriai. Jis išskiria apyvartinį kapitalą, kuris yra labai reikšmingas analitiniais tikslais.

Manau, jog galima teigti, kad siekiant, visapusiško veiklos įvertinimo, tikslinga pasitelkti grupę efektyvumo vertinimo rodiklių, nes pavieniai rodikliai visapusiškai neatskleis veiklos efektyvumo.

1.4. Bankroto tikimybės įvertinimas

Pati didžiausia ir pavojingiausia rizikos zona, kai nuostoliai lygus įmonės turto dydžiui. Šios rizikos rezultatas – įmonės bankrotas. Bankroto problema dažniausiai iškyla tada, kai įmonė neturi pakankamai pinigų trumpalaikiams įsipareigojimams likviduoti. Tada turi būti keliamas klausimas, ar likviduoti įmonę, ar ja reorganizuoti. Jau seniai verslininkus ir ekonomistus dominos šis klausimas, kaip pastebėti ir numatyti įmonės bankroto atvejus, kad galima būtų laiku jiems užkirsti kelią. Įmonių bankroto grėsmės įvertinimas yra būdas kiekybiniais parametrais įvertinti įmonių būklę, nustatyti negatyvias įmonių būklės tendencijas.

Dabartiniu metu bankrotams prognozuoti dažnai naudojamas Z modelis. Šio modelio esmę sudaro tai, kad įmonės įvairios pusės įvertinamos santykiniais rodikliais, iš kurių išvedamas apibendrinantis specialus Z rodiklis. Šis rodiklis literatūroje vadinamas zeta modeliu. Jis apskaičiuojamas naudojant diskriminantinės analizės būdą, kuriuo nustatomi koreliacinės tiesinės funkcijos parametrai. Taikant šį būdą įmonės suskirstomos į dvi klases: nepatikimas įmones, kurioms gresia bankrotas ir patikimas įmones t.y. sugebančias išvengti bankroto. Toks įmonių skirstymas pagrįstas dviem savybėmis: įmonių trumpalaikio mokumo sugebėjimu ir finansiniu stabilumu, kurį nusako skolintų lėšų ir turto santykis. Įmonei gresia bankrotas tada, kai padidėja nuostoliai, įsiskolinimai ir mažėja trumpalaikis mokumas.

Norint išvengti bankroto, reikia mokėti surasti tokią lygybę diskriminacinės ribos, kuri suskirstytų galimus rodiklių derinius į minėtas grupes:

1. atspindinčias įmonių bankroto galimybes;
2. teigiamas veiklos prognozes.

Didžiausią indelį į bankroto prognozavimą įnešė E. Altman (1968), modifikavęs jau kitų ekonomistų sukurtą Z modelį. Plačiau apie Altmano modelį kalba D. Šlekienė (1998), kuri išskiria tris finansinės būklės prognozavimo metodus, kurie geriausiai padėtų atlikti finansinę veiklos analizę.

Tai būtų :

1. Kreditinio pajėgumo indeksavimo skaičiavimo;
2. Formalizuotu ir neformalizuotu kriterijų panaudojimo;
3. Mokumo prognozavimo.

E. Altman, kurdamas savo Z modelį, naudojo gamybinės įmonės rodiklius ir pasiūlė tokią apskaičiavimo formulę:

$$Z = 1,2X1 + 1,4X2 + 3,3X3 + 0,6X4 + 1,0X5$$

Kurioje:

- X1 – grynojo apyvartinio kapitalo lyginamasis svoris turto bendroje sumoje;
- X2 – nepaskirstytojo pelno santykis su bendra turto suma;
- X3 – turto pelningumas prieš palūkanų ir mokesčių išskaidymą;
- X4 – akcinio kapitalo ir skolinto kapitalo santykis;
- X5 – turto apyvartumas.

Kiekvienas iš šių rodiklių apibūdina tam tikru aspektu įmonės riziką:

- X1 – trumpalaikio mokumo rizika,
- X2 – turto pelningumą, kuriam apskaičiuoti naudojamas nepaskirstytas pelnas,
- X3 – dabartinį pelningumą,
- X4 – ilgalaikio mokumo rizika,
- X5 – įmonės turto sugebėjimą skatinti pardavimus.

Taikant šį metodą įmonės, priklausomai nuo gautos Z reikšmės, yra suskirstomos į keturias grupes:

- kai Z iki 1,8, tai įmonės bankroto tikimybė labai didelė;
- kai Z nuo 1,8 iki 2,7, bankroto tikimybė didelė;
- kai Z nuo 2,71 iki 2,9, bankroto tikimybė įmanoma;
- kai Z daugiau kaip 3, bankroto tikimybė labai nedidelė;

Naudojant penkių veiksnių modelį, įmonių bankroto galimybė per vienerius metus nustatoma iki 95 proc. tikslumu. Atvejai, kai modelio Z reikšmė rodė, kad įmonėms bankrotas negresia, bet jos bankrutavo, sudarė 6 proc., ir kai buvo numatomi bankrotai, o įmonės nebankrutavo ir tęsė veiklą, tik 3 proc. Prognozuojant dviems metams, pasiekiamas iki 83 proc. tikslumas, o analogiškos klaidos yra 28 proc. ir 6 proc.

Altmanas suskirstė koeficientų derinius į dvi dalis:

- kuriems esant įmonė bankrutuoja,
- kuriems esant įmonei bankrotas negresia.

J. Mackevičius, D. Poškaite ir A. Rakštelienė (2003) atlikę šios srities žymiausių autorių lyginamąją analizę taip pat rekomenduoja naudoti E. Altman modelį. Gana tiksliai galima nustatyti bankroto tikimybę per vienerius metus – 90 proc., per dvejus – 70 proc., per trejus – 50 proc. tikslumu.

Daugelis ekonomistų mano, kad įmonės bankrotui prognozuoti tinka finansinių ataskaitų pokyčių tyrimas. Pagal įvairių finansinės analizės rodiklių įvertinimą yra paremta Blaszk sistema. Įmonės vadovybė turi nuolat atsižvelgti į galimus rizikos veiksnius, kurie susiję su galimybe patirti bankrotą. Svarbiausia apsaugojimo nuo bankroto priemonė – finansinė analizė, kurią reikia atlikti nuolat. Bankroto nustatymą padeda įvertinti D. Britanijos autorių nustatyti rodikliai.

Rodikliai, parodantys bankroto tikimybę	Rodikliai, parodantys galimą situacijos pablogėjimą
Pasikartojantys nuostoliai iš pagrindinės veiklos	Pagrindinis darbuotojų netekimas
Viršijama kreditorinio išskolinimo trukmė	Priverstinės prastovos
Prasti likvidumo rodikliai	Gamybinio proceso ritmingumo sutrikimai
Ilgalaikės investicijos finansuojamos trumpalaikiais išskolinimais	Pernelyg didelė įmonės priklausomybė nuo tam tikro projekto, įrangos
Nuolatinis apyvartinio kapitalo trūkumas	Pagrindinių tiekėjų netekimas
Didėjantys išpareigojimai balanse	Įmonės bylinėjimasis
Ilgai neatsiskaitoma su kreditoriais	Per didelis pasitikėjimas naujo produkto sėkme ir pelningumu
Didelis debitorinio išskolinimo lyginamasis svoris	Nepakankamas techninio atnaujinimo būtinybės įvertinimas
Neefektyvi reinvestavimo politika	Neefektyvios ilgalaikės sutartys
Dideli atsargų kiekiai	Politinė rizika
Blogėjantys santykiai su finansinėmis institucijomis	Pasenusių ir nusidėvėjusių įrengimų naudojimas
Ilgalaikių potencialių kontraktų netekimas	Nepalankūs užsakymų pasikeitimai

4 pav. Rodikliai, parodantys gresiantį bankrotą

Šaltinis :sudaryta darbo autorės remiantis

Garškaitė, K. (1999). Finansinių rodiklių modelių taikymas įmonės bankroto prognozavimui.

Verslas, vadyba ir studijos-98. Vilnius: Technika.

Pirmos grupės signalizatoriai parodo įmonės finansinius sunkumus ar net gresiantį bankrotą. Nepalankios antros grupės rodiklių reikšmės parodo, kad būklė nėra kritiška, bet susiklosčius tam tikroms sąlygoms, situacija įmonėje gali blogėti.

1.5. Rodiklių prognozės įmonės veiklos analizėje

Sparti rinkos sąlygų kaita, poreikis adaptuotis aplinkoje, siekiant kokybiško tikslų įgyvendinimo lemia būtinumą įmonėje kurti prognozavimo sistemą. Pažymėtina tai, kad ankstesnėmis šalies ūkio valdymo sąlygomis įmones tenkino "planinis" prognozavimas. Tačiau šiuo metu aplinkos specifika ir jos kaita, įmonių verslo orientacija į vartotojų poreikių maksimalų patenkinimą, didelis gamintojų ir naujų gamybos technologijų potencialas, rinkos prisotinimas nauju konkurentišku prekių ir kiti veiksniai lemia naujus reikalavimus tiek prognozavimui, tiek prognozavimo problemų sprendėjams.

Prognozavimas yra svarbus visoms verslininkystės rūšims bei visiems menedžmento lygiams. Prieš pradėdant prognozuoti, pirmiausia reikia nustatyti, ką prognozuosime, kokia prognozė tinkamiausia, koks prognozės tikslumas reikalingas ir pan. Remiantis Grant. R.M. [11, p. 142] apie 41% JAV firmų pirmenybę teikia pardavimų apimtys prognozavimui ir tik 19% – kainų prognozavimui. Kiekvienos įmonės veikloje produktų ar paslaugų pardavimo prognozė yra bene svarbiausia, kadangi taip numatomas laukiamas pelnas (nuostolis), be to, gali būti daugiausia integruota su sprendimų priėmimo procesu.

Prognozavimo samprata turi būti lanksti pokyčių atžvilgiu, norint, kad ji būtų naudinga. Ateities pažinimo, numatymo procesas įmonei gali sukurti naujas galimybes, be to, pateikti daugiau alternatyvių sprendimų, nors ne kartą ir rizikingesnių.

Nagrinėjant prognozavimo reikšmę įmonės veiklos analizėje, pirmiausiai reikia apibrėžti prognozės tikslą – nustatyti individualius įmonės tikslus: kiekviena organizacija vadovaujasi skirtinga veiklos politika, ištekliais, produkcija ir kt. Remiantis V.Gronsku [12, p. 29], vienas iš tikslų yra siekti įmonės valdymo ir prognozavimo tikslumo. Įmonės prognozių tikslumas gali svyruoti $\pm 3\%$ mėnesio pardavimo prognozėms.

Remiantis J. Žvinklys, E. Vabalas taikomus įvairius prognozių metodus galima suskirstyti į dvi grupes:

- Kokybinius (subjektyvius) metodus;
- Kiekybinius (objektyvius) metodus.

Kadangi praktinėje darbo dalyje atliksime įmonės pelno prognozę, išsamiau paanalizuosime kiekybinius prognozavimo metodus. Kiekybiniai metodai grindžiami tam tikru statistinių duomenų analize. Prognozavimas grindžiamas praėjusių laikotarpių duomenimis (kintamųjų eilučių arba duomenų sekos analize), juo numatomos kintamojo dydžio reikšmės, darant prielaidą, kad kiti dydžiai nekis, ir dabarties dėsningumai perkeliama į ateitį. Šiais metodais neieškoma kintamųjų dydžių tarpusavio ryšių, o paprasčiausiai praėjusių laikotarpių duomenimis.

Remiantis duomenų sekos (kintamųjų eilučių) analize, taikomi šie pagrindiniai prognozavimo metodai:

- ✓ Naivusis požiūris;
- ✓ Slankieji vidurkiai;
- ✓ Eksponentinis išlyginimas;
- ✓ Duomenų sekos išskaidymas.

Prognozavimo metodas pasirenkamas pagal konkrečią situaciją. Kartais prognozuotojas gali naudotis keliais prognozavimo metodais. Dažniausiai taip daroma norint gauti nepriklausomas prognozes, nes tai leidžia labiau pasitikėti jų rezultatais.

Apibendrinus galima teigti, jog jei norime, kad prognozavimas įmonės valdymo procese vaidintų naudingą, rezultatyvų vaidmenį, reikalingos šios sąlygos:

- Prognozavimas turi skatinti sprendimų priėmimą;
- Turi būti išsąmonintas prognozavimo poreikis ir jo įtaka sprendimų priėmimui.

Žinoma, šio poreikio intensyvumas gali būti skirtingas, esant skirtingiems sprendimams. Pasak J. Butkutės (1999), mokslinėje literatūroje galima sutikti apie 200 prognozavimo metodų, iš kurių tik labai nedidelė dalis taikoma praktikoje. Išanalizavus požymius, pagal kuriuos klasifikuojamas prognozavimas, išskiriami šie prognozavimo metodai :

1. *Trendo ekstrapoliacija bei išlyginimo metodai.* Tai metodai, kuriuose remiamasi situacijos vystymosi praeityje tendencijomis, ekstrapoliuojamomis į ateitį. Laikomasi prielaidos, jog anksčiau nustatyti dėsningumai tęsis ateityje. Ši prielaida pavojingesnė, kai dinamiškesnis rinkos vystymasis ir kai ilgesniam laikotarpiui sudaroma prognozė. Prognozuojant paklausą šalia statistinių metodų, reikia atsižvelgti ir į kokybinius įvertinimus, kuriais galima apibūdinti apyvartą, rinką bei jos dalį.

2. Regresinė analizė. Naudojantis šiuo metodu, priklausomų kintamųjų reikšmės nustatomos ir prognozuojamos, remiantis vieno ar kelių nepriklausomų kintamųjų reikšmėmis. Pavyzdžiui, jeigu norima nustatyti produkto apyvartos priklausomybę nuo išlaidų reklamai, tai bus paprastoji regresinė analizė. Jei ieškoma ryšio tarp prekės apyvartos ir mažmeninės prekybos įmonių skaičiaus, išlaidų reklamai ir pardavimų skatinimo, tai bus daugianarė regresinė analizė. Dažnai nepriklausomi kintamieji

yra kaina, pajamos, rėmimo išlaidos, gyventojų skaičius. Anot L.J. Basavsio pagrindiniai tiesinės regresijos privalumai: tiesinė regresija gali būti taikoma nepriklausomiems kintamiesiems; paprastais statistiniais modeliais galima rasti ir įvertinti kintamųjų tarpusavio ryšius.

3. Pardavimo tarnybų darbuotojų atliekamas įvertinimas. Praktiniai tyrimai rodo, kad šalia statistinių metodų didelė reikšmė teikiama subjektyviam pardavimo tarnybų darbuotoju įvertinimui, jie remdamiesi savo žiniomis apie rinką, turėtų ypač gerai numatyti busimą vystymąsi. Šio metodo pranašumas – rinkos artumas ir to sąlygotas realus rinkos vystymosi įvertinimas, kadangi atsižvelgiama į labai trumpalaikius pasiekimus. Prekybos personalo dalyvavimas prognozavime turi daug pranašumų. Prekybos atstovai, gerai susipažinę su paklausos vystymosi tendencijomis, dalyvaudami prognozavimo procese, labai pasitiki nustatytomis pardavimų kvotomis ir stengiasi pasiekti apibrėžtus tikslus.

4. Vadovų vertinimai. Įmonės ir pardavimų tarnybų vadovai remiasi jau turima informacija. Jie gali nusibrėžti tik vystymosi pagrindines kryptis, kadangi esama pavojaus gauti netikslią, nutolusią nuo tikrosios padėties prognozę. Tačiau, kadangi vadovybė nustato kainas, prioritetus ir sprendžia organizacijos likimą, šį paklausos įvertinimo metodą būtina naudoti.

5. Prognozės, sudarytos remiantis vartotojų apklausa. Pirkėjų apklausa neretai teikia patikimiausių duomenų.

6. Delphi metodas. Nustatant paklausą, dažnai naudojamas ekspertinių vertinimų metodas, turintis daug modifikacijų. Paklausos tyrimams paprastai naudojamos ekspertinių vertinimų metodo modifikacijos, artimos Delphi atmainai. R. C. Appleby (2003) teigia, kad tai puiki procedūra padedanti pasiekti grupės ekspertų konsensumą, gavę išsamų klausimyną ekspertai pateikia raštu savo nuomonę. Šio metodo trūkumas anot jo, tas, kad klausimai gali būti nevienodai suprasti bei sudėtinga atsižvelgti į nenumatytus įvykius.

2. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

2.1. UAB”Terekas” veiklos kryptis

UAB „TEREKAS“ – pelno siekianti įmonė, 12 metų sėkmingai vykdanči savo veiklą. Viena iš pagrindinių įmonės veiklų yra PET taros gamyba.

Nuo 1995 m. įmonė gamina įvairaus asortimento ir įvairių talpų PET butelius. (Pavyzdžiai 11 priede). Per šiuos darbo metus įmonė yra užsirekomendavusi kaip kokybiškos produkcijos gamintoja ir užima nemažą PET taros gamybos rinkos dalį Lietuvoje.

PET – tai sutrumpintas polietileno tereftalato pavadinimas. PET pakuotė sparčiai populiarėja visame pasaulyje jau daugelį metų. Ši populiarumą nulėmė daugelis PET savybių: kaip mažas svoris, galimybė išgauti bet kokią norimą butelio formą. [47].

Pagrindinis įmonės tikslas – pateikti klientams tik aukštos kokybės produkciją, kaip galima geriau patenkinti jų poreikius PET taros formų ir spalvų atžvilgiu, padidinti gaminamos produkcijos apimtis ir tuo labiau dar sustiprinti savo pozicijas PET taros gamybos srityje Vakarų Europoje. Tam pasiekti įmonė 2002 m. įsigijo modernias Kanados – Liuksemburgo firmos „HUSKY“ PET ruošinių liejimo linijas. Kartu įsigytas ir ruošinių dažymo aparatas, leidžiantis bendrovei gaminti įvairių spalvų PET ruošinius. Augant spalvotų PET ruošinių bei PET butelių paklausai buvo įsigytas ir antrasis PET ruošinių dažymo aparatas.

Nuo pat PET taros gamybos verslo pradžios įmonėje didelis dėmesys skiriamas įsigyjamų žaliavų ir gaminamos bei parduodamos produkcijos kokybei bei investicijoms į šį verslą. Tai patvirtina tai, kad produkcija yra sertifikuota Lietuvos Valstybinės kokybės inspekcijos bei Serifikacijos centro.

2.2.Situacija rinkoje

Dar prieš 25 metus PET (polietileno tereftalatas) kaip įpakavimo medžiaga buvo beveik nežinoma. Šiandien PET butelis – viena iš labiausiai paplitusių skystų maisto produktų įpakavimo formų, užkariaujanti vis naujas ir naujas rinkos sritis. Žymiausi PET taros gamintojai jau dabar galvoja apie naujas PET taros panaudojimo sritis : farmakologiją, buitinę chemiją, parfumeriją ir kt.

Svarbiausias tokios taros privalumas – jos nekenksmingumas sveikatai. PET molekulės sudarytos iš tų pačių cheminių elementų (anglies, deguonies ir vandenilio), kaip ir popierius, taigi PET butelių sienelėse nėra jokių nuodingų medžiagų. Tai puiki medžiaga maisto ir ne maisto produktų įpakavimui.

Vertinant PET taros vartojimo rinkos potencialą, panaudota firmos PCI 2005 metais atliktų tyrimų rezultatus [46], pavaizduota 1 lentelėje:

1 lentelė

Pasaulinės rinkos PET žaliavos vartojimo augimas ir prognozės 2000 – 2010 metais mln. tonų

<i>PASAULINĖS PET ŽALIAVOS RINKOJE AUGIMAS</i>											
Regionai / metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Š.Amerika	2422	2667	2872	3075	3276	3469	3651	3836	3993	4159	4292
P. Amerika	526	605	677	738	787	840	901	966	1034	1109	1172
Afrika ir Art.rytai	328	376	416	470	527	576	626	681	739	794	845
Europa	2089	2293	2523	2769	3001	3244	3464	3670	3876	4039	4204
Azija	1595	1621	1840	2064	2317	2553	2793	3054	3296	3568	3774
Viso	6760	7562	8328	9116	9908	10682	11435	12207	12938	13669	14287
Kasmetinis augimas (%)	12,1	11,9	10,1	9,5	8,7	7,8	7,0	6,8	6,0	5,7	4,5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis PCI 2005 metų tyrimais.

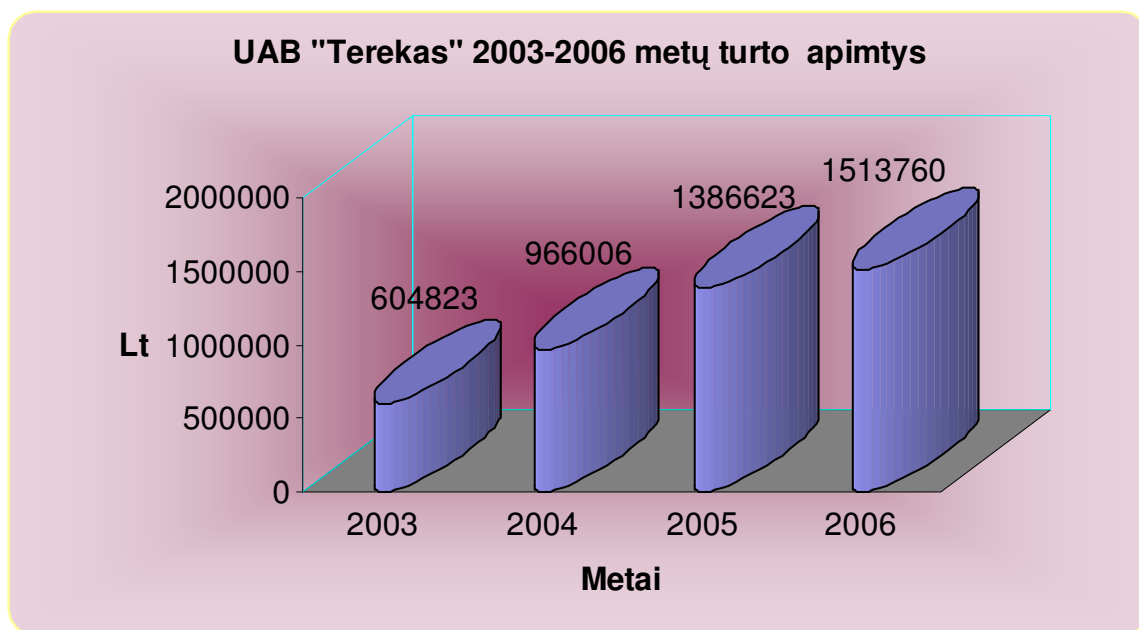
Kaip matyti iš 1 lentelėje pateiktų skaičių 2000-2005 metais pasaulinė PET taros rinka augo po 10-20 % kasmet. Tai spartaus PET taros skverbimosi į rinkas metai. Europoje PET pakuotė sudaro apie trečdalį visos pakuotės, o šiuo metu pasaulyje suvartojamų daugiau nei 10 mln. tonų PET gaminių Europai tenka 32 %, Šiaurės Amerikai – 34 %, Azijai – 25 %. Ekspertai prognozuoja, kad PET taros paklausa bei gamyba pasaulyje toliau sparčiai augs. Plastiko gamyba – sparčiausiai auganti šaka. Per artimiausius metus PET ruošinių suvartojimas pasaulyje ir toliau didės po 5-7 % (10 priedas).

2.3. UAB “Terekas” finansinių ataskaitų straipsnių apimties dinamikos analizė

2.3.1. Turto dinamikos analizė

Analizuojant turto dinamiką naudota vienas iš paprasčiausių finansinės būklės pokyčių tyrimo būdas - horizontalioji analizė. Šios analizės rūšies paskirtis – įvertinti finansinių ataskaitų straipsnių kiekybinius pokyčius tiek kiekvienu analizuojamu ataskaitiniu laikotarpiu, tiek ir per visą 2003- 2006 metų laikotarpį. Pokyčiai vertinami absoliučiais dydžiais (lita) ir procentais, nustatant nukrypimus nuo bazinių rodiklių.

Prieš vertinant turto ir atskirų jo rūšių dinamiką, tikslinga aptarti absoliučius jų dydžius, 4 paveiksle parodytos viso turto apimtys 2003-2006 metais.

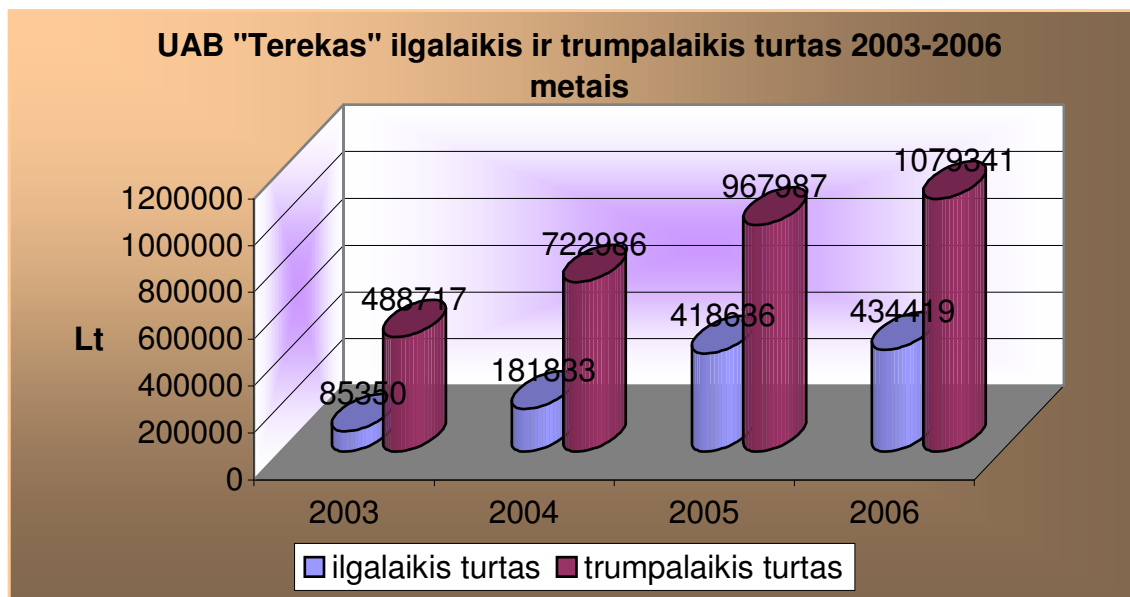

5 pav. UAB "Terekas" turto apimtys 2003 – 2006 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis UAB "Terekas" finansinės atskaitomybės duomenimis.

Kaip matoma iš pateiktos diagramos, analizuojamu laikotarpiu įmonės turto pokyčiai buvo gana žymūs – 2003 metais jis buvo lygus beveik 604,82 tūkstančiams litų, tuo tarpu 2006 metais jo apimtis jau viršijo 1,5 milijono litų. Remiantis atlikta analize, matome, kad didžiausias turto absoliutus pokytis buvo 2005 metais. Tais metais jis išaugo 420,62 tūkstančiais litų. Tačiau didžiausias procentinis pokytis įvyko 2004 metais, kuomet jis sudarė net 59,72 procentus. Per visą 2003-2006 metų laikotarpį įmonės turtas padidėjo 908,94 tūkstančiais litų arba 150,28 procentų, t.y. išaugo 2,5 karto.

Kintant bendrai turto apimčiai, ilgalaikio ir trumpalaikio turto apimtys keitėsi netolygiai. 5 paveiksle parodytos abiejų rūšių turto dydis 2003-2006 metais. 2003 metais ilgalaikis turtas sudarė vos 85350 litų ir buvo beveik 6 kartus mažesnis už trumpalaikį turtą. Vėlesniais metais tiek ilgalaikio, tiek trumpalaikio turto apimtys kasmet augo, tačiau ilgalaikis turtas vis labiau artėjo prie trumpalaikio turto dydžio. Pavyzdžiui, 2004 metais ilgalaikis turtas už trumpalaikį buvo mažesnis 3.98 karto, o 2005-2006 metais – apie 2.5 karto.

6 pav. UAB “Terekas” ilgalaikis ir trumpalaikis turtas 2003 – 2006 metais

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis UAB “Terekas” finansinės atskaitomybės duomenimis.

Palyginę ilgalaikio ir trumpalaikio turto apimčių dinamiką, pastebime, kad ilgalaikis turtas augo daug sparčiau nei trumpalaikis. Ilgalaikis turtas išaugo beveik 5 kartus, kai tuo tarpu trumpalaikis –tik šiek tiek daugiau nei dvigubai. Kadangi beveik visą ilgalaikį turtą sudarė materialusis turtas, tai būtent šio turto augimas ir lėmė viso ilgalaikio turto padidėjimą tokiu mastu. Labiausiai išaugo šios materialiojo turto rūšys: pastatai (193 procentais arba 122311 litais), kadangi buvo steigiamos naujos atstovybės, kurioms reikėjo papildomai patalpų, ir transporto priemonės (256 procentais arba 34493 litais). Prie labiausiai išaugusių materialiojo turto rūšių taip pat priskiriama nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai. Jos procentinio padidėjimo įvertinti neįmanoma, nes baziniais 2003 metais šio straipsnio apimtis buvo lygi nuliui. Tačiau absoliutus jo padidėjimas buvo didžiausias ir sudarė 192354 litus.

Ilgalaikio materialiojo turto straipsnių kitimas atskirais ataskaitiniais metais gerokai skyrėsi. Didžiausias augimas buvo pastebimas 2005 metais, kada pastatų apimtis išaugo 3.5 karto arba 1433725 litais, kitas materialusis turtas – 1.6 karto arba 3613 litais, o nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai – beveik dvigubai arba 95418 litais. Tačiau tais metais iki nulio sumažėjo statiniai ir mašinos, 90 procentų sumažėjo kiti įrenginiai ir įrankiai. Galima sakyti, kad tais metais įmonės materialiajame turte įvykę pokyčiai iš esmės ir nulėmė tokį viso 2003-2006 metų laikotarpio pokytį, nes sekančiais 2006 metais reikšmingai pasikeitė tik transporto priemonių apimtis, kuri padidėjo daugiau kaip 4 kartus.

Nematerialus turtas sudaro tik labai nedidelę dalį viso įmonės turto. Nematerialaus turto atsiradimas pastebimas nuo 2005 metų, kadangi tada buvo steigiami naujų darbo vietų – kurioms reikėjo papildomai programinės įrangos. Nematerialus turtas UAB “Terekas” pripažįstamas, kai jis atitinka nematerialiojo turto apibrėžimą ir šiuos pripažinimo kriterijus :

- ✓ pagrįstai tikėtina, kad UAB “Terekas” ateityje iš turto gaus ekonominės naudos;
- ✓ turto įsigijimo savikaina gali būti patikimai įvertinta ir atskirta nuo kito turto vertės;
- ✓ UAB “Terekas” gali tuo turtu disponuoti, jį kontroliuoti arba apriboti teisę juo naudotis kitiems.

Kaip jau buvo minėta, įmonės trumpalaikis turtas visais analizuojamai metais išlieka kaip didžioji turto dalis, per 2003-2006 metų laikotarpį išaugo 120 procentų (t.y. 2.2 karto). Didžiausią įtaką šiam pokyčiui turėjo net 400 procentų išaugusios atsargos ir 69 procentais išaugę pinigai ir jų ekvivalentai. Tuo tarpu per vienerius metus gautinos sumos sumažėjo 73 procentais.

Analizuojant trumpalaikio turto straipsnių kitimą atskirais ataskaitiniais metais, galima pastebėti, kad kiekvienas iš jų pasižymėjo vis kitokia kitimo tendencija. Pavyzdžiui, atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys, per 2004 metus patyrusios didžiausią procentinę augimą (218.85 procentais arba 266 tūkst. litų), 2005 metais padidėjo jau tik 65.28 procentais, nors absoliutus pokytis nuo ankstesniųjų metų skyrėsi labai nedaug (253 tūkst. litų). 2006 metais šio trumpalaikio turto straipsnio apimtis jau sumažėjo 4.96 procentais. Galima teigti, kad atsargos sudaro gan didelę turto dalį. Jos yra augančios, kadangi įmonės pagrindiniai žaliavų tiekėjai yra užsienio įmonės, tai norint sumažinti transporto kaštus bei visada laiku aprūpinti klientus, įmonėje laikomas ne mažas kiekis atsargų. Reikia pastebėti, kad toks šio straipsnio didėjimas 2004-2005 metais vertintinas kaip neigiamas reiškinys, nes, kaip jau buvo minėta anksčiau, atsargų lygio augimas rodo, kad įmonė išaldo lėšas, taip sumažindama savo mokumą ir padidindama atsiskaitymo sunkumų grėsmę.

Pirkėjų įsiskolinimas atskirais metais tai didėdavo, tai mažėdavo, tačiau šie pokyčiai buvo nežymūs. Tokie pat nežymūs buvo ir pardavimų svyravimai, todėl galima sakyti, kad įmonės skolininkų atsiskaitymas nei gerėjo, nei blogėjo. Tai nulėmė padidėjusios pardavimų pajamos, kadangi atsirado naujų klientų, kuriems buvo suteikta paslaugų skolon bei vis dar likusių nemokių klientų skolos, nebesitikima, kad šie klientai sumokės, nes kai kuriems jau yra iškeltos bankroto bylos.

Pinigų ir jų ekvivalentų apimtis, 2004 metais padidėjusi 11 procentais arba 13 tūkst. litų, 2005 metais sumažėjo perpus. Tačiau 2006 metais šio straipsnio apimtis pasižymėjo labai dideliu augimu – ji išaugo net tris kartus. Tokios dinamikos priežastis nustatyti nėra paprasta, nes pinigų mažėjimas gali būti susijęs su atsargų didėjimu ar įsiskolinimų mažėjimu, ką galima pastebėti 2005 metais. 2006 metų pinigų kiekio didėjimą būtų galima paaiškinti sumažėjusiu atsargų lygiu.

Išvada. 2003 – 2006 metų turto balanso straipsnių analizė parodė, jog UAB „Terekas“ įmonės turtas per paskutiniuosius metus padidėjo, todėl padidėjo ir pačios įmonės vertė. Bendrovės atsakingieji asmenys turėtų daugiau dėmesio skirti atsiskaitymo su pirkėjais problemoms.

2.3.2. Savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų dinamikos analizė

Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimų straipsnių apimtys pokyčiai litais ir procentais parodyti 6 ir 7 prieduose. Visų įmonės pasyvų apimtis nuo 2003 iki 2006 metų išaugo 2.5 karto. Kadangi jie kito taip pat, kaip ir viso turto apimtis, čia jų dinamika aptariama nebus. Maždaug tiek pat (kaip ir savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų bendra apimtis) per visą laikotarpį išaugo kapitalas ir rezervai. Vis dėlto negalima teigti, kad būtent šio straipsnio apimtys augimas nulėmė visų pasyvų augimą, nes kapitalas ir rezervai nesudaro nei pusės įmonės pasyvų. Labai didelę įtaką turėjo ilgalaikių įsipareigojimų atsiradimas, kurių procentinio padidėjimo įvertinti neįmanoma, nes 2003 metais jų tiesiog nebuvo. Tačiau reikia pastebėti, kad jų absoliutus padidėjimas sudarė 483176 litus ir buvo beveik lygus kapitalo ir rezervų absoliučiam padidėjimui (447959 litų). Plečiant įmonės veiklą reikėjo daugiau lėšų, tad buvo paimta ilgalaikė paskola. Didžiausią ilgalaikių įsipareigojimų dalį sudaro finansinės skolos kreditinėms institucijoms. Tuo tarpu trumpalaikiai įsipareigojimai per visą laikotarpį išaugo tik ketvirtadaliu. Tačiau toks nedidelis augimas buvo sąlygotas paskutiniu ataskaitiniu laikotarpiu įvykusi sumažėjimu beveik perpus.

Kapitalo ir rezervų padidėjimą nuo 2003 iki 2006 metų daugiau nei 2.5 karto labiausiai įtakojo rezervų padidėjimas 2.3 karto ir spartus nepaskirstyto pelno apimtys augimas. Rezervai padidėjo 263632 litais, o nepaskirstytas pelnas – 184327 litais. Įvertinti neapaskirstyto pelno procentinį pokytį neįmanoma, nes baziniais 2003-aisiais metais šio straipsnio apimtis buvo lygi nuliui. Jis atsirado tik 2005 metais ir per 2006 metus išaugo daugiau nei tris kartus. Tuo tarpu rezervai augo pakankamai lėtai. Per 2004 metus jie padidėjo 58 procentais (arba 119642 litais), per 2005 metus nekito, o per 2006 metus vėl padidėjo 44 procentais (arba 143988 litais). O dar viena kapitalo ir rezervų dalis – kapitalas visais analizuojamais laikotarpiais buvo toks pat ir sudarė 75 tūkstančius litų. Kaip jau buvo minėta, ilgalaikiai įsipareigojimai atsirado tik 2005 metais. Visus juos sudarė finansinės skolos, kurios per 2006 metus išaugo 25.10 procentų arba 96947 litų.

7 pav. Trumpalaikių įsiskolinimų dinamika 2003-2006 metais

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis UAB "Terekas" finansinės atskaitomybės duomenimis.

Trumpalaikių įsiskolinimų dinamika parodyta 6 paveiksle. Jų apimtis per 2004 metus padidėjo net 2.16 karto arba 277922 litais. Šis augimas įvyko praktiškai vien prekybos skolų sąskaita, kurios per šį ataskaitinį laikotarpį išaugo 170 procentų arba 276431 litais. Taip pat didėjo ir avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis bei kitos mokėtinos sumos, tačiau jų absoliutus padidėjimas nebuvo toks reikšmingas bendram trumpalaikių įsiskolinimų dydžiui. Vienintelis šių įsiskolinimų straipsnis, kurio apimtis sumažėjo, buvo mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas. Jie sumažėjo beveik perpus ir šis mažėjimas buvo nulemtas tik mokesčių mažėjimo. 2005 metais šis mokesčių, atlyginimų ir socialinio draudimo straipsnis buvo vienintelis, kuris patyrė reikšmingesnių pokyčių. Mažėjo abi jo dalys – tiek mokesčiai, tiek atlyginimai ir socialinis draudimas. Mokesčiai tapo neigiami, o atlyginimai ir socialinis draudimas sumažėjo 40 procentų.

Per 2006 metus trumpalaikiai įsipareigojimai sumažėjo 45 procentais (arba 243511 litais). Tais metais mažėjo dviejų jų straipsnių apimtys. Didžiausią trumpalaikių įsipareigojimų dalį daugelį veiklos metų sudaro skolos su tiekėjais, pastaraisiais (2005-2006m.) ši dalis sumažėjo. Kadangi įmonė turi pakankamai apyvartinių lėšų, ji laiku atsiskaito su tiekėjais. Taip pat daugelis tiekėjų yra užsienio kompanijos, kurios užsienio klientams siekia sumažinti apmokėjimo terminus. Prekybos skolos sumažėjo 33 procentais, avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis – 38 procentais. Tuo tarpu mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas padidėjo, nors ir išliko neigiami. O kitos mokėtinos sumos, nors ir padidėjo, tačiau šis padidėjimas nebuvo žymus.

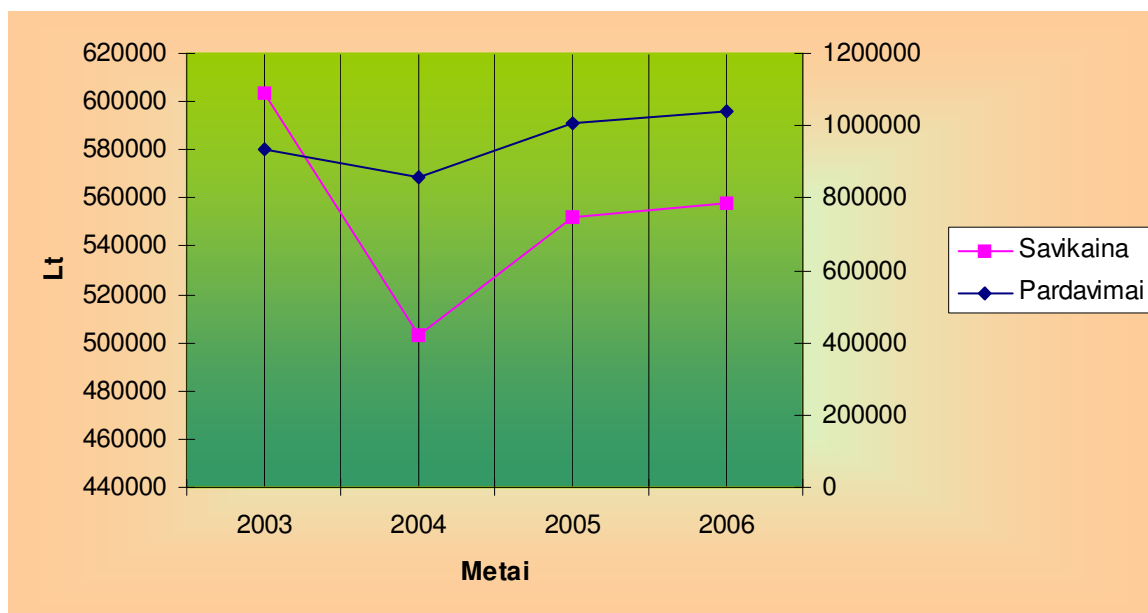
Išvada. Taigi apibendrinant galima pasakyti, kad labiausiai trumpalaikių įsipareigojimų apimtį veikia prekybos skolų dydis, nes tai pats didžiausias pagal dydį straipsnis. Tuo tarpu kitos trumpalaikių įsipareigojimų dalys nepasižymėjo vienoda kitimo tendencija ir įvertinti kiekvienos iš jų įtaką trumpalaikių įsipareigojimų dydžiui sudėtinga.

2.3.3. Pelno (nuostolių) ataskaitos straipsnių apimties kitimo analizė

Pelno (nuostolių) ataskaitos straipsnių apimties kitimas parodytas 8 ir 9 prieduose. Įmonės pardavimai nuo 2003 iki 2006 metų pasikeitė nesmarkiai – padidėjo 11 procentų. Be to, jų dinamika nepasižymėjo nuolatinio didėjimo tendencija, nes, pavyzdžiui, 2004 metais pardavimai netgi sumažėjo beveik 9 procentais arba 80245 litais. Tik per 2005 metus įmonei pavyko žymiau padidinti pardavimus, kuomet jie padidėjo 17.87 procentais arba 153020 litais. O 2006 metais jų augimas vėl sustojo. Tokį pardavimų kitimą reikėtų vertinti kaip nepalankų, nes jis rodo prastą naujų klientų paiešką ar marketingo strategiją.

Anot komercijos direktoriaus Almanto Maksvyčio, UAB “Terekas” apyvartos augimą lėmė bendrovės tinklo plėtra Lietuvoje bei didėjanti paklausa.

Pardavimų ir parduotų prekių savikainos kitimas 7 paveiksle.

8 pav. UAB “Terekas” pardavimai ir parduotų prekių savikaina 2003-2006 metais

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis UAB “Terekas” finansinės atskaitomybės duomenimis.

Kaip matome iš paveikslo, šių dviejų straipsnių apimtis pasižymėjo ta pačia kitimo tendencija. 2004 metais pardavimams mažėjant, mažėjo ir savikaina, tik didesniu tempu. Todėl tais metais bendrasis pelnas išaugo. 2005 ir 2006 metais pardavimams didėjant, savikaina didėja lėčiau, o tai ir vėl leido padidinti bendrąjį pelną. Todėl per visą 2003-2006 metų laikotarpį bendrasis pelnas išaugo net 45 procentais arba 149771 litais. Todėl net ir gana nedidelis pardavimų lygio augimas leido įmonei pasiekti gerų rezultatų.

Įmonės veiklos sąnaudos visais ataskaitiniais laikotarpiais buvo gana didelės, be to, 2004 metais, kai pardavimai sumažėjo, jos išaugo daugiau negu dvigubai. Tai ir nulėmė tų metų veiklos nuostolį, kurį įmonė gavo dar ir 2005 metais. Tik 2006 metais, veiklos sąnaudoms sumažėjus 35.37 procentų, o pardavimams išaugus, įmonė vėl gavo veiklos pelną.

Dideli nuostoliai dėl neigiamo valiutos kurso pasikeitimo, didelių palūkanų finansinėms institucijoms, bei beviltiškų prekybos skolų sudaro labai žymius svyravimus ir pakeičia įmonės grynąjį pelną, t.y. jį mažina.

UAB “Terekas” gana intensyviai vykdo finansinę ir investicinę veiklą, kurios rezultatai atskirais ataskaitiniais laikotarpiais gerokai skiriasi. Pavyzdžiui, 2004 metais iš šios veiklos gautas pelnas buvo net 7 kartus didesnis nei 2003 metais, tuo tarpu 2006 metais įmonė gavo daugiau nei dvigubai didesnį nuostolį nei 2005 metais, kuris sudarė net 19878 litus. Pajamas iš finansinės ir investicinės veiklos sudaro gautos baudos ir delspinigiai, nupirkti debitoriniai įsiskolinimai, o sąnaudas – sumokėtos baudos ir delspinigiai, palūkanų sąnaudos ir kt. Visus analizuojamus metus įmonė baigė pelningai, be to, 3 iš 4 metų pelno dydis buvo gana panašus, kas rodo stabilius verslo rezultatus.

Vieninteliai metai, kuomet ataskaitinių metų pelnas prieš apmokestinimą buvo daugiau nei dvigubai mažesnis už likusių metų pelną, buvo 2005 metai. To priežastis – tais metais buvo gautas tiek veiklos nuostolis, tiek ir finansinės ir investicinės veiklos nuostolis, ko nepasitaikė kitais analizuojamais laikotarpiais.

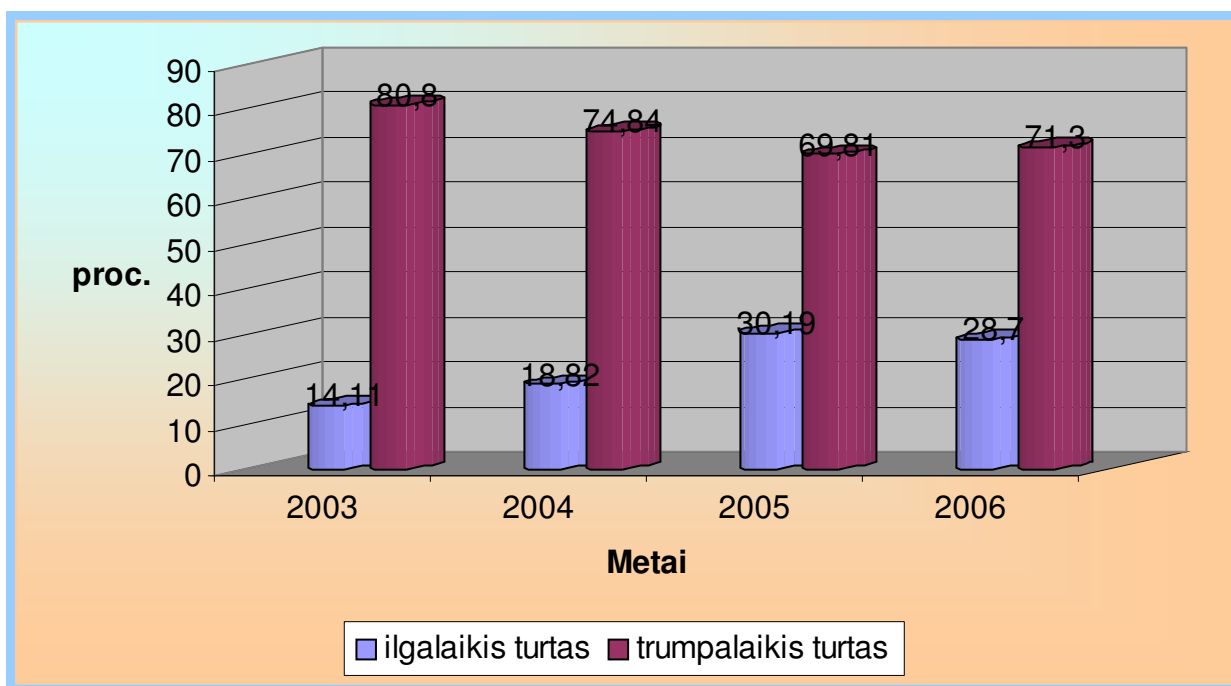
Išvada. Apibendrinant galima pasakyti, kad galutinio rezultato – ataskaitinių metų pelno prieš apmokestinimą ar grynojo pelno – dydį labiau lemia ne pardavimų dydis, o veiklos sąnaudos bei finansinės ir investicinės veiklos rezultatas. Pastarojo svarbą nulemia įmonės veiklos specifika. Pelno išaugimą 2006 metais lėmė įsitvirtinimas rinkoje, pripažinimas. Pastebimas nuolatinis veiklos sąnaudų pakytis, kurį taip pat lėmė naujų patalpų steigimas, naujų darbo vietų kūrimas. Tam, žinoma, reikia papildomų išlaidų.

2.4. UAB „Terekas“ finansinių ataskaitų straipsnių struktūros ir jos pokyčių analizė

2.4.1. Turto struktūros analizė

UAB „Terekas“ ilgalaikio ir trumpalaikio turto dalys visame turte patyrė nemažus pokyčius (žr. 4 ir 5 priedus bei 8 paveikslą). 2003 metais trumpalaikis turtas sudarė daugiau nei 80 procentų, o ilgalaikis – vos 14 procentų. 2004 ir 2005 metais ilgalaikio turto dalis didėjo, o trumpalaikio turto dalis mažėjo. 2005 metais ilgalaikis turtas jau sudarė 30.19 procentų. Reikia pastebėti, kad 2003- 2004 metais visame turte apie 5-6 procentus sudarė sukauptos (gautinos) pajamos, o 2005-2006 metais ši dalis tapo lygi nuliui. Turto struktūra per 2006 metus pasikeitė nežymiai – ilgalaikis turtas išliko lygus maždaug 30 procentų, o trumpalaikis turtas – apie 70 procentų. Taigi per visą 2003- 2006 metų laikotarpį ilgalaikio turto dalis išaugo 14.59, o trumpalaikis turtas sumažėjo 9.50 procentiniais punktais. Tai nulėmė spartesnis ilgalaikio turto apimties augimas, nors per analizuojamą laikotarpį smarkiai išaugo abiejų rūšių turto apimčių augimas.

Analizuojant ilgalaikio ir trumpalaikio turto struktūrą, pastebime nemažų pokyčių. Kalbant apie ilgalaikį turtą, reikia pažymėti, kad beveik visą jį – apie 95-100 procentų - sudaro materialus ilgalaikis turtas. Tik 2005-2006 metais atsiranda nematerialusis turtas, tačiau jo sudaroma dalis lygi vos 1 procentui. Vieninteliais 2004 metais įmonė turėjo ilgalaikio finansinio turto ir jis sudarė 5.5 procentų.

9 pav. UAB „Terekas“ turto struktūra 2003-2006 metais

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis UAB „Terekas“ finansinės atskaitomybės duomenimis.

Nors materialiojo turto dalis ilgalaikiame turte buvo stabili, jo paties struktūra pasižymėjo nepastovumu. Pavyzdžiui, pastatai, 2003 metais sudarę net 74.12 procentų, 2004 metais jau buvo lygūs vos 32.74 procentams, nors absoliuti jų apimtis pasikeitė gana nežymiai. Tokius struktūros pokyčius nulėmė 2004 metais atsiradę nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai. 2003 metais šios ilgalaikio materialiojo turto rūšies apimtis buvo lygi nuliui, o 2004 metais jau sudarė apie 97 tūkstančius litų ir iš esmės pakeitė materialiojo turto struktūrą, pakildama į pirmąją vietą pagal užimamą dalį (56.41 procentų). Ir nors 2005 metais jos absoliutus dydis padidėjo maždaug dvigubai, tačiau procentinė dalis sumažėjo, nes daugiau negu trigubai išaugo pastatų apimtis. Transporto priemonių dalis iki 2005 metų vis mažėjo (nuo 15.79 iki 2.88 procentų), nors jų absoliuti apimtis buvo gana stabili. Tačiau 2006 metais jų dalis išaugo net 8.23 procentiniais punktais. Šį pokytį nulėmė daugiau nei 4 kartus išaugusi absoliuti transporto priemonių apimtis. Kitų įrenginių ir įrankių bei kito materialiojo turto dalys ilgalaikiame materialiajame turte visais laikotarpiais buvo labai nedidelės, be to, kasmet dar labiau mažėjo.

Trumpalaikio turto struktūra 2003-2006 metais patyrė dar didesnių pokyčių. Atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys, 2003 metais sudariusios apie 25 procentus, 2004 metais jau sudarė 53.55 procentus, o 2005 metais pasiekė net 66.10 procentus. Tai rodo rimtas atsargų valdymo problemas įmonėje, nes išaldomos didelės pinigų sumos, taip apsunkinant įmonės atsiskaitymus, nes atsargos laikomos nelikvidžiu turto.

Per vienerius metus gautinių sumų dalis trumpalaikiame turte analizuojamu laikotarpiu kasmet vis mažėjo, todėl būtų galima teigti, kad gerėja skolininkų atsiskaitymas su įmone. Vis dėlto reikėtų pastebėti, kad absoliučiu dydžiu ši dalis trumpalaikio turto rūšis išliko praktiškai nepakitusi visu 2003-2006 metų laikotarpiu. Todėl daryti išvados apie skolininkų atsiskaitymo gerėjimą negalima. Savaiame suprantama, net ir nekintantis trumpalaikių debitorinių įsiskolinimų dydis galėtų liudyti apie gerėjantį atsiskaitymą, jeigu smarkiai išaugtų pardavimai. Tačiau UAB "Terekas" pardavimai išaugo palyginti nežymiai, be to, tuo pačiu nežymiai augo ir pirkėjų įsiskolinimas. Pinigų ir pinigų ekvivalentų dalis 2004-2005 metų laikotarpiu mažėjo, nors absoliuti jų apimtis 2004 metais buvo išaugusi. Per 2005 metus tiek jų procentinė dalis, tiek ir absoliutus dydis sumažėjo gana smarkiai. Tačiau toks jų lygis išsilaikė vos metus, nes jau 2006 metais jie trumpalaikiame turte sudarė 18.93 ir, lyginant su 2005 metais, padidėjo 11.95 procentiniais punktais. Reikia pažymėti, kad jų absoliuti apimtis 2006 metais pasiekė lygį, beveik dvigubai didesnį nei 2003 metais ir trigubai didesnį nei 2005 metais. Tokį pinigų ir jų ekvivalentų apimtį ir dalį trumpalaikiame turte svyravimą sunku vertinti vienareikšmiškai. Iš vienos pusės, įmonei nenaudinga laikyti didelių pinigų atsargų, geriau juos kažkaip investuoti ir iš jų

uždirbti papildomas pajamas. Tačiau, kita vertus, pernelyg sumažinti pinigų kiekį taip pat pavojinga, nes gali kilti atsiskaitymo sunkumų.

Išvada. Galime teigti, kad tiek įmonės turto, tiek atskirų jo rūšių struktūra 2003- 2006 metais nepasižymėjo stabilumu. Žymiai išaugo ilgalaikio turto dalis, o jos augimą labiausiai sąlygojo kelių materialiojo turto rūšių – pastatų, transporto priemonių bei nebaigtos statybos ir išankstinių apmokėjimų – apimčių augimas. Trumpalaikio turto dalis bendrame turte mažėjo, nors absoliuti jo apimtis augo. Jo struktūra patyrė nemažų pokyčių – atsargų ir nebaigtų vykdyti sutarčių dalies didėjimą ir per vienerius metus gautinų sumų dalies mažėjimą. Tačiau iš esmės pastarosios dalies mažėjimą nulėmė tik pirmosios trumpalaikio turto rūšies absoliutaus dydžio augimas.

2.4.2. Savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų struktūros analizė

Įmonės savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų struktūros pokyčiai taip pat buvo žymūs (žr. 2 ir 6 priedus). 2003-2004 metais juos sudarė 3 stambios dalys – kapitalas ir rezervai, trumpalaikiai įsipareigojimai bei sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos. Ilgalaikių įsipareigojimų įmonė tuo metu neturėjo. 2003 metais kapitalas ir rezervai sudarė 46.58, trumpalaikiai įsipareigojimai – 9.33, o sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos – 14.08 procentus. 2004 metais kapitalas ir rezervai sumažėjo 5.03, sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos – 9.03 procentiniais punktais, o trumpalaikiai įsipareigojimai išaugo 14.06 procentiniais punktais. 2005 ir 2006 metais nuosavybės ir įsipareigojimų struktūroje įvyko esminiai pokyčiai, nes atsirado ilgalaikiai įsipareigojimai, o sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos sumažėjo iki nulio. Tuo pačiu gana smarkiai – maždaug 9 procentiniais punktais – sumažėjo kapitalo ir rezervų struktūrinė dalis, apie 14 procentinių punktų sumažėjo trumpalaikių įsipareigojimų dalis, nors abiejų absoliučios apimtys išaugo. Tuo tarpu naujai atsiradę ilgalaikiai įsipareigojimai sudarė beveik trečdalį nuosavybės ir įsipareigojimų. 2006 metais jų dalis išliko beveik tokia pat, tuo tarpu kapitalo ir rezervų dalis išaugo 15.32 procentiniais punktais, o trumpalaikiai įsipareigojimai gana smarkiai – net 19.38 procentiniais punktais – sumažėjo. Tai liudija apie geresnį įmonės atsiskaitymą su skolininkais, nes sumažėjo ne tik jų procentinė dalis, bet ir absoliutus dydis.

Norint atlikti gilesnę trumpalaikių įsiskolinimų mažėjimo priežasčių analizę, būtina panagrinėti jų struktūros pokyčius. Didžiausią jų dalį sudaro prekybos skolos, tačiau tiek jų absoliutus dydis (163-439 tūkstančiai litų), tiek ir dalis trumpalaikiuose įsiskolinimuose (69-85 procentai) gana smarkiai svyravo. Antra pagal dydį dalis buvo avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis, jos sudarė 6-7 procentus. Mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas 2003 metais sudarė gana žymią dalį – 16.72 procentus,

tačiau 2004 metais sumažėjo iki 3.93 procentų. 2005 ir 2006 metais jie tapo neigiami, todėl skaičiuoti jų dalį trumpalaikiuose išsiskolinimuose nebėra prasmės.

Išvada. Apibendrinant gautus rezultatus, galima pasakyti, kad įmonės pastaruoju metu sugebėjo sėkmingai sumažinti trumpalaikius išsiskolinimus, kurie 2004 metais buvo išaugę iki grėsmingo lygio – net 53.4 procentų visos nuosavybės ir įsipareigojimų, t.y. viršijo net savininkų nuosavybės dalį. Tokia situacija pavojinga tuo, kad išskyla labai rimta įmonės mokumo problema. Taigi galima sakyti, kad pastaruoju metu įmonei pavyko išeiti iš šios situacijos, nes 2005 metais trumpalaikiai išsiskolinimai besudarė vos 19.88 procentus.

2.4.3. Pelno (nuostolių) ataskaitos struktūros analizė

Pardavimų struktūra ir jos pokyčiai 2003-2006 metais parodyti 8 ir 9 prieduose. Parduoatų prekių ir paslaugų savikaina 2003 metais sudarė 64.46 procentus pardavimų ir nuo to laiko kasmet vis mažėjo, kol 2006 metais jau sudarė tik 53.62 procentus. Toks savikainos lygis yra pakankamai žemas ir nulemia aukštą bendrojo pelno lygį. Iš vieno pardavimų lito 2006 metais įmonė gaudavo net 46 centus pelno. Tačiau įmonė pasižymi labai didelėmis veiklos sąnaudomis, kurios, pavyzdžiui, 2004-2005 metais sudarė 44-45 procentus. Tai reiškia, kad vienam pardavimų litui tais metais tekdavo 44-45 centai veiklos sąnaudų. Tai ir nulėmė, kad tais metais įmonė gavo veiklos nuostolį.

Tik sumažinusi veiklos sąnaudas 2006 metais įmonė ėmė gauti veiklos pelną, kuris sudarė 7.63 procentus.

2003-2004 metais įmonė pasižymėjo labai gerais finansinės ir investicinės veiklos rezultatais. Tais metais šios veiklos pelningumas sudarė net 97 procentus. Tik tai 2004 metais leido įmonei gauti pelną, kuris buvo lygus 17 centų kiekvienam pardavimų litui. Tuo tarpu 2005 metais pelną leido gauti labai didelės kitos veiklos grynosios pajamos, kurios tais metais buvo lygios 77.5 tūkstančiams litų.

Finansinė investicinė veikla 2005-2006 metais buvo nuostolinga, nes ji patyrė daugiau sąnaudų nei pajamų iš šios veiklos. Galima teigti, jog pajamos iš finansinės ir investicinės veiklos turi mažai įtakos grynajam įmonės pelnui. Lyginant 2006 su 2003 metais pastebima, kad nuostolis iš finansinės investicinės veiklos išaugo, kadangi įmonė patyrė daugiau sąnaudų, kurios sumažino pelną iš finansinės investicinės veiklos. Tai lėmė skolos finansinėms institucijoms, mokamos didelės palūkanos.

Taigi visais keturiais analizuojamais ataskaitiniais laikotarpiais įmonė gavo pelną.

Grynasis pelnas tik 2005 metais buvo mažesnis nei 10 procentų nuo pardavimų. Tuo tarpu 2006 metais jis sudarė net 17.72 procentų. Panašaus dydžio pelną įmonė gavo ir 2003-2004 metais.

Išvada. Įmonė sugeba gauti nemažą bendrąjį pelną, nes pardavimų savikaina yra nedidelė. Tačiau veiklos sąnaudos yra didelės, todėl veiklos pelnas yra gerokai mažesnis nei bendrasis pelnas, o 2004-

2005 metais jis netgi neigiamas (t.y. gaunamas veiklos nuostolis). Tačiau įmonės specifika yra tokia, kad ji gauna labai dideles kitos veiklos bei finansinės ir investicinės veiklos pajamas. Todėl visais analizuojamais metais įmonė veikė pelningai, nors 2005 metais pelnas buvo gerokai mažesnis nei kitais metais.

Bendrasis pelnas mažai padidėjo. Žinoma tai nulėmė pardavimų ir savikainos apimties sumažėjimas. Visoje pardavimų apimtyje bendrojo pelno lygis kito taip pat ne žymiai. Tai lėmė savikainos procentinis stabilumas. Bendrasis pelnas išaugo nuo 332775 Lt iki 482546 Lt. Šio rodiklio augimas parodo, kad įmonės vadovai yra pasirinkę labai gerą strategiją bei užkariavę ne mažą rinkos dalį.

2.5. Santykinų rodiklių analizė

2.5.1. Pelningumo rodiklių analizė

2.5.1.1. Pardavimų pelningumo analizė

Pardavimų pelningumas domina visus rinkos dalyvius, nes parodo įmonės ūkinės veiklos ir pardavimo proceso pelningumą. Įmonės pelningumo analizei panaudoti trys pagrindiniai santykiniai rodikliai: bendrasis pelningumas, grynas pelningumas ir veiklos pelningumas. Jų skaičiavimo rezultatai pateikti 2 lentelėje, o rodiklių dinamika – 3 lentelėje.

2 lentelė

UAB “Terekas” bendrojo pelningumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	Nustatyta saugi riba	2003	2004	2005	2006
Bendrasis pelningumas	$BP = \frac{\text{Bendrasis pelnas}}{\text{Pardavimų pajamos}}$	0.1-0.2	0,36	0,41	0,45	0,46
Grynasis pelningumas	$GP = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Pardavimų pajamos}}$	0.1-0.25	0,16	0,15	0,05	0,18
Veiklos pelningumas	$VP = \frac{\text{Veiklos pelnas}}{\text{Pardavimų pajamos}}$	Daugiau negu 0.5	0,16	-0,03	-0,01	0,18

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Bendrasis pelningumas rodo įmonės sugebėjimą gauti pelną iš pagrindinės veiklos t.y. kokia dalis bendrojo pelno tenka vienai daliai pardavimo ir paslaugų pajamų.

Per nagrinėjamą laikotarpį bendrojo pelningumo koeficientas buvo gana aukštas ir kito pakankamai tolygiai. 2003 metais UAB “Terekas” iš vieno pardavimų lito uždirbo 36 centus pelno. Vėlesniais metais šis rodiklis vis augo, kol 2006 metais ėmė siekti net 46 centus. Didžiausias bendrojo

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje “TEREKAS”

pelningumo augimas užfiksuotas 2004 metais, kuomet jis sudarė 5 centus, mažiausias – 2006 metais, kai tesudarė vos 1 centą.

Kuo šis rodiklis didesnis, tuo parodo, kad įmonėje situacija susijusi su pelningumu yra kasmet gerėjanti. Šio rodiklio pagalba galima nustatyti ar analizuojamoje įmonėje ne per brangiai kainuoja prekių gamyba ir pardavimai.

Išvada. Bendrojo pelningumo rodiklis, palyginti su finansų analitikų rekomenduojamu rodikliu, ir taip aukštas. Tai, kad įmonė sugeba išlaikyti tokį stabiliai aukštą bendrojo pelningumo lygį, liudija apie efektyvius jos gamybinės veiklos rezultatus. UAB “Terekas” bendrasis pelningumas yra didėjantis, tai rodo tinkamą kainą, konkurencijos politikos orientaciją, produkcijos gamybos efektyvumo augimą. Remiantis šiuo didėjančiu rodikliu UAB “Terekas” vadovybė gali geriau suvokti vykstančias ekonominės procesų plėtros tendencijas, bei gali prognozuoti perspektyvas.

3 lentelė

UAB “Terekas” bendrojo pelningumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Bendrasis pelningumas	Grynasis pelningumas	Veiklos pelningumas
Per 2004 metus	0,05	-0,01	-0,19
Per 2005 metus	0,04	-0,10	-0,02
Per 2006 metus	0,01	0,13	0,17
2003 –2006 metais	0,10	0,02	0,02

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Grynasis pelningumas parodo tikrąjį pardavimo pelningumą įvertinus visas pajamas ir išlaidas t.y. kokia grynojo pelno suma tenka vienam pardavimų litui. Kuo didesnė šio rodiklio reikšmė, tuo įmonė pelningesnė. Analizuojant UAB “Terekas” grynąjį pelningumą, matome, kad 2003-2006 metais įmonė dirbo pelningai, tačiau grynojo pelningumo rodiklis atskirais ataskaitiniais laikotarpiais nebuvo stabilus. Pavyzdžiui, 2005 metais šis rodiklis siekė tik 0.05, kas rodė, kad tais metais iš vieno pardavimų lito įmonė sugebėjo uždirbti tik 5 centus grynojo pelno. Tuo tarpu kitais laikotarpiais grynojo pelningumo rodiklis buvo pakankamai nemažas, jis sudarė 15-18 centų. Didžiausias grynojo pelningumo sumažėjimas buvo 2005 metais, tais metais jis sumažėjo 10 centų. Tačiau sekantais 2006 metais šis rodiklis išaugo 13 centų ir pasiekė aukščiausią per visus 4 metus lygį – 18 centų iš vieno pardavimų lito. Tai rodo gerėjančią įmonės situaciją bei nusako įmonės patikimumą ir padeda jai siekti stabilumo rinkoje. Todėl galima daryti prielaidą, kad 2005 metų rodiklio dydis rodė tik laikinus sunkumus, su kuriais įmonei pavyko sėkmingai susitvarkyti.

Išvada. Finansų analitikų nuomone, grynojo pelningumo rodiklis turėtų viršyti 5 proc. Tais metais, kai grynojo pelningumo rodiklis buvo mažėjantis - įmonės vadovai turėjo susirūpinti ir ieškoti

galimybių padėčiai pagerinti. Įmonės vadovai suprato, jog prekių konkurencingumas mažėja ir reikalingos naujovės ir veiksmingesni verslo sprendimai. Todėl jau 2006 metais šis rodiklis pakilo iki 0,18. Tai rodo, kad įmonė analizuojamu laikotarpiu dirbo efektyviai ir pagal tai galima teigti, kad įmonės veikla yra efektyvi bei pelninga.

Veiklos pelningumo rodiklis parodo įmonės sugebėjimą efektyviai panaudoti valdymui skirtas išlaidas. Veiklos pelningumo rodiklis svyravo daug labiau nei kiti pardavimų pelningumo rodikliai. Net dviem iš keturių analizuojamų metų – 2004 ir 2005 metais - jis buvo neigiamas. Tuo tarpu 2003 ir 2006 metais jo dydis buvo gana didelis – atitinkamai 0.16 ir 0.18. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, įmonė pasižymi didelėmis veiklos sąnaudomis. 2004-2005 metais jų dydis pasiekė net 44-45 procentus pardavimų dydžio. Be to, 2004 metais pardavimai sumažėjo, o veiklos sąnaudos išaugo daugiau negu dvigubai. Vis dėlto, analizuojant veiklos pelningumo rodiklius, reikia atsižvelgti ir į UAB “Terekas” veiklos specifiką. Bendrojo ir veiklos pelningumo rodikliai įmonės rezultatų gerai neatspindi, nes jie neįvertina visų įmonės pajamų. Tuo tarpu veiklos sąnaudos apima ne vien su pagrindine veikla susijusias sąnaudas. Todėl ir įmanoma tokia situacija, kokia buvo 2004 metais. Tais metais veiklos pelningumas buvo pats mažiausias, jis rodė, kad vienam pardavimų litui teko 3 centai veiklos nuostolio. Tuo tarpu grynasis pelningumas buvo lygus 0.15 ir rodė, kad galutinis įmonės veiklos rezultatas buvo gana aukštas. O 2005 metais, veiklos pelningumui jau ėmus kilti, grynasis pelningumas labai smarkiai sumažėjo.

Išvada. Sąnaudų išaugimas 2004 metais ir nulėmė, kad tais metais įmonė gavo veiklos nuostolį. Tik sumažinus veiklos sąnaudas, o bendrajam pelnui išaugus, 2006 metais įmonė ėmė gauti veiklos pelną. Taigi, galime teigti, kad UAB “Terekas” pakeitus sąnaudų valdymą efektyviai padidinamas ir veiklos pelningumo rodiklis.

Vis dėlto, svarbiausias rodiklis įmonei yra grynasis pelningumas kiti pelningumo rodikliai taip pat signalizuoja apie tam tikrus jos veiklos aspektus.

2.5.1.2. Turto pelningumo rodikliai

Turto pelningumas parodo įmonės ilgalaikio ir trumpalaikio turto naudojimo efektyvumą, vadovų sugebėjimą jį valdyti ir kontroliuoti. Manoma, kad pagal turto pelningumą galima įvertinti įmonės ūkinę, gamybinę ir investicinę veiklą.

UAB “Terekas” santykiniai turto pelningumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	Nustatyta saugi riba	2003	2004	2005	2006
Turto pelningumas	TP = Grynasis pelnas / Turtas	0.1-0.2	0,25	0,13	0,04	0,12
Nuosavybės grąža	NG = Grynasis pelnas/ Savininkų nuosavybė	Daugiau negu 0.15	0,54	0,31	0,12	0,25

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Turto pelningumas (žr. 4 lentelę) parodo, kiek litų grynojo pelno tenka vienam turto litui. Didesnė rodiklio reikšmė rodo, kad efektyviau naudojamas turtas. Kaip matyti iš lentelės, turto pelningumas buvo didžiausias 2003 metais, kada vienam turto litui teko 25 centai grynojo pelno. 2004 ir 2005 metais turto pelningumas mažėjo, 2005 metais jis tesiekė vos 4 centus. 2006 metais turto pelningumas vėl padidėjo, tačiau net nepasiekė 2004 metų lygio. Per visą laikotarpį nuo 2003 iki 2006 metų turto pelningumas sumažėjo 13 centų (žr. 5 lentelę).

Išvada. Sumažėjęs turto pelningumo rodiklis 2004-2005 metais parodo, kad išaugo įmonės turtas didesne dalimi nei pelnas. Turto padidėjimą sąlygojo didelis pirkėjų išsiskolinimas bei ilgalaikio turto padidėjimas. Atitinkamai atsižvelgiant į turto pelningumo rodiklio mažėjimą, įmonė turėtų atkreipti dėmesį į naujai įsigijamo ilgalaikio turto svarbą ir apmąstyti turto reikšmę įmonės veikloje. Išnaudodami turimus rezervus vadovai turėtų priimti sprendimą dėl ilgalaikio turto panaudojimo efektyvumo ir būtinybės jį įsigyti, nes atitinkamai ženkliai išaugusi turto vertė pardavimams nežymiai kintant, mažina turto pelningumą.

UAB “Terekas” santykinų turto panaudojimo efektyvumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Turto pelningumas	Nuosavybės grąža
Per 2004 metus	-0,12	-0,23
Per 2005 metus	-0,09	-0,19
Per 2006 metus	0,08	0,13
2003 –2006 metais	-0,13	-0,29

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Nuosavybės grąžos rodiklis rodo, kiek grynojo pelno tenka vienam savininkų nuosavybės litui. Šio rodiklio didžiausia reikšmė taip pat buvo 2003 metais, kuomet ji sudarė 54 centus vienam nuosavybės

litui. Tačiau per 2004 metus šis rodiklis patyrė gana staigų – net 23 centais - sumažėjimą. Nuosavybės graža mažėjo ir 2005 metais, pokytis sudarė 19 centų. Tik 2006 metais ji vėl išaugo.

Išvada. Nuosavybės gražos padidėjimą 2006 metais nulėmė daugiau nei trigubai išaugęs grynasis pelnas, kai savininkų nuosavybė išaugo mažiau nei dvigubai.

Turto pelningumo analizė atliekama turto pelningumo formulę išskaidžius į veiksnius, darančius įtaką turto pelningumui. Norint apskaičiuoti veiksnių, darančių įtaką turto pelningumui, reikia turto pelningumo formulės skaitiklį ir vardiklį padauginti iš pardavimo pajamų:

$$\text{Turto pelningumas} = \text{Grynasis pelnas} / \text{Turtas} \times \text{Pardavimo pajamos} / \text{Pardavimo pajamos} = \text{Grynasis pelnas} / \text{pardavimo pajamos} \times \text{pardavimo pajamos} / \text{Turtas} = \text{Grynasis pardavimo pelningumas} \times \text{turto apyvartumas}$$

Taip išskaidžius turto pelningumo formulę, gaunami nauji veiksniai:

- ✓ grynasis pardavimo pelningumas,
- ✓ turto apyvartumas.

Šie veiksniai daro įtaką turto pelningumo rodikliui. Kaip matyti iš formulės, didėjant pardavimo pelningumui, turto pelningumas didėja. Greitėjant turto apyvartumui, gerėja įmonės finansinė būklė, tai pat didėja turto pelningumas, ir atvirkščiai, jeigu grynasis pardavimo pelningumas mažėja, o turto apyvartumas lėtėja, turto pelningumo rodiklis mažėja.

6 lentelė

UAB “Terekas” turto pelningumas 2003-2006 metais

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Grynasis pelningumas	$GP = \text{Grynasis pelnas} / \text{Pardavimų pajamos}$	0,16	0,15	0,05	0,18
Turto apyvartumas	$TA = \text{Pardavimų pajamos} / \text{Turtas}$	1,55	0,89	0,73	0,69
Turto pelningumas	GP / TA	0,25	0,13	0,04	0,12

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 6 lentelės, 2004-2005 metų laikotarpiu turto pelningumas mažėjo. 2005 metais jis pasiekė žemiausią lygį. Kaip matyti iš grynojo pelningumo ir turto apyvartumo rodiklių, turto pelningumo kitimui įtakos turėjo abiejų rodiklių kitimas, tačiau didesnę įtaką darė grynasis pelningumas, nes, pavyzdžiui, 2006 metais tik jis vienas nulėmė turto pelningumo padidėjimą.

2.5.1.3. Kapitalo pelningumo analizė

Įmonės finansinės veiklos efektyvumą objektyviai parodo kapitalo pelningumo rodikliai. Dažniausiai skaičiuojami akcinio, nuosavo ir pastovaus kapitalo pelningumo rodikliai. Akcinio kapitalo pelningumas parodo, kiek įmonė gavo grynojo pelno kiekvienam akcininkų investicijų litui. Nuosavo kapitalo pelningumas parodo nuosavo kapitalo sukurtą pelną ir tam tikru mastu įmonės vadovybės darbo efektyvumą naudojant investuotą kapitalą. Pastovaus kapitalo pelningumas parodo įmonės funkcionavimo ir potencialios plėtros lygį ir kaip vadovai sugeba panaudoti nuosavą kapitalą ir ilgalaikius įsipareigojimus. UAB “Terekas” kapitalo pelningumo rodikliai ir jų pokyčiai pateikti 7 ir 8 lentelėse.

7 lentelė

UAB “Terekas” kapitalo pelningumo rodikliai 2003-2006 metais

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Akcinio kapitalo pelningumas	$AKP = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Kapitalas}}$	2,04	1,67	0,73	2,46
Nuosavo kapitalo pelningumas	$NKP = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$	0,54	0,31	0,12	0,25
Pastovaus kapitalo pelningumas	$PKP = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Nuosavas kapitalas} + \text{Ilgalaikiai įsipareigojimai}}$	0,54	0,31	0,06	0,15

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

UAB “Terekas” pasižymi labai aukštu akcinio kapitalo pelningumo lygiu. Tik 2005 metais šis rodiklis buvo mažesnis už 1, tuo tarpu 2003 ir 2006 metais jis netgi viršijo 2. Tai reiškia, kad tais metais kiekvienas akcininkų investuotas litas uždirbo daugiau nei 2 litus pelno. Per visą analizuojamą laikotarpį šis rodiklis padidėjo 0.42. Labiausiai jis sumažėjo per 2005 metus (95 centais), o labiausiai išaugo per 2006 metus (1.73 litų).

Išvada. Akcinio kapitalo pelningumą įtakoja gaunamas grynasis pelnas. Jei grynasis pelnas padidėja, tuomet ir akcinio kapitalo pelningumas yra didesnis, ir atvirkščiai. Kuo akcinio kapitalo rodiklis aukštesnis, tuo galimi didesni dividendai. Didėjantis rodiklis (2006 metais) nusako įmonės investicijų pelningumą.

UAB “Terekas” santykinų kapitalo pelningumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Akcinio kapitalo pelningumas	Nuosavo kapitalo pelningumas	Pastovaus kapitalo pelningumas
Per 2004 metus	-0,37	-0,23	-0,23
Per 2005 metus	-0,94	-0,19	-0,25
Per 2006 metus	1,73	0,13	0,09
2003 –2006 metais	0,42	-0,29	-0,39

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Nuosavo kapitalo pelningumas 2003 metais sudarė 0.54, t.y. UAB “Terekas” vienam nuosavo kapitalo litui uždirbo 54 centus pelno. Kaip akcinis kapitalo pelningumas, taip ir nuosavo kapitalo pelningumas žemiausią lygį pasiekė 2005 metais. Tais metais jis sudarė 0.12 ir lyginant su ankstesniais metais sumažėjo 0.19. Tačiau skirtingai nuo akcinio kapitalo, nuosavo kapitalo pelningumas didžiausią sumažėjimą patyrė ne 2005, o 2004 metais.

Išvada. Finansų analitikų nuomone, nuosavo kapitalo pelningumas turi būti daugiau kaip 20 proc., o mūsų analizuojamos įmonės nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis siekė 20 proc. Pagal tai galima daryti išvadą, jog įmonė pakankamai uždirba grynojo pelno iš vieno nuosavo kapitalo lito. Nuosavo kapitalo pelningumo mažėjimas rodo įmonėje investuoto kapitalo panaudojimo efektyvumo mažėjimą. Pas visą 2003- 2006 metų laikotarpį jis sumažėjo 0,39, nors paskutiniaisiais 2006 metais jis jau ėmė po truputį didėti.

Pastovaus kapitalo pelningumas per nagrinėjamą laikotarpį pasižymėjo ta pačia kitimo tendencija, kaip ir ankstesnieji du rodikliai. Aukščiausia rodiklio reikšmė buvo 2003 metais, ji sudarė 0.54. Žemiausią lygį – 6 centus, tenkančius 1 pastovaus kapitalo litui – jis pasiekė 2005 metais, o 2006 metais jau ėmė didėti. Per visą nagrinėjamą laikotarpį jis sumažėjo 0,39.

Išvada. Mažėjantis pastovaus kapitalo pelningumas rodo, kad įmonėje mažėja įmonės nuosavo kapitalo ir ilgalaikių skolų panaudojimo efektyvumas.

Gilesnei kapitalo pelningumo kitimo priežasčių analizei, nustatant pagrindinius jį įtakančius veiksnius, gali būti naudojama tokia formulė:

$$\text{Nuosavo kapitalo pelningumas} = \frac{\text{Grynasis pelnas} / \text{Pardavimai} - \text{Grynasis pelnas} / \text{Pardavimai} \times \text{Pardavimai} / \text{Turtas} \times \text{Turtas} / \text{Nuosavas kapitalas}}$$

Taigi nuosavo kapitalo pelningumui įtaką daro trys veiksniai:

- ✓ grynasis pardavimo pelningumas,
- ✓ turto apyvartumas,
- ✓ kapitalo struktūra.

Apskaičiuosime UAB “Terekas” nuosavo kapitalo pelningumą pagal viršuje pateiktą formulę (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

UAB “Terekas” nuosavo kapitalo pelningumas 2003 -2006 metais

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Grynasis pelningumas	$GP = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Pardavimų pajamos}}$	0,16	0,15	0,05	0,18
Turto apyvartumas	$TA = \frac{\text{Pardavimų pajamos}}{\text{Turtas}}$	1,55	0,89	0,73	0,69
Kapitalo struktūra	$KS = \frac{\text{Turtas}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$	2,15	2,41	3,04	2,07
Nuosavo kapitalo pelningumas	$NKP = \frac{\text{Grynasis pelnas}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$	0,54	0,31	0,12	0,25

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Akciniškams nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis yra labai svarbus, nes parodo, ar investuotas kapitalas atsiperka, ar į tokią įmonę neverta investuoti. Atlikta nuosavo kapitalo pelningumo analizė, nustatant pagrindinius jį įtakančius santykinius rodiklius. Kaip matyti iš 9 lentelės, nuosavo kapitalo pelningumas 2003 ir 2004 metais mažėjo, o 2006 metais vėl ėmė didėti. Nuosavo kapitalo pelningumo mažėjimui įtakos turėjo mažėjantys grynasis pardavimo pelningumas ir turto apyvartumas, nes jų kitimo kryptis sutapo su nuosavo kapitalo pelningumo kitimu. Tuo tarpu turto struktūra kito priešinga kryptimi. Tai reiškia, kad šis rodiklis kaip tik stabdė nuosavo kapitalo pelningumo mažėjimą.

Kaip jau buvo minėta, grynasis pelningumas ir turto apyvartumas įtakojo nuosavo kapitalo pelningumą. 2004 ir 2005 metais, kuomet pastarasis rodiklis mažėjo, tokiam jo kitimui įtaką darė abu rodikliai. O 2006 metų nuosavo kapitalo pelningumo padidėjimas jau buvo nulemtas vien tik grynojo pelningumo rodiklio padidėjimo. Norint efektyviai išnaudoti kapitalo apyvartumą, įmonei reiktų imtis kapitalo apyvartumo didinimo ir jį atlaisvinti t.y. kai apyvartinio kapitalo padidėjimas vyksta kartu su gamybos ar realizacijos padidėjimu. Panaudojusi šį būdą įmonė galės nukreipti apyvartines lėšas savo veiklos plėtrai ir nenaudoti papildomų finansinių išteklių.

Išvada. Taigi, apibendrinant pelningumo rodiklius, galima teigti, kad UAB “Terekas” 2003-2006 metų laikotarpiu dirbo pelningai. Remiantis pardavimų pelningumo rodikliais (bendrasis, veiklos ir grynasis pelningumas) bei akcinio kapitalo pelningumo rodikliu, geriausi rezultatai buvo pasiekti 2006 metais. Tuo tarpu turto pelningumo, nuosavybės gražos, nuosavo kapitalo pelningumo bei pastovaus

kapitalo pelningumo rodikliai geriausi buvo 2003 metais. Tačiau praktiškai visi rodikliai rodo, kad 2005 metai įmonei buvo patys nesėkmingiausi. Vis dėlto galima pastebėti, kad 2006 metais įmonė sugebėjo sėkmingai pagerinti veiklos rezultatus ir pelningumo rodikliai vėl ėmė augti.

2.5.2. Mokumo rodiklių analizė

2.5.2.1. Trumpalaikio mokumo rodikliai

Trumpalaikio mokumo rodiklių analizė svarbi įmonei jos veiklos strategijos požiūriu. Maži trumpalaikio mokumo rodikliai rodo, kad įmonės finansinė būklė yra prasta, kad ateityje jos laukia tam tikri nesklandumai ir nesėkmės. Nereikėtų dirbtinai didinti šių rodiklių, nes tai gali daryti neigiamą įtaką įmonės pelningumo rodikliams. Jei trumpalaikio turto sudėtyje yra daug gautinų sumų, debitorinio įsiskolinimo, tai net ir didelis bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas neparodys įmonės realios mokumo būklės. Šių rodiklių padidėjimą lemia nevienodas turto ir įsipareigojimų didėjimo tempas.

Sparčiau padidėjus trumpalaikiam turtui nei įsipareigojimams trumpalaikis mokumas pagerėja. Tai rodo, kad per analizuojamą laikotarpį buvo padidėjęs apyvartinio kapitalo poreikis. Tada nustatomos padidėjimo priežastys. Tai padidėję atsargos, gautinos sumos ir grynieji pinigai.

Trumpalaikio mokumo rodikliai parodo įmonės trumpalaikį mokumą, t.y. ar įmonė pajėgi vykdyti trumpalaikius įsipareigojimus. Trumpalaikio mokumo koeficientas dar vadinamas likvidumo koeficientu. Bendrojo likvidumo koeficientas parodo, kiek kartų trumpalaikis turtas didesnis už trumpalaikius įsipareigojimus, t.y. padeda prognozuoti įmonės mokumo būklę artimiausiu metu. Vakarų šalių praktika rodo, jog norint išlaikyti finansinę pusiausvyrą, laiku įvykdyti įsipareigojimus, reikia, kad trumpalaikis turtas būtų 2 kartus didesnis už įsipareigojimus. Egzistuoja šio rodiklio saugumo slenkstis, kurio nereikėtų peržengti, jis negali būti mažesnis 1,2.

Iš 10 lentelės matyti, kad 2003 metais UAB "Terekas" vienam trumpalaikių įsipareigojimų litui teko 2.05 lito trumpalaikio turto. 2004 metais bendrojo likvidumo koeficientas pradėjo mažėti ir sumažėjo 65 centais. Tais metais šis įmonės rodiklis krito žemiau tos ribos, kuri laikoma reikalinga finansinio stabilumo užtikrinimui, ir jau beveik priartėjo prie saugumo slenksčio. Tai rodė, kad įmonėje padidėjusi rizika ir jos finansinė būklė pavojinga – t.y. įmonei sunku vykdyti savo įsipareigojimus ir tai, kad jai gali pritrūkti lėšų savo veiklai. Tačiau 2005 metais bendrojo likvidumo koeficientas vėl ėmė didėti, nors 2 ir neviršijo. Aukščiausią lygį šis rodiklis pasiekė 2006 metais. Jis sudarė 3.59 ir, lyginant su 2005 metais, padidėjo daugiau nei dvigubai. Jis rodė, kad tais metais vienam trumpalaikių

įsipareigojimų litui teko beveik keturi litai trumpalaikio turto. Lyginant su pradiniais 2003 metais, šis rodiklis padidėjo 1.54 lito (žr. 11 lentelę).

Išvada. Ekonomistų nuomone, Vakarų Europos smulkioms verslo įmonėms normalus bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas yra 1-1,5. Tačiau pagal aukštas šio rodiklio reikšmes, galime daryti išvadą, jog įmonė neefektyviai naudoja turimą trumpalaikį turtą. Taigi, per analizuojamą laikotarpį UAB “Terekas” bendrojo trumpalaikio likvidumo koeficiento reikšmė viršijo 1, todėl įmonė neturi didelių mokumo problemų. Sprendžiant pagal bendrojo likvidumo koeficiento dydį, 2006 metais įmonės nemokumo tikimybė buvo pakankamai maža. Tačiau šio rodiklio padidėjimas iki 3,59 2006 metais reiškia, kad greičiausiai jos vadovai dirba neefektyviai, nes nemoka tinkamai naudoti turto ir jį išaldo.

Taigi reikia išnagrinėti tokios įmonės finansinių išteklių struktūrą ir įvertinti ar ne per daug ji naudoja brangių išteklių.

10 lentelė

UAB “Terekas” likvidumo santykiniai rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Bendro likvidumo koeficientas	$BLK = \frac{\text{Trumpalaikis turtas}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$	2,05	1,40	1,78	3,59
Skubaus padengimo koeficientas	$SPK = \frac{(\text{Trumpalaikis turtas} - \text{Atsargos})}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$	1,54	0,77	0,62	1,57
Grynasis apyvartinis kapitalas	$GAK = \text{Trumpalaikis turtas} - \text{Trumpalaikiai įsipareigojimai.}$	250836	207183	423604	778469

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Skubaus padengimo koeficientas parodo įmonės trumpalaikių įsipareigojimų padengimą greitai likviduojamu trumpalaikiu turtu. Šio rodiklio koeficientas neturėtų būti mažesnis kaip 1. Matome, kad net dviem iš analizuojamų metų įmonė nebuvo pasiekusi tokio rodiklio dydžio. Blogiausia situacija buvo 2005 metais, kuomet įmonė vieno trumpalaikių įsiskolinimų lito padengimui likvidaus trumpalaikio turto turėjo tik už 62 centus. 2003 ir 2006 metais šiuo požiūriu įmonė buvo beveik vienodoje situacijoje – kiekvienam trumpalaikių įsiskolinimų litui padengti ji turėjo likvidaus trumpalaikio turto už 1.54-1.57 lito. Per visą nagrinėjamą laikotarpį skubaus padengimo koeficientas padidėjo 0.03, tačiau per 2004 metus jis sumažėjo net 0.77.

Išvada. Per analizuojamą laikotarpį, išskyrus 2004-2005 metus greitojo trumpalaikio mokumo rodiklio reikšmė viršijo 1, vadinasi tais metais įmonė galėjo labai greitai padengti savo turimus

trumpalaikius įsipareigojimus. Šio rodiklio dinamika atspindi įmonės bankroto tikimybės didėjimą ar mažėjimą. Santykinai aukštesnis šio rodiklio dydis rodo aukštesnį įmonės likvidumą.

11 lentelė

Santykinių likvidumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Bendrojo likvidumo koeficientas	Skubaus padengimo koeficientas	Grynasis apyvartinis kapitalas
Per 2004 metus	-0,65	0,77	-43653
Per 2005 metus	0,38	-0,15	216421
Per 2006 metus	1,81	0,95	354865
2003 –2006 metais	1,54	0,03	527633

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Grynasis apyvartinis kapitalas teigiamai veikia įmonės finansinę būklę, nes nuo jo dydžio priklauso kiti finansiniai rodikliai. Šis rodiklis rodo, koku dydžiu trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Šis rodiklis visą analizuojamą laikotarpį buvo teigiamas, t.y. trumpalaikis turtas viršijo trumpalaikius įsipareigojimus, be to, šis skirtumas nei vienais metais nebuvo mažesnis už 200 tūkstančių litų. Analizuojant apyvartinio kapitalo dinamiką, matome, kad kaip ir kitų likvidumo rodiklių, grynasis apyvartinis kapitalas didžiausias buvo 2006 metais. Per 2004 metus apyvartinis kapitalas sumažėjo 43653 litais, bet išliko teigiamas. Per visą analizuojamą 2003-2006 metų laikotarpį rodiklis išaugo 527633 litais ir pasiekė beveik 800 tūkstančių litų reikšmę.

Išvada. Matome, kad įmonės trumpalaikių įsipareigojimų nevykdymo tikimybė yra maža. Kasmet didėjantis apyvartinis kapitalas rodo stabilią finansinę įmonės padėtį. Apyvartinio kapitalo reikšmė leidžia įmonei plėsti gamybą, vykdyti įsipareigojimus, būti konkurencinga.

Apibendrinant rodiklius galime pasakyti, kad analizuojamu laikotarpiu skirtingi trumpalaikio likvidumo rodikliai kito netolygiai. Atsižvelgiant į finansų analitikų rekomendacijas, galime teigti, jog UAB “Terekas” trumpalaikio likvidumo rodikliai yra geri ir įmonės veikla vykdoma efektyviai

2.5.2.2. Ilgalaikio mokumo rodikliai

Įmonės sugebėjimą atsiskaityti už ilgalaikius įsipareigojimus numatytais terminais parodo ilgalaikio mokumo rodikliai, kurie Vakaruose dar vadinami finansinio svėro, finansinio stabilumo, rizikos vertinimo rodikliais. Ilgalaikio mokumo rodikliai skaičiuojami norint parodyti įmonės finansavimo šaltinius ir skolų vaidmenį finansavimui, galimybes greičiau apmokėti skolas, prognozuoti finansinį stabilumą ir veiklos tęstinumą.

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje “TEREKAS”

UAB “Terekas” ilgalaikio mokumo rodikliai parodyti 12 lentelėje. Skolos koeficientas parodo viso įmonės turto dalį, kuri įsigyta iš svetimų lėšų, t.y. skolinto kapitalo. Kuo šis rodiklis mažesnis, tuo geresnė įmonės finansinė būklė. Tik 2003 metais jie sudarė mažiau nei pusę turto t.y. 39 procentai turto buvo įsigyta iš skolintų lėšų. Didžiausia šio rodiklio reikšmė buvo 2005 metais, kuomet jis sudarė 0.65 ir reiškė, kad du trečdaliai turto buvo įsigyta iš skolintų lėšų. Per visą 2003- 2006 metų laikotarpį šis rodiklis pasikeitė 0.01 punkto (žr. 13 lentelę), nors ir kiekvienų atskirų metų svyravimai buvo maždaug tokio pat dydžio.

Išvada. Bendrasis skolos rodiklis turėjo tendenciją didėti. Priimtina šio rodiklio reikšmė yra nuo 0,3 iki 0,5, o UAB “Terekas” bendrojo skolos rodiklio didžiausia reikšmė buvo 0,65. Nors šis rodiklis įmonėje gana didelis, jį vertinti vienareikšmiškai blogai nėra teisinga, nes skolinimasis užtikrina įmonės plėtrą. Kaip matome, analizuojamais metais bendrasis skolos rodiklis viršijo saugų šio rodiklio kitimo diapazoną. Tai rodo, kad įmonė plėtodama veiklą daugiau nei 50 % lėšų skolinasi. Šis faktorius užtikrina efektyvią įmonės plėtotę, tačiau ilgainiui tai gali pradėti signalizuoti apie finansinius sunkumus. Atsižvelgiant į šią situaciją įmonė turėtų didesnę dalį savo turimų rezervų skirti gamybinei veiklai, tokiu būdu sumažindama kreditorinius įsiskolinimus. Tai įgalintų įmonę sumažinti skolų padengimo riziką bei didinti įmonės gamybos efektyvumą finansuojant veiklą nuosavomis lėšomis.

12 lentelė

UAB “Terekas” ilgalaikio mokumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Bendrasis skolos koeficientas	$BSK = \frac{\text{Visas turtas-Savininkų įsipareigojimai}}{\text{Turtas}}$	0,53	0,58	0,65	0,52
Ilgalaikių skolų koeficientas	$ISK = \frac{\text{Ilgalaikiai įsipareigojimai}}{\text{turtas}}$	0	0	0,28	0,32
Ilgalaikių skolų apdraustumo koeficientas	$ISK = \frac{\text{Ilgalaikis turtas}}{\text{Ilgalaikiai įsipareigojimai}}$	-	-	1,08	0,90
Finansinis svertas	$FS = \frac{\text{Ilgalaikiai įsipareigojimai}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$	0	0	0,85	0,66
Pastovaus mokumo koeficientas	$PMK = \frac{\text{Nuosavas kapitalas}}{\text{Skolintas kapitalas}}$	1,18	0,78	0,49	0,93
Finansinės priklausomybės koeficientas	$FPK = \frac{\text{Turtas}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$	2,15	2,41	3,04	2,07

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tiriant bendrąjį skolos rodiklį reikia įvertinti jo susidarymo priežastis, apsvarstyti galimybę gražinti skolą. Tuo tikslu reikia sužinoti kokią dalį įsipareigojimų struktūroje sudaro ilgalaikiai ir trumpalaikiai įsipareigojimai. Todėl reikia apskaičiuoti ilgalaikių skolų koeficientą.

Šis koeficientas rodo, kokią dalį įmonės turto sudaro ilgalaikės skolos. Ilgalaikių skolų koeficientas per nagrinėjamą laikotarpį turėjo tendenciją didėti. 2003-2004 metais įmonė ilgalaikių skolų neturėjo, 2005 metais jie jau siekė 28 procentus viso įmonės turto, o 2006 metais dar išaugo ir pasiekė 32 procentus. Ilgalaikių skolų apdraustumo koeficientas parodo, kiek kartų ilgalaikio turto vertė viršija ilgalaikius įsiskolinimus. 2003 ir 2004 metais, kaip jau buvo minėta, įmonė ilgalaikių įsiskolinimų neturėjo. 2005 metais jis tik truputį viršijo vienetą (1.08), o 2006 metais nebesiekė nei šio dydžio (0.9).

Išvada. Kadangi laikoma, kad ilgalaikiai įsipareigojimai turi būti naudojami tik ilgalaikio turto įsigijimui, tai mažesnis už 1 rodiklis reiškia, kad 2006 metais įmonė ilgalaikius įsiskolinimus naudojo ir trumpalaikio turto finansavimui.

Finansinis svertas parodo įmonės riziką. Kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė yra rizika. 2003-2004 metais finansinis svertas buvo lygus nuliui. 2005 metais jis padidėjo iki 0.85, tai reiškia, kad įmonės nuosavo kapitalo užtektų padengti ilgalaikiams įsiskolinimams. Tačiau tam, kad įmonės rizika būtų nedidelė, ilgalaikiai įsipareigojimai neturi viršyti pusės nuosavo kapitalo. 2006 metais finansinis svertas sumažėjo iki 0.66. Vis dėlto reikia pastebėti, kad paskutiniaisiais dviem metais finansinis svertas yra didesnis nei 0.50, o tai rodo, kad įmonė pasižymi finansine rizika.

Kaip matome, finansinio sverto reikšmės rodo, kad įmonėje gali kilti finansinių sunkumų. Ilgalaikių įsipareigojimų didėjimas vadovus turėtų informuoti apie papildomus skolų padengimo kaštus bei nuosavų lėšų panaudojimo mažinimą. Norint pagerinti finansinio sverto rodiklio reikšmes bei kuo efektyviau išnaudoti finansinius rezervus, įmonė turėtų aktyviai vykdyti aktyvius pardavimus, tokiu būdu didindama savininkų nuosavybės dalį bendruose įmonės finansavimo šaltiniuose.

Pastovaus mokumo koeficientas nustato, kiek nuosavas kapitalas didesnis už skolintą. Šiuo rodikliu galima spręsti apie įmonei gresiantį pavojų. Įmonei bankrotas negrės, jei koeficientas bus lygus 2 ar didesnis. Kaip matyti iš 12 lentelės, UAB "Terekas" pastovaus mokumo koeficientas yra gana žemas, nagrinėjamu laikotarpiu jis kito labai netolygiai. 2003 metais jis siekė 1.18, ir buvo aukščiausias per visą nagrinėjamą laikotarpį. Nuo 2004 metų jis pradėjo mažėti, kol 2005 metais sumažėjo net iki 0.49, kas reiškia, kad tais metais nuosavas kapitalas buvo dvigubai mažesnis už skolintą. 2006 metais šis rodiklis jau padidėjo iki 0,93, tačiau jis vis tiek nepasiekė mažiausios galimos reikšmės.

Pagal pastovaus mokumo koeficiento reikšmes matome, kad įmonė nesiekia saugios šio rodiklio minimalios ribos. Atsižvelgiant į tai, įmonė turėtų ribotai naudotis skolų gavimo galimybėmis ir gautą pelno dalį paskirstyti į judriausią gamybinę grandį, kurioje susidaro didžiausi finansiniai srautai. Pelno paskirstymas apyvartinėms lėšoms mažins poreikį skolintam kapitalui.

UAB “Terekas” ilgalaikio mokumo rodiklių dinamika 2003-2006 metais

Rodikliai	Bendrasis skolos koeficientas	Ilgalaikių skolų koeficientas	Ilgalaikių skolų apdraustumo koeficientas	Finansinis svertas	Pastovaus mokumo koeficientas	Finansinės priklausomybės koeficientas
Per 2004 metus	0,05	0,00	-	0,00	-0,40	0,26
Per 2005 metus	0,07	0,28	-	0,85	-0,29	0,63
Per 2006 metus	-0,07	0,04	-0,18	-0,19	0,44	-0,97
2003 –2006 metais	-0,01	0,32	0,90	0,66	-0,25	-0,08

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Finansinės priklausomybės koeficientas parodo, kokia turto dalis tenka 1 litui nuosavų lėšų. Jei koeficientas lygus 1, tai įmonės turtas suformuotas iš nuosavo kapitalo. Tačiau tokia situacija realiame gyvenime praktiškai neįmanoma. Kaip matyti iš 12 lentelės, visu nagrinėjamu laikotarpiu UAB “Terekas” finansinės priklausomybės koeficientas buvo didesnis nei 2. 2005 metais jis pasiekė didžiausią reikšmę ir buvo lygus 3.04. Jis rodė, kad vienam litui nuosavų lėšų teko turto už 3 litus. Geriausia situacija buvo 2006 metais, kai vienam nuosavo kapitalo litui teko turto už 2.07 litų.

Išvada. Apibendrinant visus mokumo rodiklius, galima pasakyti, kad trumpalaikio mokumo rodikliai ir ilgalaikio mokumo rodikliai rodo šiek tiek kitokią situaciją, nors abiem atvejais matoma, kad 2005 metais įmonei buvo patys prasčiausi mokumo prasme. Tuo tarpu 2006 metų rodikliai rodo, kad tais metais situacija ėmė gerėti. Sprendžiant pagal visus trumpalaikio mokumo rodiklius, įmonės mokumas yra užtikrintas gana gerai. Tuo tarpu ilgalaikis mokumas kelia problemų. 2004-2006 metais daugiau nei pusė įmonės turto buvo finansuojama skolintu kapitalu. Be to, ilgalaikiai įsipareigojimai naudojami ne tik ilgalaikio turto įsigijimui, bet ir trumpalaikiam turtui.

2.5.3. Veiklos efektyvumo rodikliai

2.5.3.1. Turto panaudojimo efektyvumo (apyvartumo) rodikliai

Kadangi vienas pagrindinių darbo tikslų yra įmonės veiklos efektyvumo įvertinimas, atliksime veiklos efektyvumo rodiklių analizę 2003-2006 metais.

Efektyvumas suprantamas kaip racionalus lėšų gamybos procese cirkuliavimas, duodantis teigiamą gamybos rezultata, greitą gamybos proceso ciklą, kurio metu ne tik sukuriamas pelnas, bet ir pinigų

srautas, reikalingas gamybos proceso tęstinumui palaikyti. Veiklos efektyvumo rodiklius galima suskirstyti į tris rodiklių grupes: išlaidų lygio, trumpalaikio turto apyvartumo, ilgalaikio turto apyvartumo.

Išlaidų lygio rodikliai parodo įmonės tam tikros veiklos (gamybinės, pardavimo, paslaugų) išlaidų lygį arba kiek tam tikrų sąnaudų tenka vienam pardavimo litui. UAB “Terekas” išlaidų apyvartumo rodiklių analizė ir jų dinamika pavaizduotos 14 ir 15 lentelėse.

14 lentelė

UAB “Terekas” išlaidų lygio apyvartumo analizė

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Parduotų prekių savikaina pardavimų litui rodiklis %	$PPS = \frac{\text{Parduotų prekių savikaina}}{\text{Pardavimai}}$	64,46	58,80	54,67	53,62
Veiklos sąnaudų vienam pardavimų litui rodiklis %	$VS = \frac{\text{Veiklos sąnaudos}}{\text{Pardavimai}}$	19,46	44,34	45,87	28,75

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Parduotų prekių savikaina pardavimų litui rodiklis parodo įmonės ūkininkavimo efektyvumą, valdymo tarnybų poveikį išlaidoms, sugebėjimą kontroliuoti jų formavimą. Parduotų prekių savikaina, tenkanti vienam pardavimų litui, 2003 metais siekė 64.46. Ši reikšmė yra gana didelė ir rodo, kad įmonė iš pardavimų gauna didelį bendrąjį pelną. Pavojinga laikoma 90 procentų riba, nes peržengus ją gali iškilti problemų su išlaidų apmokėjimu. Taigi UAB “Terekas” rodiklis 2003 metais buvo gerokai mažesnis už šią ribą. O vėlesniais metais jis dar labiau mažėjo. Didžiausią šuolį šis rodiklis patyrė per 2004 metus, kai sumažėjo 5.66 proc. punktų. Vėliau šis procesas lėtėjo. Per visą 2003-2006 metų laikotarpį parduotų prekių savikaina, tenkanti vienam pardavimų litui, sumažėjo 10.84 procentiniais punktais ir pasiekė 53.62 procentus. Vadinasi, 2006 metais iš kiekvieno pardavimų lito įmonė sugebėjo uždirbti beveik 50 centų bendrojo pelno.

Išvada. Iš lentelės matyti, kad UAB “Terekas parduotų prekių savikaina 1 pardavimo litui analizuojamu laikotarpiu buvo pasiekusi pavojingą ribą 0,64 Lt, nes rinkos šalių įmonių veiklos praktika rodo, kad efektyviausia rodiklio reikšmė yra apie 0,5, o kritinė riba prasideda nuo 0,9. Rodiklis artėjantis prie rekomenduojamos ribos rodo, kad įmonė vykdo gamybą vis efektyviau.

Veiklos sąnaudos vienam pardavimų litui apibūdina įmonės tam tikros veiklos išlaidų lygį, kuris tenka vienam pardavimų litui. Rodiklio kitimo ribos 10-15 proc.

UAB “Terekas” išlaidų lygio apyvartumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Parduotų prekių savikaina pardavimų litui rodiklis	Veiklos sąnaudų vienam pardavimų litui rodiklis
Per 2004 metus	-5,66	24,88
Per 2005 metus	-4,13	1,53
Per 2006 metus	-1,05	-17,12
2003 –2006 metais	-10,84	9,29

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matome, 2003 metais šis rodiklis buvo lygus 19.46 procentams ir jau viršijo leidžiamas kitimo ribas.

O 2004-2005 metais šis rodiklis išaugo daugiau negu dvigubai ir pasiekė grėsmingą 44-46 procentų lygį. Per 2006 metus, lyginant su 2005 metais, veiklos sąnaudų lygis sumažėjo 17.12 procentinių punktų, tačiau dar vis tiek nepasiekė pradinio 2003 metų lygio. Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, įmonės veiklos sąnaudų dalies dydis yra sąlygotas ir jos veiklos specifikos. Tuo tarpu prie veiklos sąnaudų priskaičiuojamos visos su įmonės veikla ir valdymu susijusios išlaidos. Todėl skaičiuojant veiklos sąnaudų ir pardavimų santykį gaunamas labai didelė rodiklio reikšmė, reiškianti labai blogą įmonės situaciją, nors iš tiesų ji tokia nėra.

Išvada. Galima sakyti, kad įmonė 2004-2005m. turėjo per didelį veiklos sąnaudų problemą. Taigi stabilizuodama savo padėtį 2006 įmonė bando priartinti prie finansų analitikų rekomenduojamos 10-15 proc. ribos.

Įmonė norėdama tinkamai išnaudoti savo turimus rezervus, turėtų peržiūrėti atitinkamus gamybos proceso etapus nuo žaliavų išpirkimo iki gatavos produkcijos pateikimo į rinką. Įmonei nemažas veiklos sąnaudas sudaro žaliavų laikymo nuomos patalpos. Atsižvelgiant į tai įmonės vadovai turėtų prognozuoti pardavimus. Gamybinių pajėgumų prognozės įgalintų įmonę mažinti veiklos sąnaudas susijusias su patalpų išlaikymu. Senų įrengimų remontas sudaro dideles veiklos sąnaudas, todėl įmonei būtų efektyviau įsigyti ekonomiškus įrengimus, kurie reikalautų mažesnės techninės priežiūros ir mažintų veiklos sąnaudas remonto kaštų išvengimo dalimi.

Turto apyvartumas daro didelę įtaką įmonės finansinei būklei. Šis rodiklis gali būti skaičiuojamas kartais ir dienomis. Turto apyvartumas kartais parodo, kiek kartų per metus turtas perėjo visus apytakos etapus. Turto apyvartumas dienomis parodo, kiek dienų turtas išbūna atitinkamame lešų apytakos etape.

Turto apyvartumas dažniausiai skaičiuojamas kartais, jis parodo kaip efektyviai įmonė naudoja turimą turtą pardavimo procesui garantuoti, t.y. kiek vienas turto litas sukuria pajamų.

16 lentelė

UAB “Terekas” viso turto apyvartumo rodikliai (kartais)

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Viso turto apyvartumas (kartais)	$VTA = \frac{\text{Pardavimų pajamos}}{\text{Visas turtas}}$	1,55	0,89	0,73	0,69
Apyvartinio kapitalo apyvartumas (kartais)	$AKA = \frac{\text{Pardavimai}}{\text{Apyvartinis kapitalas}}$	3,32	2,13	2,21	1,43

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 16 lentelės, UAB “Terekas” viso turto apyvartumas tik 2003 metais viršijo vieneta, t.y. įmonė efektyviai naudojo savo turimą turtą pardavimo pajamoms garantuoti. Tuo tarpu 2004 metais šis rodiklis jau krito beveik dvigubai ir pasiekė 0.89 karto lygį, kas rodo, kad įmonės pardavimo pajamos yra per mažos pagal turimo turto dydį. 2005 ir 2006 metais turto apyvartumas ir toliau mažėjo, kol analizuojamo laikotarpio pabaigoje pasiekė tik 0.69 karto lygį.

Išvada. Pagal šio rodiklio analizės rezultatus per pasirinktą laikotarpį, įmonės vadovybei reikėtų priimti atitinkamus sprendimus turto apyvartumo efektyvumui gerinti. Didinant turto apyvartumą reikėtų atsižvelgti į tokią straipsnių, kaip nelikvidaus turto įsigijimo poreikio būtinumą, atsargų mažinimą, debitorinių įsiskolinimų apyvartumo didinimą, turimų rezervų išnaudojimą. Didinant atskirų turto straipsnių apyvartumo efektyvumą, gerėtų viso turto apyvartumo rodiklio reikšmės, kas įgalintų įmonę veikti efektyviau.

Vis dėlto, kaip ir ankstesniuose atveju, negalima vienareikšmiškai vertinti šio dydžio, nes įmonės pardavimai neatspindi visų jos pajamų. Taip pat prasminga apskaičiuoti ir dar vieną – apyvartinio kapitalo apyvartumo – rodiklį.

Apyvartinio kapitalo apyvartumas rodo, kiek apyvartų padaro apyvartinis kapitalas per ataskaitinį laikotarpį. Kaip matyti iš 16 lentelės, per 2003 metus apyvartinis kapitalas padarė 3.32 apyvartas. 2004 metais šis rodiklis sumažėjo 1,19 (žr. 17 lentelę) ir pasiekė 2.13. Nuo 2005 metų apyvartinio kapitalo apyvartumas padidėjo 0,08, o 2006 metais sumažėjo – 0,78. Tai nulėmė, kad per visą 2003-2006 metų laikotarpį šis rodiklis sumažėjo 1,89.

Išvada. Apyvartinio kapitalo apyvartumas turėtų kelti rūpestį UAB “Terekas” vadovams, nes įmonėje nepakankamai efektyviai išnaudojamas apyvartinis kapitalas. Norint, jog apyvartinis kapitalas

turėtų didėjimo tendenciją, reikėtų efektyvesnio apyvartinio kapitalo valdymo bei galimybių plėsti gamybą.

17 lentelė

UAB “Terekas” viso turto apyvartumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Viso turto apyvartumas (kartais)	Veiklos sąnaudų vienam pardavimų litui rodiklis
Per 2004 metus	-0,66	1,19
Per 2005 metus	-0,16	0,08
Per 2006 metus	-0,04	-0,78
2003 –2006 metais	-0,86	-1,89

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 17 lentelės, per visą nagrinėjamą laikotarpį turto apyvartumo rodikliai turėjo tendenciją mažėti, sumažėjimas siekė 0.86. Apyvartinio kapitalo apyvartumas per nagrinėjamą laikotarpį tai pat sumažėjo 0,49.

Trumpalaikio turto apyvartumas parodo šio turto panaudojimo efektyvumą uždirbant iš pardavimo, t.y. kiek pajamų tenka kiekvienam trumpalaikio turto litui.

18 lentelė

UAB “Terekas” trumpalaikio turto apyvartumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	$TTA = \frac{Pardavimai}{Trumpalaikis\ turtas}$	1,92	1,18	1,04	0,96
Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis	$TTA = \frac{Trumpalaikis\ turtas}{pardavimai * 365d.}$	190,50	308,23	350,11	378,66

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 18 lentelės, trumpalaikio turto apyvartumas kartais 2003 metais siekė 1.92, t.y. tiek pajamų teko kiekvienam trumpalaikio turto litui. Tai buvo didžiausia rodiklio reikšmė per visą analizuojamą laikotarpį. 2004 metais jis sumažėjo iki 1.18, 2005 metais – iki 1.04, o 2006 metais - iki 0.96. Pagal šias reikšmes galima spręsti, kad trumpalaikis turtas pakankamai intensyviai cirkuliavo tik 2003 metais, tuo tarpu likusiais metais trumpalaikis turtas padarydavo vos vieną apyvartą per metus.

Išvada. Taigi galima spręsti, kad įmonėje yra pernelyg aukštas trumpalaikio turto lygis. Be to, šis rodiklis kasmet vis blogėja (per visą laikotarpį jis sumažėjo 0.96), kas liudija apie tai, kad ši problema nėra sprendžiama. Pagal tai galima spręsti, jog įmonės veikla nėra efektyvi.

Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis 2003 metais buvo 190.5 dienos. Tai reiškia, kad trumpalaikis turtas apyvartą padarydavo per tokį laikotarpį. Kaip matyti iš 19 lentelės, per 2004 metus apyvartos trukmė padidėjo 117.73 dienų. Vėlesniais metais šis rodiklis ir toliau didėjo, kol 2006 metais pasiekė 378.66 dienas.

Išvada. Vadinasi, trumpalaikis turtas įmonėje pasižymėjo labai prastu apyvartumo lygiu. Tai reiškia, kad per daug lėšų išaldyta trumpalaikio turto pavidalu ir įmonės veikla nėra efektyvi. Analizuojant trumpalaikio turto apyvartumą kartais ir dienomis, matome, kad šis rodiklis įgyja vis ilgesnį apyvartumo periodą. Pagal trumpalaikio turto struktūrą pastebime, kad didelė dalis šio turto sudaryta iš atsargų bei debitorinių įsiskolinimų. Įmonė norėdama efektyviau išnaudoti gamybos rezervus turėtų atkreipti dėmesį į pastarųjų punktų valdymo politiką. Didėjančios atsargos signalizuoja įmonei apie apyvartinių lėšų išaldymą, kai tuo tarpu jos galėtų būti panaudotos kituose gamybos sektoriuose. Vadinasi, įmonės vadovai, norėdami užtikrinti gamybos efektyvumą, bei išnaudoti turimus rezervus turėtų peržiūrėti žaliavų užpirkimo periodus bei gamybinį potencialą, ir paskirstyti lėšas tolygiai visuose gamybos etapuose.

19 lentelė

UAB “Terekas” trumpalaikio turto apyvartumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis
Per 2004 metus	-0,74	117,73
Per 2005 metus	-0,14	41,88
Per 2006 metus	-0,08	28,55
2003 –2006 metais	-0,96	188,66

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Atsargų apyvartumas parodo, kiek kartų per metus buvo atnaujintos atsargos. Informatyvesnis yra apyvartumo dienomis rodiklis. Nuo ankstesnių rodiklių šie rodikliai skiriasi tuo, kad čia iš skaičiavimų eliminuojami tokie trumpalaikio turto straipsniai, kaip debitoriniai įsiskolinimai ir grynieji pinigai. Atsargų apyvartumas yra geriau įmonės efektyvumą apibūdinantis rodiklis, nes vertinamas tik atsargų atsinaujinimas.

UAB “Terekas” atsargų apyvartumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Atsargų apyvartumas kartais	$AA = \frac{\text{Pardavimų savikaina}}{\text{Atsargos}}$	4,97	1,53	0,87	0,92
Atsargų apyvartumas dienomis	$AA = \frac{365}{\text{Atsargų apyvartumas kartais}}$	73,44	238,56	419,54	396,73

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 20 lentelės, atsargų apyvartumas kartais 2003 metais buvo 4.97, tai reiškia, kad atsargos per metus buvo atnaujintos 4.97 karto. Per 2004 metus šis rodiklis sumažėjo net 3.44 (žr. 21 lentelę). Taigi sumažėjo ir atsargų atnaujinimas per metus iki 1.53 karto. 2005 metais atsargų atnaujinimas dar labiau sumažėjo ir pasiekė 0.87 karto per metus. Toks rodiklio dydis yra labai mažas, nes rodo pernelyg aukštą įmonės apsirūpinimą atsargomis.

Išvada. UAB “Terekas” 2006 metais turėjo prikaupusi tiek atsargų, kad joms realizuoti būtų užtrukusi daugiau nei metus. 2006 metais atsargų apyvartumas šiek tiek padidėjo iki 0.92 karto. Tačiau šis padidėjimas yra nereikšmingas ir didesnio efektyvumo padidėjimo nerodo. Nepastovus šio rodiklio tai mažėjimas(2004-2005m.), tai vėl didėjimas (2006m.) ir sukelia problemų įmonės veiklos efektyvumui gerinti. Galime teigti, jog atsargų apyvartumas yra viena iš silpnųjų UAB “Terekas” pusių.

UAB “Terekas” atsargų apyvartumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Atsargų apyvartumas kartais	Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis
Per 2004 metus	-3,44	165,12
Per 2005 metus	-0,66	180,98
Per 2006 metus	0,05	-22,81
2003 –2006 metais	-4,05	323,29

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Atsargų apyvartumas dienomis 2003 metais sudarė 73.44 dienos. Tai reiškia, kad parduodant prekes atsargos būdavo atnaujinamos per 73.44 dienas. Kaip ir trumpalaikio turto apyvartumo atveju, 2003 metų rodiklis buvo geriausias. Tuo tarpu per 2004 ir 2005 metus jis smarkiai išaugo ir 2005 metų pabaigoje jau sudarė 419,54. Tai reiškia, kad atsargos buvo atnaujinamos kas tokį laikotarpį. Tai gana prastas laikotarpis, rodantis, kad įmonės parduodamos prekės turėjo nedidelę paklausą. 2006 metais šis rodiklis sumažėjo 22,81 dienomis ir pasiekė 323.29 dienų lygį.

Išvada. Kaip matyti iš įmonės balanso ir pelno (nuostolių) ataskaitos, tokį rodiklio sumažėjimą nulėmė šiek tiek sumažėjęs atsargų lygis ir padidėjusi pardavimų apimtis. Taigi galima teigti, kad 2006m. įmonėje atsargų valdymas pagerėjo. Atsargų apyvartumo rodikliai aiškiai atspindi įmonėje veikiančią neefektyvią atsargų valdymo politiką. Didelis atsargų kiekis mažina įmonės likvidumą, apyvartines lėšas, taip pat didina su atsargų išlaikymu susijusius kaštus. Išnaudodama savo efektyvios veiklos rezervus bei atsižvelgdama į esamą situaciją, įmone turėtų numatyti gamybinį potencialą. Kadangi UAB “Terekas” veikia rinkoje ne vienerius metus, įmonė gali prognozuoti pardavimų apimtis, remiantis ankstesniais produkcijos realizavimo kiekiais. Tokiu būdu būtų galima išvengti atsargų laikymo sąnaudų bei efektyviau persikirstyti lėšas. Atlikus rekomenduojamus atsargų valdymo veiksmus, įmonėje gerėtų atsargų apyvartumo rodikliai, kas įgalintų UAB “Terekas” veikti efektyviau. Vertinant atsargų valdymo efektyvumą reikia atkreipti dėmesį ir į neįvykdytų užsakymų, prastovų dėl žaliavų trūkumo skaičiaus dinamiką, atsargų valdymo kaštų pokyčius ir pan. Įmonėje palaikomas atsargų lygis turi būti minimalus, tačiau užtikrinantis ekonomišką ir nepertraukiamą darbo procesą.

Toliau analizuojamas debitorinio įsiskolinimo (gautinų sumų) apyvartumas kartais ir dienomis. Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais ir dienomis parodo įmonės mokėjimų politiką vartotojų atžvilgiu.

22 lentelė

UAB “Terekas” debitorinio įsiskolinimo (gautinų sumų) apyvartumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais	$DIA = \frac{\text{Pardavimų pajamos}}{\text{debitorinis įsiskolinimas}}$	3,38	3,25	4,70	4,98
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis	$DIA = \frac{\text{Debitorinis įsiskolinimas}}{\text{Pardavimų pajamos} * 365 \text{ d.}}$	108,10	112,25	77,62	73,28

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais parodo, kiek kartų per metus klientai padengia debitorinį įsiskolinimą. Kaip matyti iš 22 lentelės, UAB “Terekas” klientai debitorinį įsiskolinimą padengia gana lėtai. 2003 metais klientai įsiskolinimą padengdavo 3.38 karto arba kas 108.10 dienas (t.y. daugiau nei kas tris mėnesius). 2004 metais situacija išliko praktiškai tokia pat. Ir tik 2005-2006 metais debitorinių įsiskolinimų apyvartumas pagerėjo. Tai nulėmė debitorinių įsiskolinimų sumažėjimas ir pardavimų padidėjimas. Geriausiai šiuo požiūriu 2005 metais debitorinio įsiskolinimo apyvartumas jau buvo lygus 4.70 kartams. Klientai įsiskolinimus padengdavo maždaug kas 2.5 mėnesio.

UAB “Terekas” debitorinio įsiskolinimo rodiklių dinamika

Rodikliai	Atsargų apyvartumas kartais	Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis
Per 2004 metus	-0,13	4,15
Per 2005 metus	1,45	-34,63
Per 2006 metus	0,28	-4,34
2003 –2006 metais	1,60	-34,82

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Palyginus trumpalaikio turto ir atsargų apyvartumo rodiklius su debitorinio įsiskolinimo rodikliais matome, kad trumpalaikio turto ir atsargų apyvartumo rodikliai geriausi buvo 2003 metais, o vėliau jie kasmet tik blogėdavo (paskutiniaisiais 2006 metais nežymiai pagerėjo atsargų apyvartumas). Tuo tarpu debitorinio įsiskolinimo apyvartumas kaip tik vis gerėjo.

Išvada. Kuo didesnė šio rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis įmonės veiklos efektyvumo lygis. Galima sakyti, kad UAB “Terekas” sugebėjo padidinti klientų atsiskaitymo efektyvumą, tačiau vis dar turi problemų su trumpalaikio turto (ir atsargų kaip vieno jų elemento) dydžio valdymu. Palyginus šį rodiklį su atsargų apyvartumo rodikliu, debitorijų apyvartumo rodiklis yra geras, tačiau įmonės veikla būtų dar efektyvesnė, jei rodiklis turėtų ryškią tendenciją didėti. Debitorinių įsiskolinimų punktai rodo, kad įmonė vykdo neefektyvią atsiskaitymų su pirkėjais politiką. Norint efektyviau dirbti, įmonė turėtų peržiūrėti atsiskaitymo su pirkėjais grafikus ir sekti gaunamas įplaukas.

Kadangi debitorinio įsiskolinimo dydis tiesiogiai siejasi su apyvartinėmis lėšomis, tai pastaraisiais metais šių rodiklių pablogėjimas turėtų atkreipti vadovų dėmesį ir reikalauti atitinkamų sprendimų šiuo klausimu. Didėjantys pardavimai reiškia produkcijos paklausą bei plėtros galimybes, tačiau didėjantys pardavimai skolon yra gamybinės veiklos trukdymo veiksnys. Didėjantis debitorinis įsiskolinimas įmonei gali kainuoti gamybinių srautų sumažėjimą, nes piniginių lėšų cirkuliacija įmonės veikloje yra nepakankamai užtikrinama. Atsižvelgiant į kylančią grėsmę dėl apyvartinių lėšų stokos, įmonė turi atkreipti dėmesį į sutartis su pirkėjais, juose nurodytus atsiskaitymo terminus ir šių terminų nesilaikymo sąlygas. Atitinkamos korekcijos įmonei palankia kryptimi, leis laipsniškai pereiti prie efektyvios atsiskaitymų politikos. Nestabilios ekonomikos sąlygomis dažniausiai taikomas išankstinis apmokėjimas. Būtina nuolat analizuoti pirkėjų įsiskolinimo būklę, nes laiku negrįžtant pinigams, įmonei pritrūksta apyvartinių lėšų, ir ji yra priversta didinti įsiskolinimus.

Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas parodo, kaip greitai ar per kokį laikotarpį įmonė atsiskaito su tiekėjais.

UAB "Terekas" kreditorinio įsiskolinimo apyvartumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais	$K\dot{I}A = \text{Pardavimų pajamos} / \text{Kreditorinis įsiskolinimas}$	2,90	1,52	1,08	1,33
Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis	$K\dot{I}A = \text{Kreditorinis įsiskolinimas} / \text{Pardavimų pajamos} * 365 \text{ d.}$	125,93	240,71	336,59	275,06

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 24 lentelės, UAB "Terekas" kreditorinių įsiskolinimų apyvartumas 2003 metais sudarė 2.90 karto. 2004 metais jis smarkiai sumažėjo iki 1.52 karto. 2005 metais išsilaikė mažėjimo tendencija ir rodiklis tesiekė vos 1.08 karto. Tai reiškia, kad kreditoriniai įsiskolinimai buvo beveik lygūs pardavimams. Tokia situacija rodo, kad įmonėje yra kreditorinių įsiskolinimų valdymo problemų. 2006 metais kreditorinių įsiskolinimų apyvartumo rodiklis šiek tiek padidėjo, tačiau net nepasiekė 2004 metų lygio. Taigi teigti, kad situacija akivaizdžiai pagerėjo, negalime. Matome, jog kreditorių apyvartumas viršija debitorių apyvartumą, t.y. įmonė lėčiau atsiskaito su tiekėjais, negu pirkėjai su įmone.

UAB "Terekas" kreditorinio įsiskolinimo rodiklių dinamika

Rodikliai	Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais	Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis
Per 2004 metus	-1,38	114,78
Per 2005 metus	-0,43	95,88
Per 2006 metus	0,24	-61,53
2003 –2006 metais	-1,57	149,13

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Įmonės kreditorinis įsiskolinimas dienomis 2003 metais buvo 125.93 dienos, 2004 ir 2005 metais šis rodiklis augo, kol pasiekė 336.59 dienas. Tai reiškia, kad kreditorinį įsiskolinimą įmonė padengdavo beveik per metus. 2006 metais šis rodiklis šiek tiek sumažėjo iki 275.06 dienų, tačiau vis tiek išliko gana didelis.

Išvada. Per visą nagrinėjamą laikotarpį UAB "Terekas" kreditorinio įsiskolinimo padengimo trukmė padidėjo 149.13 dienomis (žr. 25 lentelę). Tai gali reikšti, kad tiekėjai pasitiki įmonės veikla ir tiki, kad su jais bus atsiskaityta arba, kad įmonė delsia atsiskaityti su tiekėjais, jų sąskaitų viršijimu kredituodama savo apyvartinį kapitalą. Pagal finansų analitikų rekomendacijas, yra normalu, kai

gamybą vykdančiai įmonei kreditorių apyvartumo dienomis rodiklis svyruoja tarp 30 ir 60 dienų. Galime teigti, jog kreditorinis apyvartumas dienomis kasmet yra didėjantis ir tai rodo neefektyvią įmonės veiklą. Labai svarbu susieti kreditorinį įsiskolinimą su debitoriniu ir sudaryti debitorinio ir kreditorinio įsiskolinimo balansą, nes įmonė turi atsiskaityti su kreditoriais nepriklausomai nuo tok, kiek lėšų ji gaus iš debitorių. Kreditorinio įsiskolinimo didėjimas gali sumažinti padengimo koeficiento reikšmę ir sugadinti įmonės reputaciją kitų įmonių atžvilgiu.

Turto apyvartumo analizė baigiama ilgalaikio turto apyvartumo apskaičiavimu ir vertinimu. Ilgalaikio turto apyvartumas parodo šio turto panaudojimo efektyvumą uždirbant pajamas iš pardavimų t.y. kiek pajamų tenka kiekvienam ilgalaikio turto litui. Kaip matyti iš 26 ir 27 lentelių, UAB “Terekas” ilgalaikio turto apyvartumas kartais per visą nagrinėjamą laikotarpį turėjo tendenciją mažėti.

26 lentelė

UAB “Terekas” ilgalaikio turto apyvartumo rodikliai

Rodiklis	Formulė	2003	2004	2005	2006
Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	$ITA = \frac{\text{Pardavimų pajamos}}{\text{Ilgalaikis turtas}}$	10,97	4,71	2,41	2,39
Ilgalaikio turto apyvartumas dienomis	$ITA = \frac{\text{Ilgalaikis turtas}}{\text{Pardavimų pajamos} * 365 d.}$	33,27	77,52	151,42	152,40

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Įmonės ilgalaikio turto apyvartumas 2003 metais buvo gana aukštas, jis sudarė 10.97 kartų. 2004 metais jis sumažėjo net 6.26 ir pasiekė 4.71 lygį. 2005 ir 2006 metais ilgalaikio turto apyvartumas ir toliau mažėjo, tačiau žemiau 2 kartų nenusileido.

Išvada. Pagal balanso duomenis galima pasakyti, kad ilgalaikio turto apyvartumo mažėjimą nulėmė gana spartus ilgalaikio turto apimties augimas bei labai lėtas pardavimų augimas. Taigi 1 pardavimų litui uždirbti reikėjo vis didesnės ilgalaikio turto apimties. Įmonė turi pakankamai ilgalaikio turto, todėl ji turėtų ieškoti būdų, kaip efektyviau iš turimo ilgalaikio turto gauti daugiau pajamų.

27 lentelė

UAB “Terekas” ilgalaikio turto apyvartumo rodiklių dinamika

Rodikliai	Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	Ilgalaikio turto apyvartumas dienomis
Per 2004 metus	-6,26	44,25
Per 2005 metus	-2,30	73,9
Per 2006 metus	-0,02	0,98
2003 –2006 metais	-8,58	119,12

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kadangi turto apyvartumas, matuojamas kartais, yra atvirkščiai susijęs su apyvartumu, matuojamu dienomis, tai ankstesniojo rodiklio mažėjimas nulėmė pastarojo rodiklio augimą.

Išvada. Per visą nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikio turto apyvartumas padidėjo 119.13 dienomis ir pasiekė 152.4 dienų lygį. Kaip jau buvo minėta anksčiau, tokia kitimo tendencija rodo įmonės veiklos efektyvumo mažėjimą. Šiam apyvartumo sulėtėjimui įtakos turėjo du veiksniai: pardavimų apimties padidėjimas ir viso turto padidėjimas. Turto apyvartumo rodiklis yra mažas. Balansinė turto vertė yra gana didelė, tačiau jo įmonė nesugeba efektyviai panaudoti. Įmonei nelikvidaus turto įsigijimas, pardavimų apimčiai nežymiai kintant gali kainuoti apyvartinių lėšų gamybinėje veikloje stoka, todėl atsižvelgiant į šio rodiklio mažėjančias reikšmes įmonė turi aktyvinti pardavimus bei tokiu būdu didinti realizavimo kiekius rinkoje. Šio rodiklio rezultatų pokyčiui įtakos turėtų vadovų apsvaistytą marketingo strategija bei efektyvūs ilgalaikio turto bei turimų rezervų panaudojimo sprendimai.

3. UAB “TEREKAS” PERSPEKTYVŲ VERTINIMAS

3.1. Finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įtakos finansiniam stabilumui vertinimas

Daugelio autorių tyrimai parodė, kad bankrotui prognozuoti efektyvu naudoti finansinių ataskaitų duomenis, juos lyginti, interpretuoti it t.t. Dideli svarbiausių finansinių straipsnių pokyčiai turi esminę įtaką įmonės finansiniam stabilumui. Atliksime finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įtaką įmonės finansiniam stabilumui.

Ilgalaikis materialus turtas per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 405.59 procentais, t.y. jo apimtis išaugo 5 kartus. Toks augimas nebuvo susijęs su didesniais pardavimais, todėl šio reiškinio negalima paaiškinti didėjančiu jo poreikiu. Tai gali kelti pavojų įmonės finansiniam stabilumui, nes ilgalaikis turtas yra nelikvidus turtas.

Atsargų straipsnis per nagrinėjamą 2003-2006 metų laikotarpį padidėjo nežymiai 399.85 procentais. Šis pokytis taip pat rodo grėsmę įmonės finansiniam stabilumui, nes atsargų apimties augimas (su sąlyga, kad pardavimai smarkiai nedidėja) rodo lėšų išaldymą į nelikvidų turtą.

Per vienerius metus gautinų sumų straipsnis per nagrinėjamą laikotarpį sumažėjo 15.28 procentais, tai rodo, kad vartotojai greičiau atsiskaito su įmone. Dviem iš trijų nagrinėjamo laikotarpio metais šio straipsnio apimtis mažėjo, tik 2005 metais užfiksuotas gautinų sumų padidėjimas 6.18 procentais, tačiau toks nežymus padidėjimas nerodo, kad su įmone klientai delsė atsikaityti ir dėl to įmonė galėjo susidurti su mokumo problemomis.

Pinigai ir jų ekvivalentai per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 69.21 proc. nuo 120741 litų iki 204306 litų. Kadangi buvo nustatyta, kad mažėjo debitorinių įsiskolinimų apimtis, pinigų kiekio padidėjimas iš dalies gali būti nulemtas šio reiškinio. Tačiau per vienerius metus gautinos sumos sumažėjo tik 37671 litais, o pinigai – 83565 litais. Todėl pinigų ir jų ekvivalentų apimties augimą nulėmė ir kitos priežastys. Per analizuojamą laikotarpį gana smarkiai išaugo rezervai ir nepaskirstytas pelnas. Vadinasi, įmonės uždirbti pinigai reinvestuojami į įmonę, tačiau panaudojami nepakankamai efektyviai.

Trumpalaikiai įsipareigojimai nagrinėjamu laikotarpiu padidėjo nesmarkiai – pokytis sudarė 26.48 procentus nuo 237881 iki 300872 litų, tai nerodo rimtų finansinių problemų ar bankroto grėsmės.

Nuosavas kapitalas per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 158.99 procentais (447959 litais). Kadangi kreditoriniai įsiskolinimai augo lėčiau, galima teigti, kad įmonės finansinis stabilumas didėja, nes didesnė turto dalis yra finansuojama iš nuosavų, o ne skolintų lėšų. Be to, reikia pažymėti, kad šio straipsnio apimtis didėjo visais ataskaitiniais laikotarpiais.

Nepaskirstytas pelnas per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 184327 litais. Procentinio pokyčio apskaičiuoti neįmanoma, nes baziniais 2003 metais šio straipsnio apimtis buvo lygi nuliui. Nepaskirstyto pelno augimas rodo, kad įmonėje vykdomos reinvesticijos. Tai didina įmonės finansinį stabilumą, nes didėja nuosavo kapitalo apimtis, įmonė plėtrą vykdo savo, o ne skolintomis lėšomis.

Pelno (nuostolių) ataskaitos pardavimų straipsnis per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 11.11 procentų arba 104028 litais, tai rodo didėjančią įmonės parduodamų prekių paklausą. Pardavimų didėjimas teigiamai veikia įmonės veiklą, didina finansinį stabilumą. Vis dėlto reikia pastebėti, kad ne visais ataskaitiniais laikotarpiais šio straipsnio apimtis didėjo. Pavyzdžiui, 2004 metais įmonės pardavimų pajamos sumažėjo 8.57 procentais arba 80245 litais. Didžiausias jų augimas buvo 2005 metais, kuomet jis sudarė 17.87 arba 153020 litais.

Parduotų prekių ir paslaugų savikainos straipsnis per nagrinėjamą laikotarpį sumažėjo 7.58. Tai teigiamai veikia įmonės finansinį stabilumą, nes, tuo pačiu didėjant pardavimams, įmonė gali uždirbti didesnę pelną. Tačiau per visą laikotarpį 64.13 procentų išaugo veiklos sąnaudos, nors paskutiniaisiais 2005 metais jos sumažėjo net trečdaliu, jeigu palyginti su 2005 metais. Didelės veiklos sąnaudos gali turėti neigiamos įtakos įmonės finansiniam stabilumui. Atlikus UAB “Terekas” finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įmonės finansiniam stabilumui vertinimą, galima teigti, kad įmonei grėsmę kelia ilgalaikio materialaus turto ir atsargų straipsnių apimtys didėjimas. Tačiau kitų straipsnių pokyčiai rodo finansinio stabilumo augimą. Pagal atliktos analizės rezultatus galime daryti išvadą, kad UAB “Terekas” bankroto grėsmė yra nedidelė. Norėdami sužinoti tikslesnę bankroto tikimybę, atliksime bankroto prognozavimą pagal santykinų rodiklių sistemas.

3.2. Bankroto tikimybės įvertinimas, naudojant santykinų rodiklių sistemas

Įmonių bankroto diagnostikai naudosime įvairias santykinų rodiklių sistemas. Iš įvairių autorių rekomenduojamų rodiklių sistemų pasirinktas tiek populiarus Altman modelis, tiek ir kitas mažiau žinomas modelis. Juos pritaikius analizuojamai įmonei UAB “Terekas” bus atliktas įvairių santykinų rodiklių sistemų palyginamoji analizė.

Įmonių bankroto diagnostikai plačiai taikomas Altman Z modelis, jo populiarumą lemia modelio privalumų akcentavimas daugelio autorių mokslinėje literatūroje. Atsižvelgiant į šiuos veiksnius, atlikta bendrovės UAB “Terekas” bankroto diagnostika pagal Altman penkių rodiklių modelį. Skaičiavimų rezultatai parodyti 28 lentelėje.

Altmano modelį apibūdina tokia formulė:

$$Z = 1,2 * K1 + 1,4 * K2 + 3,3 * K3 + 0,6 * K4 + 1,0 * K5.$$

Jei $Z < 1,8$, vadinasi, bankroto tikimybė labai didelė.

Jei $1,8 < Z < 2,7$, bankroto tikimybė didelė.

Jei $2,71 < Z < 2,99$, bankroto tikimybė galima.

Jei $Z > 3$, tai bankroto tikimybė maža.

Tik vienais iš analizuojamų metų – 2003 metais – bankroto tikimybė, apskaičiuota pagal Altman modelį, buvo maža. Visais likusiais metais Z indeksas buvo mažesnis už 2.7, o 2005 metais jis netgi nukrito žemiau nei 1.8. Vadinasi, 2005 metais, kurie, kaip nustatyta ankstesniuose skyriuose, buvo prasčiausi pagal daugelį rodiklių, įmonei grėsė bankrotas.

28 lentelė

**UAB "Terekas" kreditingumo indekso, apskaičiuoto pagal Altman modelį,
dinamika 2003-2006 metais**

	Rodiklio formulė	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.
K₁	Nuosavas apyvartinis kapitalas/ Visas aktyvas	0,47	0,21	0,31	0,51
K₂	Nepaskirstytas pelnas/Visas aktyvas	0,00	0,00	0,04	0,12
K₃	Veiklos pelnas prieš apmokestinimą/ Visas aktyvas	0,30	0,15	0,05	0,12
K₄	Nuosavas kapitalas/ Skolintas kapitalas	0,87	0,71	0,49	0,93
K₅	Pardavimų pajamos /Visas aktyvas	1,55	0,89	0,73	0,69
Z		3,62	2,26	1,62	2,16
Bankroto tikimybė		Maža	Didelė	Labai didelė	Didelė

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Siekiant atlikti detalesnę bankroto diagnostiką, bus taikomas ir kitas modelis- Blanc modelis.

Blanc pasiūlė bankroto diagnostikai taikyti tokias nelygybes:

Jei nelikvidūs aktyvai + atsargos < nuosavas kapitalas, tai bankroto tikimybė labai maža.

Jei nelikvidūs aktyvai + atsargos < nuosavas kapitalas + trumpalaikiai įsipareigojimai, tai bankroto tikimybė maža.

Jei nelikvidūs aktyvai + atsargos < nuosavas kapitalas + ilgalaikiai įsipareigojimai, tai bankroto tikimybė galima.

Jei nelikvidūs aktyvai + atsargos > nuosavas kapitalas + trumpalaikiai įsipareigojimai + ilgalaikiai įsipareigojimai, tai bankroto tikimybė labai didelė.

UAB “Terekas” bankroto diagnozavimui naudoti rodikliai parodyti 29 lentelėje.

29 lentelė

UAB “Terekas” bankroto diagnozavimas pagal Blanc modelį 2003-2006 metais

Rodikliai	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.
Atsargos	121417	328074	632912	606906
Nelikvidžių aktyvų ir atsargų suma	237523	630163	1058523	1042587
Nuosavas kapitalas	281753	401395	456011	729712
Nuosavo kapitalo ir trumpalaikių įsipareigojimų suma	519634	917198	1000394	1030584
Nuosavo kapitalo ir ilgalaikių įsipareigojimų suma	281753	401395	842240	1212888
Nuosavo kapitalo, trumpalaikių ir ilgalaikių įsipareigojimų suma	519634	917198	1386623	1513760
Bankroto tikimybė	Labai maža	Maža	Labai didelė	Galima

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Reikėtų paminėti, kad Altman ir Blanc modeliai įvertina visai kitus įmonės rezultatų aspektus. Altman modelyje įvertinamas veiklos rezultatyvumas, o Blanc modelyje – įmonės turto panaudojimo efektyvumas.

Kadangi įmonės nelikvidžių aktyvų ir atsargų suma tik pirmais analizuojamais metais yra mažesnė už nuosavą kapitalą, galima teigti, kad tik tais metais įmonės bankroto tikimybė buvo labai maža. 2004 metais bankroto tikimybė buvo maža, nes atsargų ir kitų nelikvidžių aktyvų suma buvo didesnė už nuosavą kapitalą, tačiau mažesnė už nuosavo kapitalo ir trumpalaikių įsipareigojimų sumą. Tuo tarpu 2005 metais bankrotas jau galimas. Taigi ir pagal Blanc modelį nustatyta, kad 2005 metais įmonei grėsė bankrotas. 2006 metais ši grėsmė vėl tapo maža.

Didžiausia bankroto tikimybė nustatyta remiantis Altman modelio koeficiento duomenimis. Remiantis jais, įmonei 2005 metais buvo labai didelė bankroto grėsmė. 2004 ir 2006 metais tokia grėsmė buvo didelė. Ir tik 2003 metų duomenys nerodė bankroto grėsmės. Analizuojant pagal Blanc metodiką gautus duomenis, galima teigti, kad 2003-2004 ir 2006 metais įmonei bankrotas negrėsė.

Atlikta UAB “Terekas” bankroto nustatymo ir prognozavimo analizė pagal tris metodikas: finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įmonės finansiniam stabilumui vertinimo, naudojant santykinį rodiklių sistemas ir mokumo bei pelningumo ryšio tyrimą, buvo galima įsitikinti, kad UAB “Terekas” bankroto grėsmės nėra.

3.3. Pardavimų apimties prognozavimas

Prognozavimas yra vienas iš svarbiausių ekonominių uždavinių. Siekiant ateityje efektyviai vystyti įmonės veiklą, tikslinga nusistatyti labiausiai charakterizuojančių įmonės veiklą faktorių ateities dinamiką. Gamybos įmonėse svarbiausias orientyras yra pardavimų apimčių prognozė. Tikslios pardavimų apimties prognozės leidžia geriau patenkinti vartotojų poreikius, operatyviai reaguojant į paklausos kitimą optimizuoti atsargų kiekį. Be to prognostinės pardavimų apimtys leidžia operatyviai reaguoti į neigiamus pasikeitimus. Paprastai prognozė pirmiausia atliekama, remiantis pardavimų dinamikos praityje duomenimis, tikintis, kad esminės priklausomybės ir tendencijos kartosis ateityje.

UAB “Terekas” bus atliekamos trijų metų prognozės. Siekiant prognozavimo tikslumo, pardavimo prognozavimas bus atliekamas remiantis dviem prognozavimo būdais, įvertinant kiekvieno jų pranašumus bei trūkumus. Pirmiausia, norėdama prognozuoti pardavimų apimties ir pelno kitimą naudosiu dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdą. Naudosiu dinamikos eilučių ekstrapoliaciją, kuomet didžiausias dėmesys sutelkiamas pirmųjų ir paskutiniųjų metų prieš prognozavimo laikotarpį pardavimų sumoms. Šiuo būdu prognozuojamas dydis apskaičiuojamas taip:

$$Y_{n+1} = y_n + L \times \Delta y$$
$$\Delta y = \frac{(y_n - y_1)}{(n-1)}$$

Čia:

y_n - galutinis dinamikos eilutės lygis;

y_1 - dinamikos eilutės pradinis lygis;

L – prognozuojamų metų skaičius;

Δy – vidutinis absoliutinis lygio padidėjimas;

n- eilutės lygių skaičius.

30 lentelė

UAB “Terekas” pardavimų apimties pradiniai duomenys ir prognozė

Rodiklis	Metai						
	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*
Pardavimai	936380	856135	1009155	1040408	1075084	1144436	1269269

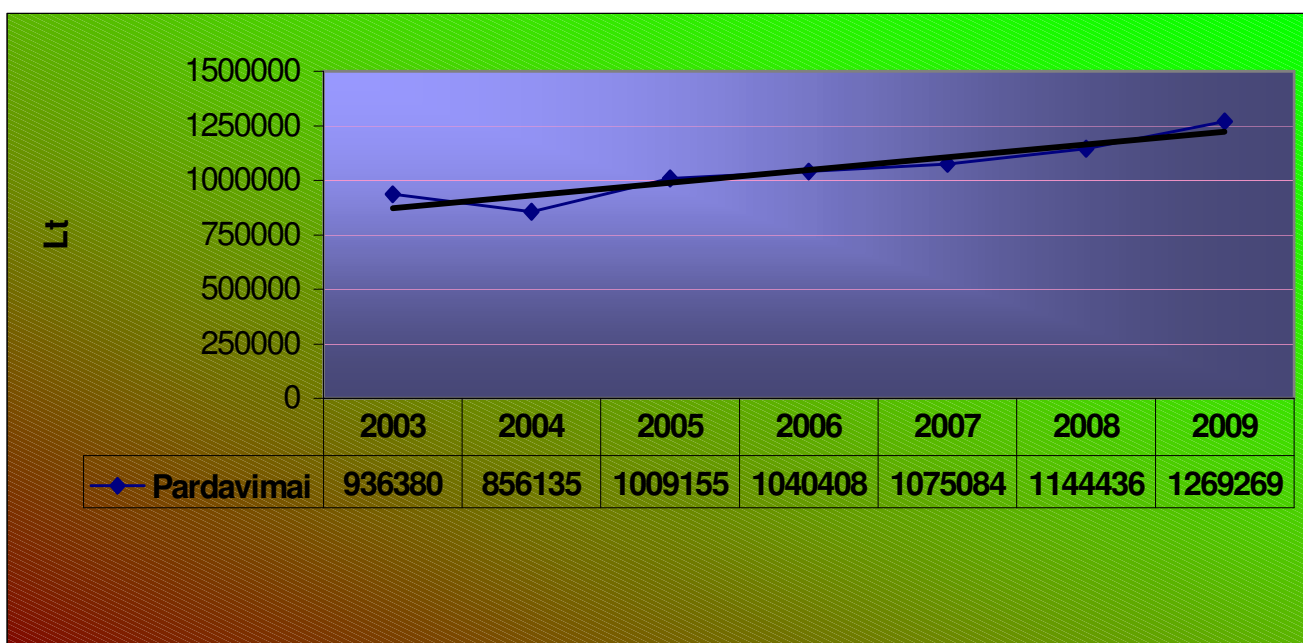
*- prognozuojami pardavimai, Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis UAB “Terekas” duomenimis.

Prognozavimui panaudojus 2003-2006 metų pardavimų duomenis, gaunamos 2007-2008 metų prognozuojamos pardavimų apimtys, kurių 2003-2009 metų apimtys dinamika pateikta 9 paveiksle. Šio paveikslo duomenys rodo, kad prognozuojamais metais UAB “Terekas” pardavimų apimtys auga. Prognozavimo rezultatai apibrėžia, kad pardavimų apimtis kasmet vidutiniškai padidės 35 tūkst.Lt. lyginant paskutiniųjų 2006 metų pardavimų duomenis su 2009 metų prognozėmis, pardavimai išaugs 228861 Lt, o nuo 2003 metų – 332889 Lt.

Gautos prognozuojamos pardavimų apimtys turės didėjimo tendenciją, kuri yra sąlygota dalinai ir šio metodo ypatumų.

Išvada. Vadovai tikisi, kad naudojant naujas gamybos technologijas, plečiant pardavimų rinką užsienyje ir pradėjus gaminti naują produkciją, pardavimų apimtys kasmet turėtų didėti. Manychiau, jei įmonėje arba jos verslo aplinkoje neįvyks žymių pasikeitimų, o įmonė ir toliau investuos į gaminių kokybės gerinimą (pagrindiniai veiksniai, lemiantys įmonės konkurencingumą – kokybė ir išlaidos) tai prognozė turėtų pasitvirtinti, nes visu analizuojamu laikotarpiu įmonė plėtė pardavimų apimtis.

10 pav. UAB “Terekas” pardavimų apimtys prognozė dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pasitelkus eksponentinio išlyginimo prognozavimo metodą, prognozavime pabrėžiama naujausia informacija ir palaipsniui vis mažesnis dėmesys skiriamas senesnėms pardavimų apimtys reikšmėms. Mano nuomone, gamybos įmonių prognozėms atlikti, tikslingiausia remtis tais prognozavimo modeliais, kurie mažesnę dėmesį skiria senesnei informacijai. Tai gali būti argumentuojama didele

konkurencijos veiksnio įtaka, paklausos svyravimais, kas apsprendžia dėmesio sutelkimą į naujausią informaciją. Eksponentiniu būdu sulyginta prognozė gali būti gauta naudojant šią formulę:

$$l_i = W \cdot Y_i + (1 - W)l_{i-1}$$

Čia:

W – išlyginamasis koeficientas arba subjektyviai pasirenkamas lyginamasis svoris;

Y_i – laiko progresijoje stebimas dydis;

l_{i-1} – eksponentiškai išlygintas dydis praėjusiu laikotarpiu;

l_i – eksponentiškai išlygintas dydis periodu i .

W yra išlyginamasis koeficientas, kuris gali būti nuo 0 iki 1.

Labai svarbus akcentas šio metodo taikyme, yra išlyginamojo koeficiento pasirinkimas, kurio dydis priklauso nuo tyrimo paskirties. Šios konstantos koeficientas gali svyruoti nuo 0 iki 1. Žemesnė reikšmė užtikrina didesnę stabilumą, padeda nustatyti bendrą dėsninę reiškinio vystymąsi, o aukštesnė greičiau reaguoja į rinkos pokyčius. Įvertinus šį veiksni buvo pasirinkta sulyginimo konstanta 0,7. Eksponentinio išlyginimo rezultatai pateikiami 31 lentelėje.

31 lentelė

Eksponentinis pardavimų reikšmių išlyginimo skaičiavimas

Metai	Pardavimai mln./Lt y
2003	0,936
2004	0,856
2005	1,009
2006	1,040

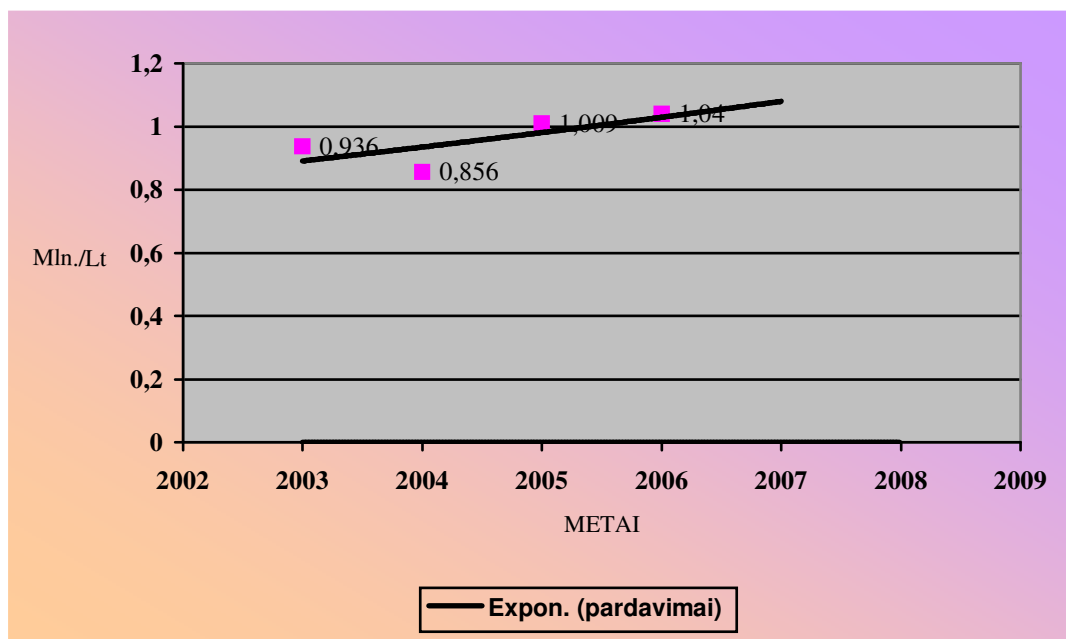
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

$$C_{2004 \text{ m.}} = 0,7 * 0,856 + (1 - 0,7) * 0,936 = 0,88$$

$$C_{2005 \text{ m.}} = 0,7 * 1,009 + (1 - 0,7) * 0,88 = 0,970$$

$$C_{2006 \text{ m.}} = 0,7 * 1,040 + (1 - 0,7) * 0,970 = 1,019$$

Remiantis gauta paskutine reikšme 1,019 galima realiai prognozuoti, kad pardavimai 2007 metais turėtų būti 1,019 mln.Lt.

11 pav. Eksponentinis pardavimų prognozavimas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Išvada. Apibendrinant pardavimų prognostinius rezultatus, galima teigti, kad bendra pardavimų apimtis turi didėjimo tendenciją.

3.4. Pelno prognozavimas

Siekiant nustatyti pelno dydžio ateityje kitimo dinamiką, tikslinga atlikti prognostinius skaičiavimus atitinkamoms pelno rūšims. Pelno rodiklio prognozė atliekama, nes pelnas daugelio autorių siejamas kaip vienas iš efektyvumo vertinimo kriterijų. Pirmiausia pelno prognozavimas atliekamas naudojant dinamikos eilučių ekstrapoliaciją. Dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu atlikta 2007-2009 metų prognozė pateikiama 32 lentelėje.

$$Y_{n+1} = y_n + L \times \Delta y$$
$$\Delta y = \frac{(y_n - y_i)}{(n-1)}$$

Čia:

y_n - galutinis dinamikos eilutės lygis;

y_i - dinamikos eilutės pradinis lygis;

L – prognozuojamų metų skaičius;

Δy – vidutinis absoliutinis lygio padidėjimas;

n - eilutės lygių skaičius.

UAB “Terekas” pelno pradiniai duomenys ir prognozė

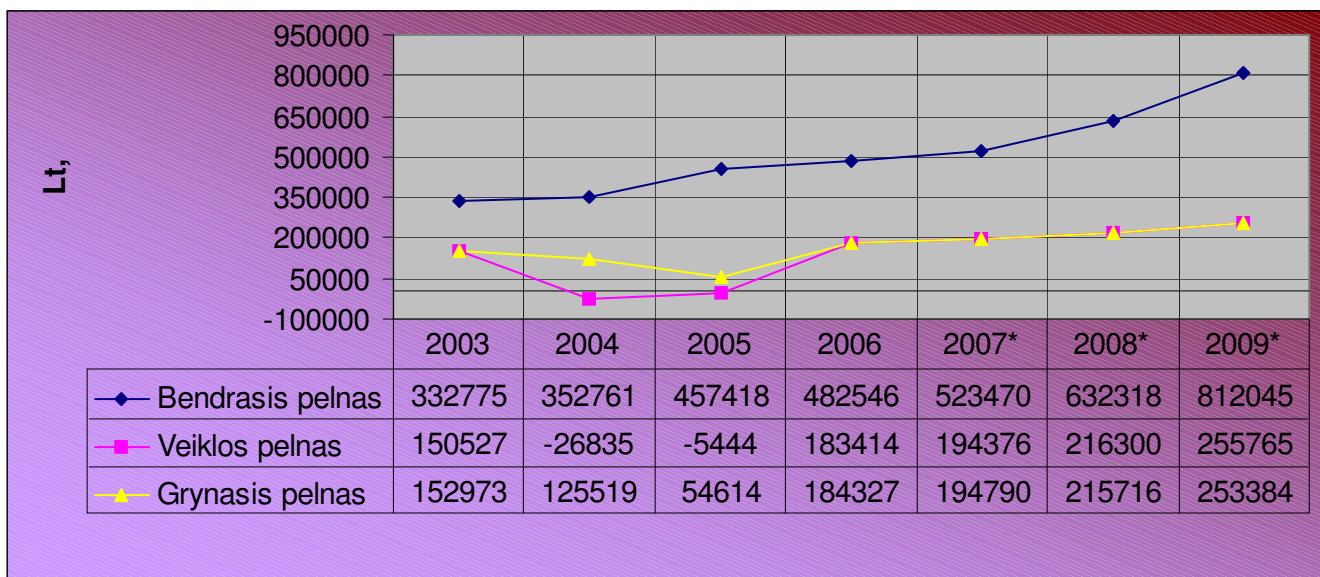
Rodiklis	Metai						
	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*
Bendrasis pelnas	332775	352761	457418	482546	532470	632318	812045
Veiklos pelnas	150527	-26835	-5444	183414	194376	216300	255765
Grynasis pelnas	152973	125519	54614	184327	194790	215716	253384

*- prognozuojamas pelnas, Lt

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis UAB “Terekas” duomenimis.

Prognozuojama, kad tiek bendrasis, tiek veiklos bei grynasis pelnas turės didėjimo tendenciją ir bus didžiausi per visą analizuojamą laikotarpį.

Žinant, kad įmonės pardavimų apimtys sparčiai auga, o savikainos lyginamasis svoris pardavimuose pastovus ir sukontroliavus veiklos išlaidas, UAB “Terekas” turi galimybę pasiekti prognozuojamą grynojo pelno augimą. Tam, kad prognozės pasitvirtintų reikia ne tik vidinių, bet ir išorinių veiksnių stabilumo.

12 pav. Bendrojo, veiklos ir grynojo pelno prognozavimas

Šaltinis : sudaryta darbo autorės.

Norint tikslesnio pelno rūšių prognostinio įvertinimo prognozės bus atliekamos eksponentinio suliginimo metodu.

$$l_i = W \cdot Y_i + (1 - W)l_{i-1}$$

Čia:

W – išlyginamasis koeficientas arba subjektyviai pasirenkamas lyginamasis svoris;

Y_i – laiko progresijoje stebimas dydis;

l_{i-1} – eksponentiškai išlygintas dydis praėjusiu laikotarpiu;

l_i – eksponentiškai išlygintas dydis periodui.

33 lentelė

EkspONENTINIS PELNO REIKŠMIŲ IŠLYGINIMO SKAIČIAVIMAS

Metai	Bendrasis pelnas./ mln.Lt	Veiklos pelnas./mln.Lt	Grynasis./mln.Lt
2003	0,333	0,151	0,153
2004	0,353	-0,027	0,126
2005	0,457	-0,005	0,055
2006	0,483	0,183	0,184

Šaltinis : sudaryta darbo autorės .

Bendrasis pelnas:

$$C_{2004 \text{ m.}} = 0,7 * 0,353 + (1 - 0,7) * 0,333 = 0,3461$$

$$C_{2005 \text{ m.}} = 0,7 * 0,457 + (1 - 0,7) * 0,3461 = 0,424$$

$$C_{2006 \text{ m.}} = 0,7 * 0,483 + (1 - 0,7) * 0,424 = 0,4651$$

Gauta paskutine reikšme 0,4651 galima realiai prognozuoti, kad bendrasis pelnas 2007 metais turėtų būti 0,4651 mln.Lt

Veiklos pelnas:

$$C_{2004 \text{ m.}} = 0,7 * -0,027 + (1 - 0,7) * 0,151 = 0,026$$

$$C_{2005 \text{ m.}} = 0,7 * -0,005 + (1 - 0,7) * 0,026 = 0,0045$$

$$C_{2006 \text{ m.}} = 0,7 * 0,183 + (1 - 0,7) * 0,0045 = 0,1295$$

Remiantis paskutine reikšme 0,1295 galima prognozuoti, kad veiklos pelnas 2007 metais turėtų būti 0,1295 mln.Lt

Grynasis pelnas:

$$C_{2004 \text{ m.}} = 0,7 * 0,126 + (1 - 0,7) * 0,153 = 0,134$$

$$C_{2005 \text{ m.}} = 0,7 * 0,0546 + (1 - 0,7) * 0,134 = 0,078$$

$$C_{2006 \text{ m.}} = 0,7 * 0,184 + (1 - 0,7) * 0,078 = 0,1524$$

Pagal gautą paskutinę reikšmę galima teigti, kad grynasis pelnas 2007 metais turėtų būti 0,1524 mln.Lt

3.4.1. Pelno prognozavimas remiantis koreliacine – regresine analize

Ryšio glaudumo analize (koreliacine –regresine analize) galima įvertinti, kaip vienam veiksmui keičiantis, kinta kitas veiksnys. Atliekant aukščiau minėtus skaičiavimus, susidarė išpūdis, kad įmonės plėtros galimybės didele dalimi priklauso nuo pardavimo pajamų dydžio, o pardavimų savikaina sudaro pagrindinę įmonės sąnaudų dalį.

34 lentelė

Pardavimų ir pardavimo savikainos ryšio analizė

Metai	X,pardavimai mln.Lt	Y,pardavimo savikaina mln. Lt	X*Y	X ²	\hat{y} $\hat{y} = a_0 + a_1 \cdot x$	$(y - \hat{y})^2$	$(y-y)^2$
2003	0,936	0,604	0,656	0,876	0,550	0,003	0,0025
2004	0,856	0,503	0,431	0,733	0,533	0,0009	0,0026
2005	1,009	0,552	0,557	1,019	0,565	0,0002	0,000004
2006	1,040	0,558	0,580	1,081	0,571	0,00017	0,000016
Viso:	$\Sigma=3,841$	$\Sigma=2,217$	$\Sigma=2,133$	$\Sigma=3,709$	$\Sigma=2,219$	$\Sigma=0,0043$	$\Sigma=0,00512$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis UAB “Terekas duomenimis.

$$a_1 = \frac{n \cdot \Sigma x \cdot y - \Sigma x \cdot \Sigma y}{n \cdot \Sigma(x^2) - (\Sigma x)^2} \quad a_0 = \frac{1}{n}(\Sigma y - a_1 \Sigma x)$$

$$a_1 = 0,205 \quad a_0 = 0,358$$

Išvada. Pagal gautą a_1 reikšmę galima spręsti, kad pardavimų apimčiai padidėjus 1mln. Lt., pardavimo savikaina taip pat padidėja 0,205 mln.Lt.

Apskaičiavus ryšio glaudumo analizę tarp pardavimų ir savikainos, galima užrašyti regresijos lygtį:

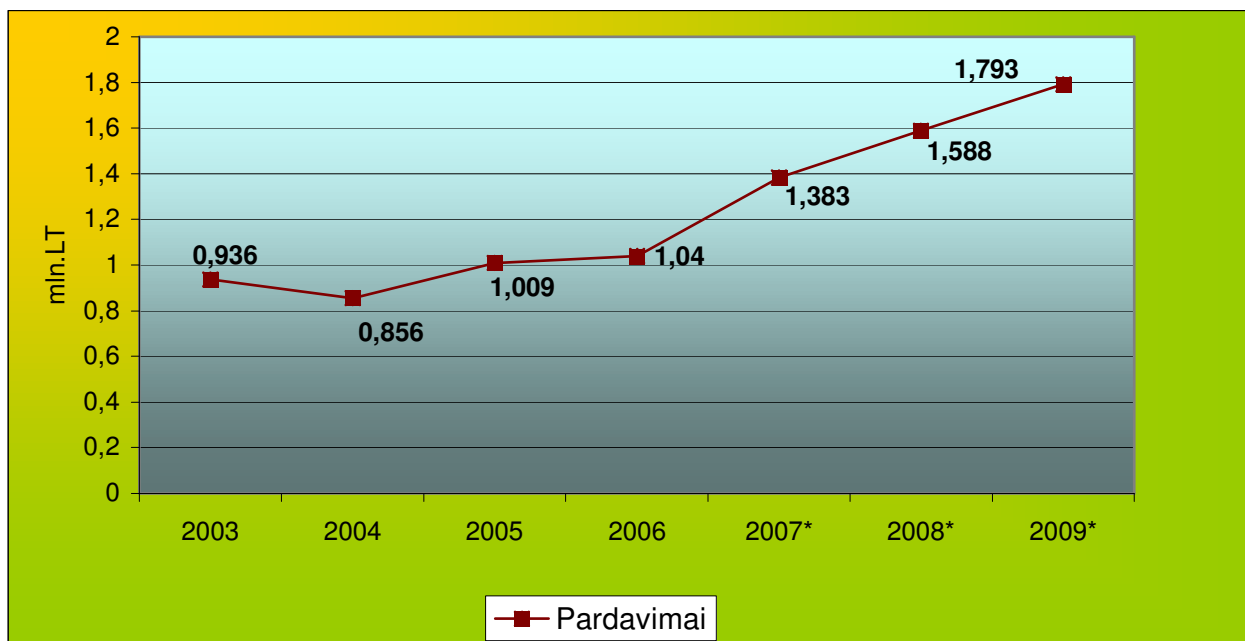
$$Y = 0,358 + 0,205x.$$

Pagal šią tiesę galime atlikti prognozes pardavimų apimties skaičiavimus 2007 – 2009 metams (mln.Lt).

$$Y_5 = 0,358 + 0,205 \cdot 5 = 1,383$$

$$Y_6 = 0,358 + 0,205 \cdot 6 = 1,588$$

$$Y_7 = 0,358 + 0,205 \cdot 7 = 1,793$$

13 pav. Pardavimų prognozės

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pagal skaičiavimus bei 13 paveikslą galime daryti išvadą, kad UAB „Terekas“ pardavimų apimtys metams bėgant didės, nes 2003-2006 metais pardavimų apimtys augo tolygiai. Taigi šis prognozavimo metodas numato pardavimų didėjimą ateinantiems trims metams.

Koreliacijos indeksas įvertina rodiklių tarpusavio ryšį. Paanalizuosime, kaip glaudžiai tarpusavyje siejasi pardavimai ir savikaina.

$$R_x = \sqrt{1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2}} \quad R - \text{determinacijos koeficientas}$$

$$r = \frac{x\bar{y} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \sigma_y} \quad r - \text{koeficientas, parodantis ryšio tarp dviejų kintamųjų glaudumą. Jis gali skirtis}$$

ribose nuo -1 iki 1.

$\sigma_x; \sigma_y$ - vidutiniai kvadratiniai nuokrypiai, apskaičiuojami pagal :

$$\sigma_x = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}} \quad \sigma_y = \sqrt{\frac{\sum (y - \bar{y})^2}{n}}$$

Turėdami duomenis, galime apskaičiuoti :

$$R_x = +/- 0,992$$

$$r = +/- 0,4531$$

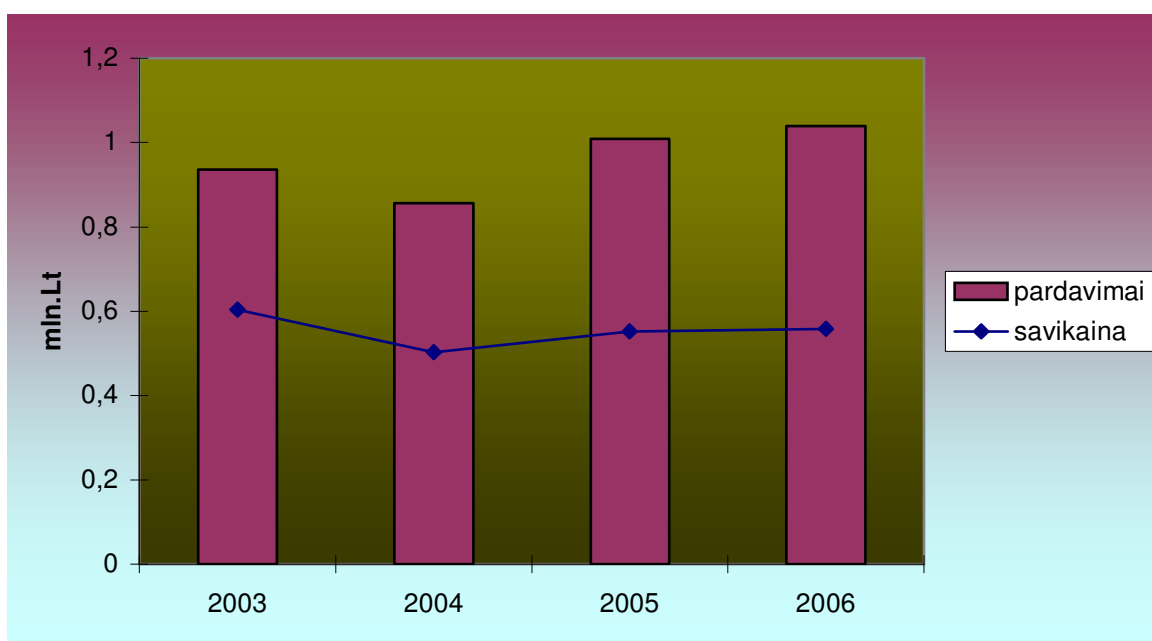
$$x\bar{y} = \sum xy/n$$

$$x\bar{ } = \sum x/n$$

$$\bar{y} = \sum y/n$$

$$\sigma_x = 0,0711 \quad \sigma_y = 0,036$$

Iš pateiktų apskaičiavimų matyti, kad koreliacijos koeficientas yra lygus 0,45, todėl galime teigti, kad ryšys tarp pardavimų ir pardavimų savikainos dydžio yra tiesioginis ir pakankamai glaudus. Atsižvelgiant į tai galime daryti išvadą, kad didėjant įmonės pardavimams didės ir pardavimų savikaina. Tačiau įmonė turi kryptingai naudoti pardavimų savikainos didėjimą, kad pardavimų apimties didėjimas būtų spartesnis nei pardavimų savikainos.

14 pav. Pardavimų ir savikainos ryšys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Išvada. Determinacijos koeficientas lygus 0,992. Pagal šį koeficientą galima padaryti išvadą, kad ryšys tarp pardavimų ir savikainos yra labai glaudus, nes pardavimų dydis 99% tiesiogiai veikia pardavimo savikainą. Reiškia, jog padidėjus pardavimų apimčiai, būtinai padidės ir prekių savikaina. Todėl UAB “Terekas” vadovai turėtų didesnę dėmesį skirti PET taros pardavimo kainų reguliavimui. Atlikta analizė rodo, kad Pet taros paklausa elastinga ir vartotojai jautriai reaguoja į kainų pokyčius. Galime daryti išvadą, kad norėdami padidinti pardavimų apimtį, įmonės vadovai didesnę dėmesį turi skirti kainos ir savikainos derinimui. Be to, būtina įvertinti, kad be kainų, paklausai daro įtaką ir kiti veiksniai, tai darbuotojų pastangos, atsiskaitymo už prekes terminai ir kt.

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje "TEREKAS"

Analogiškai, naudojant tiesinės regresijos lygtį, prognozuosime ir grynąjį pelną 2007 – 2009 metams.

Apskaičiuoti koeficientai įstatomi į tiesinės regresijos lygtį, pagal kurią bus atlikti prognoziniai skaičiavimai. Įstačius koeficientus į tiesinės regresijos lygtį gauname:

$$a_1 = 0,026 \quad a_0 = 0,105$$

$$Y = 0,105 + 0,026x$$

Pagal šią tiesę galime atlikti prognozinį grynojo pelno skaičiavimus 2007 – 2009 metams (mln.Lt.).

$$Y_5 = 0,105 + 0,026x \cdot 5 = 0,235$$

$$Y_6 = 0,105 + 0,026x \cdot 6 = 0,261$$

$$Y_7 = 0,105 + 0,026x \cdot 7 = 0,287$$

Gauti rezultatai ir grynojo pelno prognozei apskaičiuoti reikalingi duomenis pavaizduoti 35 lentelėje.

35 lentelė

Pardavimų ir grynojo pelno ryšys

Metai	X, pardavimai mln.Lt	Y, grynasis pelnas mln. Lt	X*Y	X ²	\hat{y} $\hat{y} = a_0 + a_1 \cdot x$	$(y - \hat{y})^2$	$(y - y)^2$
2003	0,936	0,153	0,143208	0,876096	0,131	0,00048	0,133
2004	0,856	0,126	0,107856	0,732736	0,157	0,00096	0,177
2005	1,009	0,055	0,055495	1,018081	0,183	0,0164	0,014
2006	1,040	0,184	0,19136	1,0816	0,209	0,00063	0,003
Viso:	$\Sigma=3,841$	$\Sigma=0,518$	$\Sigma=0,497919$	$\Sigma=3,708513$	$\Sigma=0,68$	$\Sigma=0,01847$	$\Sigma=0,327$

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis UAB "Terekas" duomenimis.

35 lentelėje pavaizduota 2003 – 2006 metų pardavimų apimtys ir grynasis pelnas, pagal kuriuos paskaičiuosime koreliacijos koeficientą.

Apskaičiuojame vidutinius kvadratinius nuokrypius - σ

$$\sigma_x = 1,55 \quad \sigma_y = 0,286$$

$$r = 0,00028$$

$$R = +/- 0,972$$

Taigi, apskaičiuotas koeficientas R, kuris lygus 0,972 rodo, kad tarp pardavimų apimties ir grynojo pelno yra labai glaudus ryšys. Kaip matome didėjant pardavimų apimčiai didėjo ir grynasis pelnas. Žinant, kad įmonės pardavimai yra augantys, o savikainos lyginamasis svoris pardavimuose mažėja,

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje “TEREKAS”

taigi sukontroliavus veiklos išlaidas, UAB “Terekas” turi galimybę pasiekti tokį prognozuojamą pelno augimą. Tam, kad prognozės pasitvirtintų reikia ne tik vidinių, bet ir išorinių veiksnių stabilumo.

Atliktos prognozavimo analizės metu pokyčių dinamikos įvertinimas leidžia teigti, kad prognozės rezultatai yra galimi.

IŠVADOS

Išanalizavus įvairių autorių nuomonę, įmonės veiklos efektyvumo tikslus ir uždavinius, būtų galima išskirti, kad svarbiausia yra nustatyti daugiausiai pelno duodančias sritis, teikti kuo informatyvesnę informaciją vartotojams, numatyti ateities perspektyvas, užkirsti kelią galimiems sunkumams, bankrotui išvengti bei numatyti prevencinius veiksmus. Efektyvumo analizės uždaviniai ir tikslai priklauso nuo įmonės tikslų.

Literatūros analizės metu nustatyta, kad efektyvumo sąvoka skirtingų autorių yra įvairiai apibūdinama ir nagrinėjama. Skirtingi efektyvumo sąvokos apibrėžimai leidžia teigti, kad efektyvumo rodikliai pasižymi jų įtakojančių veiksnių gausa, išraiškos sudėtingumu ir atskirų elementų sudėtingais tarpusavio ryšiais.

Efektyvumo rodikliai skiriasi savo svarba ir panaudojimo tikslais, nes vieni jų teikia informaciją einamajai trumpajai sėkmingai įmonės veiklai garantuoti, o kiti padeda priimti pagrįstus sprendimus ir numatyti įmonės veiklos strategiją. Šiuo metu vis daugiau dėmesio skiriama įmonių veiklos prognozavimui, išorinių ir vidinių veiksnių, darančių įtaką įmonės veiklai, tyrimui.

Teorinėje dalyje pateikta įvairių Lietuvos bei užsienio autorių nuomonė apie efektyvumo vietą įmonės valdyme, pateiktas santykinų rodiklių skirstymas į: mokumo (likvidumo), pelningumo, turto panaudojimo efektyvumo rodikliai, jų skaičiavimo metodika bei svarba vertinant įmonės finansinę padėtį bei numatant ateities perspektyvas. Taip pat išanalizuoti bankroto diagnostikos nustatymo, prognozavimo metodai. Pritaikius teorinius aspektus, praktikoje atlikta UAB „Terekas“ veiklos efektyvumo analizė, remiantis santykinų rodiklių skaičiavimu, įvertinus apyvartinio kapitalo ir grynojo pelno tarpusavio priklausomybę, numačius ateities veiklos perspektyvas, atlikus bankroto diagnostiką pagal Altman, Blanc modelius, prognozavus pagal koreliacinės regresijos metodą, eksponentinį išlyginimą.

Remiantis šia analize, galima pateikti išvadas:

Per nagrinėjamą laikotarpį bendrojo pelningumo koeficientas buvo gana aukštas ir kito pakankamai tolygiai. 2003 metais UAB „Terekas“ iš vieno pardavimų lito uždirbo 36 centus pelno. Vėlesniais metais šis rodiklis vis augo, kol 2006 metais ėmė siekti net 46 centus. UAB „Terekas“ bendrasis pelningumas yra didėjantis, tai rodo tinkamą kainą, kokurencijos politikos orientaciją, produkcijos gamybos efektyvumo augimą. Remiantis šiuo didėjančiu rodikliu UAB „Terekas“ vadovybė gali geriau suvokti vykstančias ekonominės procesų plėtros tendencijas, bei gali prognozuoti perspektyvas. Daroma išvada, kad analizuojamu laikotarpiu, efektyviam bendrojo pardavimų pelningumo didėjimui didžiausią įtaką turėjo pardavimų pajamų padidėjimas.

UAB „Terekas“ grynojo pelningumo rodiklis atskirais ataskaitiniais laikotarpiais nebuvo stabilus. Didėjantis šis rodiklis rodo įmonės efektyvų veiklos proceso organizavimą, pažangią kainodaros politiką ir produkcijos savikainos mažėjimą. Tačiau įmonei būtina išnaudoti turimus rezervus ir atkreipti dėmesį į savikainos mažinimo galimybes.

Veiklos pelningumą apsprendė veiklos sąnaudose didžiausią lyginamąjį svorį sudarančios žaliavų sąnaudos. Įmonė pasižymi didelėmis veiklos sąnaudomis. UAB "Terekas" pakeitus turimų rezervų valdymą efektyviai padidinamas ir veiklos pelningumo rodiklis. Įmonė norėdama tinkamai išnaudoti savo turimus rezervus, turėtų peržiūrėti atitinkamus gamybos proceso etapus nuo žaliavų užpirkimo iki gatavos produkcijos pateikimo į rinką.

Nuosavo kapitalo pelningumo rodiklio aukščiausia reikšmė buvo 2003 metais, ji sudarė 0.54. Žemiausią lygį – 12 centų, tenkančių 1 nuosavo kapitalo litui – jis pasiekė 2005 metais, o 2006 metais jau ėmė didėti. Didėjantis rodiklis reiškia, kad akcininkų nuosavybės panaudojimo efektyvumas analizuojamu laikotarpiu didėjo. Per visą nagrinėjamą laikotarpį jis sumažėjo 0,29. Atlikta nuosavo kapitalo pelningumo analizė, nustatant pagrindinius jį įtakančius santykinus rodiklius, parodė, jog efektyvumą įtakojo mažėjantys grynasis pardavimo pelningumas ir turto apyvartumas. Norint efektyviai išnaudoti kapitalo apyvartumą, įmonei reikėtų imtis kapitalo apyvartumo didinimo ir jį atlaisvinti t.y. kai apyvartinio kapitalo padidėjimas vyksta kartu su gamybos ar realizacijos padidėjimu. Panaudojusi šį būdą įmonė galės nukreipti apyvartines lėšas savo veiklos plėtrai ir nenaudoti papildomų finansinių išteklių.

Turto pelningumas buvo didžiausias 2003 metais, kada vienam turto litui teko 25 centai grynojo pelno. 2004 ir 2005 metais turto pelningumas mažėjo, 2005 metais jis tesiekė vos 4 centus. 2006 metais turto pelningumas vėl padidėjo, tačiau net nepasiekė 2004 metų lygio. Įvertinus dviejų veiksmų - grynojo pardavimų pelningumo ir turto apyvartumo – įtaką, nustatyta, kad turto pelningumo efektyvumui darė grynasis pelningumas.

Apibendrinant pelningumo rodiklius, galime teigti, kad grynojo, veiklos, ir turto pelningumo rodiklių reikšmės kito netolygiai. Bendrovės bendrojo pelningumo rodiklio dinamika 2003-2006 metais buvo pastovi ir didėjanti. Veiklos pelningumo rodiklis, padedantis geriausiai nustatyti ir kontroliuoti turimų rezervų bei sąnaudų formavimąsi, didžiausią reikšmę turėjo analizuojamo laikotarpio pabaigoje.

Išnagrinėjus įmonės mokumo rodiklius, bei gavus rezultatus galime teigti, kad bendrasis skolos rodiklis turėjo tendenciją didėti. UAB "Terekas" bendrojo skolos rodiklio didžiausia reikšmė buvo 0,65. Kaip matome, analizuojamais metais bendrasis skolos rodiklis viršijo saugų šio rodiklio kitimo diapazoną. Tai rodo, kad įmonė plėtodama veiklą daugiau nei 50 % lėšų skolinasi. Šis faktorius

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje “TEREKAS”

užtikrina efektyvią įmonės plėtotę, tačiau ilginiui tai gali pradėti signalizuoti apie finansinius sunkumus.

Finansinio svorto reikšmės rodo, kad įmonėje gali kilti finansinių sunkumų. Ilgalaikių įsipareigojimų didėjimas vadovus turėtų informuoti apie papildomus skolų padengimo kaštus bei efektyvų nuosavų lėšų panaudojimo mažėjimą.

Ilgalaikis mokumas kelia problemų, nes 2004-2006 metais daugiau nei pusė įmonės turto buvo finansuojama skolintu kapitalu. Apyvartinio kapitalo apyvartumas rodo, kad 2003-2004 metais pastarasis rodiklis darė apie 4 apyvartas per metus. Tuo tarpu 2006 metais rodiklis sumažėjo iki 1.05. Tai turėtų kelti rūpestį UAB „Terekas“ vadovams, nes įmonėje nepakankamai efektyviai išnaudojamas apyvartinis kapitalas.

Išanalizavus mokumo rodiklius, galima pasakyti, kad trumpalaikio mokumo rodikliai ir ilgalaikio mokumo rodikliai rodo šiek tiek kitokią situaciją, nors abiem atvejais matoma, kad 2005 metais įmonei buvo patys prasčiausi mokumo prasme. Tuo tarpu 2006 metų rodikliai rodo, kad tais metais situacija ėmė gerėti. Sprendžiant pagal visus trumpalaikio mokumo rodiklius, įmonės mokumo efektyvumas yra užtikrintas gana gerai.

Veiklos efektyvumo rodiklių grupės analizė leidžia daryti sekančias išvadas. Trumpalaikio turto apyvartumas kartais aukščiausią lygį pasiekė 2003 metais, kai siekė 1.92, vėliau jis nuolat mažėjo, kol 2006 metais jis nukrito iki 0.96. Taigi galima spręsti, kad įmonėje yra pernelyg aukštas trumpalaikio turto lygis. Be to, šis rodiklis kasmet vis blogėja (per visą laikotarpį jis sumažėjo 0.96), kas liudija apie tai, kad ši problema nėra sprendžiama. Sprendžiant pagal bendrojo likvidumo koeficiento dydį, 2006 metais įmonės nemokumo tikimybė buvo pakankamai maža, tačiau šio rodiklio padidėjimas iki 3,59 2006 metais reiškia, kad greičiausiai jos vadovai dirba neefektyviai, nes nemoka tinkamai naudoti turto ir jį išaldo.

Turto apyvartumo rodiklis UAB “Terekas” yra mažas. Balansinė turto vertė yra gana didelė, tačiau jo įmonė nesugeba efektyviai panaudoti. Įmonei nelikvidaus turto įsigijimas, pardavimų apimčiai nežymiai kintant gali kainuoti apyvartinių lėšų gamybinėje veikloje stoka, todėl atsižvelgiant į šio rodiklio mažėjančias reikšmes įmonė turi aktyvinti pardavimus bei tokiu būdu didinti realizavimo kiekius rinkoje.

Trumpalaikis turtas įmonėje pasižymėjo labai prastu apyvartumo lygiu. Tai reiškia, kad per daug lėšų išaldyta trumpalaikio turto pavidalu ir įmonės veikla nėra efektyvi. Pagal trumpalaikio turto struktūrą pastebime, kad didelė dalis šio turto sudaryta iš atsargų bei debitorinių įsiskolinimų. Įmonė norėdama efektyviau išnaudoti gamybos rezervus turėtų atkreipti dėmesį į pastarųjų punktų valdymo politiką.

UAB "Terekas" kreditorinis apyvartumas dienomis kasmet yra didėjantis ir tai rodo neefektyvią įmonės veiklą. Labai svarbu susieti kreditorinį įsiskolinimą su debitoriniu ir sudaryti šių straipsnių įsiskolinimo balansą, nes įmonė turi atsiskaityti su kreditoriais nepriklausomai nuo to, kiek lėšų ji gaus iš debitorių. Kreditorinio įsiskolinimo didėjimas gali sumažinti skolų padengimo apyvartumą ir sugadinti įmonės reputaciją kitų įmonių atžvilgiu.

Galima daryti išvadą, kad debitorinių įsiskolinimų punktai rodo, kad įmonė vykdo neefektyvią atsiskaitymų su pirkėjais politiką. Norint efektyviau dirbti, įmonė turėtų peržiūrėti atsiskaitymo su pirkėjais grafikus ir sekti gaunamas įplaukas. Didėjantis debitorinis įsiskolinimas įmonei gali kainuoti gamybinių srautų sumažėjimą, nes piniginių lėšų cirkuliacija įmonės veikloje yra nepakankamai užtikrinama.

Apyvartinio kapitalo apyvartumas turėtų kelti rūpestį UAB "Terekas" vadovams, nes įmonėje nepakankamai efektyviai išnaudojamas apyvartinis kapitalas. Nustatyta, kad rodiklio kitimo tendencija nepalanki įmonei – ilgėja apyvartos trukmė, mažėja apyvartumo koeficientas. Įmonės apyvartinis kapitalas per ilgai išaldomas įsiskolinimuose.

Nepastovus atsargų ir nebaigtų vykdyti sutarčių rodiklis, 2003 metais sudarė apie 25 procentus trumpalaikio turto, 2004 metais jau sudarė 53.55 procentus, o 2005 metais pasiekė net 66.10 procentus, ir sukelia problemų įmonės veiklos efektyvumui gerinti. Kadangi įmonės pagrindiniai tiekėjai yra užsienio kompanijos, įmonėje laikomas nemažas kiekis atsargų. Tai rodo rimtas atsargų valdymo problemas įmonėje, bei neefektyvius sprendimus tuo klausimu, nes išaldomos didelės pinigų sumos, taip apsunkinant įmonės atsiskaitymus. Vertinant atsargų valdymo efektyvumą reikia atkreipti dėmesį ir į neįvykdytų užsakymų, prastovų dėl žaliavų trūkumo skaičiaus dinamiką, atsargų valdymo kaštų pokyčius ir pan. Įmonėje palaikomas atsargų lygis turi būti minimalus, tačiau užtikrinantis ekonomišką ir nepertraukiamą darbo procesą. Išnaudodama savo efektyvios veiklos rezervus bei atsižvelgdama į esamą situaciją, įmonė turėtų numatyti gamybinį potencialą.

Atlikus UAB „Terekas“ finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įmonės finansiniam efektyvumui vertinimą, galima teigti, kad įmonei grėsmę kelia ilgalaikio materialaus turto, debitorinio įsiskolinimo bei atsargų straipsnių apimties didėjimas.

Pagal atliktos bankroto analizės rezultatus galime daryti išvadą, kad UAB „Terekas“ bankroto grėsmė yra galima. UAB „Terekas“ bankroto tikimybė apskaičiuota taikant dvi metodikas, naudojančias santykinis rodiklius: Altman penkių koeficientų bei Blanc modelius. Didžiausia bankroto tikimybė nustatyta remiantis Altman modelio koeficiento duomenimis. Remiantis jais, įmonei 2005 metais buvo labai didelė bankroto grėsmė. 2004 ir 2006 metais tokia grėsmė buvo didelė. Ir tik 2003 metų duomenys nerodė bankroto grėsmės. Analizuojant pagal Blanc metodiką gautus duomenis,

galima teigti, kad 2003-2004 ir 2006 metais įmonei bankrotas negrėsė. Tuo tarpu 2005 metais atsirado bankroto grėsmė, kurią kelia ilgalaikio materialaus turto ir atsargų straipsnių apimtys didėjimas.

Pagal koreliacinės regresinės analizės metodą prognozuojant pardavimų apimtis ir grynąjį pelną, galime teigti, kad UAB "Terekas" pardavimų apimtys ir grynasis pelnas metams bėgant didės, nes 2003 – 2006 metais pardavimų apimtys taip pat augo tolygiai. Augimo apimtys pastebimos dėl didesnės vidaus rinkos dalies, eksporto plėtros galimybių, efektyvių marketingo strategijos sprendimų. Tarp pardavimų apimtys ir grynojo pelno yra labai glaudus ryšys, pvz. pardavimams prognozuojamais 2009 metais padidėjus iki 1,793 mln. Lt, grynasis pelnas padidėtų iki 0,287 mln. Lt.

Įvertinus įmonės veiklos finansinę būklę, struktūrą, įvertinus bankroto tikimybę, prognozę bei numčius būdus esamoms problemoms spręsti, galima teigti, kad hipotezė, jog įmonės veiklos efektyvumo vertinimo rodikliai atskleidžia įmonės finansinę padėtį ir leidžia spręsti apie įmonės veiklos efektyvumą, pasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Atlikus UAB "Terekas" gamybos efektyvumo analizę ir nustčius jos siplnšias puses rekomenduojame:

Įmonei atkreipti dėmesį į visai sulėtėjusį pardavimų apimties didėjimą. Per visą 2003 - 2006 metų laikotarpį jie padidėjo tik 11 procentų. Toks augimas yra labai nedidelis. Būtina naudoti efektyvesnę pardavimų politiką, vykdant aktyvią naujų klientų paiešką, naudojant lankstesnius klientų atsiskaitymo būdus. Taip pat siūloma plėsti produktų asortimentą (pvz., įsigyjant papildomas mašinos formas, kurios nors ir brangios, tačiau dėl greito jų pakeitimo galima pasiūlyti platesnį asortimentą. Taip lanksčiau būtų galima reaguoti į klientų poreikius).

Nustatyta, kad UAB "Terekas" pelnas yra labai priklausomas nuo finansinės ir investicinės veiklos rezultatų, o jie yra labai nestabilūs. Siekiant išvengti rezultatų nestabilumo, siūloma ne tik didinti įmonės pardavimus, bet atidžiai vertinti debitorinius įsiskolinimus. Tai leistų daug efektyviau paskirstyti darbus įmonėje bei galėtų duoti geresnius jos veiklos rezultatus.

Išanalizavus UAB "Terekas" esamą įmonės padėtį, aptariant pelningumo rodiklius siūloma - atitinkamai atsižvelgiant į turto pelningumo rodiklio mažėjimą, įmonė turėtų atkreipti dėmesį į naujai įsigyjamo ilgalaikio turto svarbą ir apmąstyti turto reikšmę įmonės veikloje. Išnaudodami turimus rezervus vadovai turėtų priimti sprendimą dėl ilgalaikio turto panaudojimo efektyvumo ir būtinybės jį įsigyti, nes atitinkamai ženkliai išaugusi turto vertė pardavimams nežymiai kintant, mažina turto pelningumą.

Analizės metu išsiaiškinus kokių lygiu įmonė pajėgi vykdyti savo įsipareigojimus, galime siūlyti šiuos būdus mokumo rodikliams gerinti : norint pagerinti finansinio sverto rodiklio reikšmes bei kuo efektyviau išnaudoti finansinius rezervus, įmonė turėtų vykdyti aktyvius pardavimus, tokiu būdu didindama savininkų nuosavybės dalį bendruose įmonės finansavimo šaltiniuose.

Atsižvelgiant į bendrojo skolos rodiklio kitimus, įmonė turėtų didesnę dalį savo turimų rezervų skirti gamybinei veiklai, tokiu būdu sumažindama kreditorinius įsiskolinimus. Tai įgalintų įmonę sumažinti skolų padengimo riziką bei didinti įmonės gamybos efektyvumą finansuojant veiklą nuosavomis lėšomis.

UAB „Terekas“ pasižymi labai dideliu įsiskolinimu ir tai kelia grėsmę jos finansiniam stabilumui. Įmonėje daugiau nei pusė turto yra finansuojama skolintomis lėšomis. Šią problemą būtina spręsti nedelsiant, juolab kad įmonė dirba pelningai. Siūloma didesnę dalį pelno reinvestuoti į įmonę, taip didinant savininkų nuosavybės dalį. Be to, būtina mažinti ilgalaikių įsipareigojimų apimtį, nes būtent jų

atsiradimas ir sąlygojo taip smarkiai pastaraisiais metais pablogėjusį nuosavo ir skolinto kapitalo efektyvumą.

Analizuojant debitorinių įsiskolinimų apyvartumą bei kylančią grėsmę dėl apyvartinių lėšų stokos, įmonė turi atkreipti dėmesį į sutartis su pirkėjais, juose nurodytus atsiskaitymo terminus ir šių terminų nesilaikymo sąlygas.

Norint gerinti įmonės veiklos efektyvumo rezultatus siūloma - jog apyvartinis kapitalas turėtų didėjimo tendenciją, reikėtų efektyvesnio apyvartinio kapitalo valdymo bei galimybių plėsti gamybą. Įmonė turėtų griežtinti atsiskaitymo su pirkėjais politiką, kontroliuoti piniginius srautus. Neefektyviai išnaudojamos bei didėjančios atsargos signalizuoja įmonei apie apyvartinių lėšų išaldymą, kai tuo tarpu jos galėtų būti panaudotos kituose gamybos sektoriuose. Vadinasi, įmonės vadovai, norėdami užtikrinti gamybos efektyvumą, bei išnaudoti turimus rezervus turėtų peržiūrėti žaliavų užpirkimo periodus bei gamybinį potencialą, ir paskirstyti lėšas tolygiai visuose gamybos etapuose.

Mažinant veiklos sąnaudas įmonės vadovybei verta atsižvelgti į tai, kad senų įrengimų remontas sudaro dideles veiklos sąnaudas, todėl įmonei būtų efektyviau įsigyti ekonomiškus įrengimus, kurie reikalautų mažesnės techninės priežiūros ir mažintų veiklos sąnaudas remonto kaštų išvengimo dalimi. Taip pat ypatingą dėmesį skiriant technologinėms inovacijoms įmonė turi stengtis rinkai teikti naujausius produkto sprendimus.

Įmonė laiko dideles pinigų ir jų ekvivalentų atsargas (jų absoliuti apimtis 2006 metais pasiekė lygį, beveik dvigubai didesnę nei 2003 metais ir trigubai didesnę nei 2005 metais). Siūloma nelaikyti tokių didelių pinigų atsargų, o juos investuoti ir iš jų uždirbti papildomas pajamas. Mažinant veiklos sąnaudas, būtina atsižvelgti į tai, kad didelė dalis atsargų yra sandėliuojama, o tai reikalauja papildomai patalpų nuomos kaštų. Sumažinus nuomos sąnaudas veiklos pelningumas padidėtų.

Analizuojant įmonės veiklos etapus, UAB "Terekas" turėtų didelį dėmesį skirti atsiradusioms "siaurosioms" įmonės veiklos proceso vietoms: turimais resursais ir priemonėmis didinti gamybinio srauto pralaidumą derinant veiksmus su visais įmonės padaliniais (kad pagerėjęs vienas procesas nepablogintų kito) "jei grandinės tvirtumas priklauso nuo silpniausios grandies, tai pirmas žingsnis, gerinant organizacijos veiklą, būtų surasti šią grandį (E.Goldratt ir J.Cox "Tikslas", p. 363).

Atsižvelgiant į UAB „Terekas“ veiklos specifiką, įmonei naudinga būtų aktyviai domėtis natūralių žaliavų įsisavinimo galimybėmis teikiant reikšmę kaip netolimos perspektyvos žaliavai, kuri išsivysčiusiose šalyse jau pradėta plačiai taikyti ir naudoti.

Įmonė, vykdydama veiklą ir žvelgdama į ateities perspektyvas, turi periodiškai analizuoti išnaudojamų gamybinių pajėgumų nustatymo kriterijus bei koreguoti juos siejant su realia situacija.

LITERATŪRA

1. Armstrong, M. Cowan, S. (1997). Regulatory reform. Economics Analysis and British Experience. Cambridge [16].
2. Bagdonavičius, J., Stankevičius, P., Lukoševičius, L. (1999). Ekonomikos terminai ir sąvokos. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
3. Bendorienė A., Bogušienė V., Dagytė E. ir kt. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Alma littera, 2003
4. Bernstein, R. (1993). Financial. Statement analysis. Boston: IRWIN.
5. Boguslauskas, V., Jagelavičius, G. (2001). Įmonės veiklos finansinis vertinimas. Kaunas: Technologija.
6. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (2002). Finansų analizė. Kaunas: Technologija.
7. Damodaran, A., (2002). Valuing financial service firms.
8. Funkcional audit methodology. Municipal training Center. [žiūrėta 2007-02-25]. Prieiga per internetą:<www.savivalda.lt/http://smc.logincee.org/lib>.
9. Gaidienė, Z. Finansų valdymas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras, 1998 p. 125.
10. Garškaitė, K. (1999). Finansinių rodiklių modelių taikymas įmonės bankroto prognozavimui. *Verslas, vadyba ir studijos-98*. Vilnius: Technika.
11. Grant, R. M. The Resource- Based theory of Competitive Advantage: Iplikations for Strategy Formulation. California management review. Spring, p. 119-135.
12. Gronskas, V. Prekinės verslininkystės rizika. Kaunas: Technologija, 1997
13. Isachsen, A., Hamilton, C. (1992). *Ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Alma littera.
14. *Įmonių bankrotas* (2005). Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės.
15. Įmonių finansiniai rodikliai 2003/I-IV (2004). Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius.
16. Įmonių finansiniai rodikliai 2004/I-II (2004). Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius.
17. Jakutis, A., Petraškevičius, V., Stepanovas, A. (2000). Ekonomikos teorijos pagrindai: Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Kaunas: Mažoji poligrafija.
18. Jewel. B. R. (2000). Integruotos verslo studijos. Vilnius: Garnelis.

19. Juozaitienė, L. (2000). *Įmonės finansai: analizė ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
20. Kaplan, R., S., Norton, D. P. *The balanced score card: translating strategy into action*. Harvard business school press Boston. Massachusetts.
21. Kvedaraitė, V. (1996). *Pelningumo analizė ir prognozavimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
22. Kvedaraitė, V., *Firmos finansinės veiklos analizė*. Vilnius: LII, 1994 p. 46.
23. Lileikienė, A., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
24. Lileikienė, A. *Finansinių sprendimų rizikos įvertinimas*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos: 2001: Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos parnešimų medžiaga* [Šiauliai, 2001 m. lapkričio 22 d.]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2000 p. 51 - 53.
25. Lydeka, Z., Drilingas, B. (2001). *Firmos ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Pačiolio leidykla, p. 205.
26. Mackevičius J. (2005). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV
27. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (2000). *Finansinė analizė*. Vilnius: katalikų pasaulis.
28. Mackevičius J., Poškaitė, D. *Kapitalo pelningumo rodiklių skaičiavimo ir analizės tobulinimas* // *Ekonomika*, nr. 46, 1999 p. 51-62.
29. Mikulis, J. (2003). *Verslo žinių priedas "Karjera ir vadyba"*, Nr. 43 (104).
30. Pass, Ch., Lowes, B., Davies, I. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos bisnis.
31. Ruchovienė, D., (1998). *Pirminių finansinės analizės būdų taikymo ypatybės*. *Ekonomika ir vadyba*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
32. Rutkauskas, A. V., Damašienė, V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
33. Sakalas, A., Vanagas, P., Martinkus, B., Neverauskas, B., Prokopčiukas, B., Venskus, R., Viršilaitė, R., Ivaškienė, A. (2000). *Pramonės įmonių vadyba*. Kaunas: Technologija.
34. Slatkevičienė, G., Vanagas, P. (2001). *Veiklos kompleksinė vertinimo sistema: sudarymo teorija ir metodai*: Kaunas, Technologija.
35. Steponavičiūnė, G. "Jūsų tarpininkas". 2006-02-03.
36. Šlekienė, D., Klimavičienė I. (2000). *Įmonės veiklos finansinis vertinimas*. Kaunas: Technologija.
37. Švelienė, E. (1996). *Bankroto diagnozavimas gamybinėje įmonėje*. *Ekonomika ir vadyba -96*. Kaunas: Technologija.

38. Tvaronavičienė, M. (2001). Įmonių bankroto prevencijos sistemos kūrimas Lietuvoje. *Ekonomika Nr. 54*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
39. Urbanskienė R., Vaitkienė R., Clottey B. Rinkos tyrimai ir analizė.- K.: Technologija, 1998.
40. Varian, H., R. (1999). Mikroekonomika: Šiuolaikinis požiūris. Vilnius: Margi raštai.
41. Vasiliaukas, A. (2001) strateginis valdymas. Vilnius. Vilniaus vadybos kolegija.
42. Wonnacott, P., Wonnacott, R. (1998). Mikroekonomika. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
43. Ковалев, В.В. (2000). *Введение в финансовый менеджмент*. Москва: Финансы и статистика.
44. Apskaitinė informacija ir finansinė atskaitomybė. [žiūrėta 2007-01-29]. Prieiga per internetą:<<http://finansai.tripod.com/pelnoat.htm>>.
45. LLRI pristato septintąjį Lietuvos makroekonominių rodiklių tyrimą. [žiūrėta 2007-03-22]. Prieiga per internetą:<<http://www.lrinka.lt/Leidiny/makroekonominiai.tyrimai.phtml>>.
46. Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2006 metų sausio – rugsėjo mėn. apžvalga. [žiūrėta 2007-03-15]. Prieiga per internetą:<http://www.ukmin.lt/lt/ukio_apzvalga/>.
47. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. [žiūrėta 2007-03-15]. Prieiga per internetą:<<http://www.svv.lt/index.php/lt/29819/>>.
48. UAB “Terekas”. [žiūrėta 2007-03-01]. Prieiga per internetą:<http://www.terekas.lt/lt/veikla_lt.htm>.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

UAB "TEREKAS" TURTAS 2003-2006 METAIS

Eil. Nr.	Turtas	2003 m.	2004 m.	2005 m..	2006 m
A.	<i>Ilgalaikis turtas</i>	85350	181833	418636	434419
I.	FORMAVIMO SAVIKAINA				
II.	NEMATERIALUSIS TURTAS			4760	2895
III.	MATERIALUSIS TURTAS	85350	171833	413876	431524
III. 1.	Žemė				
III.2.	Pastatai	63259	56266	199638	185570
III.3.	Statiniai ir mašinos	516	441		
III.4.	Transporto priemonės	13481	11099	11935	47974
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	2004	726	71	
III.6.	Kitas materialusis turtas	6090	6265	9878	5626
III.7.	Nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai		96936	192354	192354
IV.	ILGALAIKIS FINANSINIS TURTAS		10000		
V.	PO VIENERIŲ METŲ GAUTINOS SUMOS				
V.1.	Pirkėjų įsiskolinimas				
V.2.	Kitos gautinos sumos				
B	<i>Trumpalaikis turtas</i>	488717	722986	967987	1079341
I.	ATSARGOS IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	121417	387143	639887	608168
I.1.	Atsargos	121417	328074	632912	606906
I.2.	Nebaigtos vykdyti sutartys		59069	6975	1262
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	246559	202109	214606	208888
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	145690	136425	162409	156191
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos		65684	5874	25380
II.3.	Kitos gautinos sumos	100869	65684	46323	27317
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS			45918	57979
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI	120741	133734	67576	204306
C.	<i>Sukauptos (gautinos) pajamos</i>	30756	61187		
	TURTAS IŠ VISO	604823	966006	1386623	1513760

**UAB “TEREKAS” SAVININKŲ NUOSAVYBĖ
IR ĮSIPAREIGIJIMAI 2003-2006 METAIS**

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	2003	2004	2005	2006
A.	Kapitalas ir rezervai	281753	401395	456011	729712
I.	KAPITALAS	75000	75000	75000	75000
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	75000	75000	75000	75000
I.2.	Nepareikalautas įmokėti (-)				
II.	AKCIJŲ PRIEDAI (nominalinės vertės perviršijimas)				
III.	PERKAINOJIMO REZERVAS				
IV.	REZERVAI	206753	326395	326397	470385
IV.1.	Įstatymo numatyti	9472	15792	15792	
IV.2.	Nepaskirstytini	38670	43725		
IV.3.	Paskirstytini	158611	266878	310605	470385
V.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)			54614	184327
B.	<i>Finansavimas (dotacijos ir subsidijos)</i>				
C.	<i>Atidėjimai ir atidėtieji mokesčiai</i>				
I.	ĮSIPAREIGIJIMŲ IR REIKALAVIMŲ PADENGIMO ATIDĖJIMAI				
II.	ATIDĖTI MOKESČIAI				
D.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI			386229	483176
I.	FINANSINĖS SKOLOS			386229	483176
I.1.	Kreditinėms institucijoms			300000	365100
I.2.	Kitos			86229	118076
II.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)				
II.1.	Tiekėjams				
II.2.	Apmokėtini vekseliai				
III.	AVANSU GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS				
IV.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI				
E.	<i>Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai</i>	237881	515803	544383	300872
I.	ILGALAIKIŲ SKOLŲ EINAMŲJŲ METŲ DALIS			22097	
II.	FINANSINĖS SKOLOS			100000	
II.1.	Kreditinėms institucijoms			100000	
II.2.	Kita				
III.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	162680	439111	377452	254540
III.1.	Tiekėjams	162680	439111	377452	254540
III.2.	Apmokėtini vekseliai				
IV.	AVANSU GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS	17273	31291	32719	20238
V.	MOKESČIAI, ATLYGINIMAI IR SOCIALINIS DRAUDIMAS	39780	20247	-14280	-4847
V.1.	Mokesčiai	31272	11658	-19438	-7622
V.2.	Atlyginimai ir socialinis draudimas	8508	8589	5158	2775
VI.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI	18148	25154	26395	30941
F.	<i>Sukauptos sąnaudų ir ateinančio laikotarpio pajamos</i> SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGIJIMAI IŠ VISO	85189 604823	48808 966006	1386623	1513760

3 PRIEDAS

UAB “TEREKAS” PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA UŽ 2003-2006 METUS

Eil. Nr.	Straipsniai	2003	2004	2005	2006
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA				
I.1.	Pardavimai	936380	856135	1009155	1040408
I.2.	Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	603605	503374	551737	557862
II.	BENDRASIS PELNAS(NUOSTOLIS)	332775	352761	457418	482546
III.	VEIKLOS SĄNAUDOS	182248	379596	462862	299132
IV.	VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	150527	-26835	-5444	183414
V.	KITA VEIKLA	10531		77502	20791
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	24502	181964	-7661	-19878
VI.1.	Pajamos	25228	186707	6849	13985
VI.2.	Sąnaudos	726	4743	14510	33863
VII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	185560	155129	64397	184327
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	-3085	-6893		
VIII.1.	Pagautė	65	8403		
VIII.2.	Netekimai	3150	15296		
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	182475	148236	64397	184327
X.	PELNO MOKESTIS	29502	22717	9783	
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYmui	152973	125519	54614	184327

4 PRIEDAS

UAB “TEREKAS” TURTO DINAMIKA 2003-2006 METAIS, LITAIŠ

Eil. Nr.	Turtas	Per 2004 m.	Per 2005 m.	Per 2006 m.	Per 2003-2006 m. laikotarpį
A.	<i>Ilgalaikis turtas</i>	96483	236803	15783	349069
I.	FORMAVIMO SAVIKAINA	0	0	0	0
II.	NEMATERIALUSIS TURTAS	0	4760	-1865	2895
III.	MATERIALUSIS TURTAS	86483	242043	17648	346174
III. 1.	Žemė	0	0	0	0
III.2.	Pastatai	-6993	143372	-14068	122311
III.3.	Statiniai ir mašinos	-75	-441	0	-516
III.4.	Transporto priemonės	-2382	836	36039	34493
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	-1278	-655	-71	-2004
III.6.	Kitas materialusis turtas	175	3613	-4252	-464
III.7.	Nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai	96936	95418	0	192354
IV.	ILGALAIKIS FINANSINIS TURTAS	10000	-10000	0	0
V.	PO VIENERIŲ METŲ GAUTINOS SUMOS	0	0	0	0
V.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	0	0	0	0
V.2.	Kitos gautinos sumos	0	0	0	0
B	<i>Trumpalaikis turtas</i>	234269	245001	111354	590624
I.	ATSARGOS IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	265726	252744	-31719	486751
I.1.	Atsargos	206657	304838	-26006	485489
I.2.	Nebaigtos vykdyti sutartys	59069	-52094	-5713	1262
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-44450	12497	-5718	-37671
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	-9265	25984	-6218	10501
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos	65684	-59810	19506	25380
II.3.	Kitos gautinos sumos	-35185	-19361	-19006	-73552
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	0	45918	12061	57979
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI	12993	-66158	136730	83565
C.	<i>Sukauptos (gautinos) pajamos</i>	30431	-61187	0	-30756
	TURTAS IŠ VISO	361183	420617	127137	908937

5 PRIEDAS

UAB "TEREKAS" TURTO DINAMIKA 2003-2006 METAIS, PROCENTAIS

Eil. Nr.	Turtas	Per 2004 m.	Per 2005 m.	Per 2006 m.	Per 2003-2006 m. laikotarpį
A.	<i>Ilgalaikis turtas</i>	113.04	130.23	3.77	408.99
I.	FORMAVIMO SAVIKAINA				
II.	NEMATERIALUSIS TURTAS			-39.18	
III.	MATERIALUSIS TURTAS	101.33	140.86	4.26	405.59
III. 1.	Žemė				
III.2.	Pastatai	-11.05	254.81	-7.05	193.35
III.3.	Statiniai ir mašinos	-14.53	-100.00		-100.00
III.4.	Transporto priemonės	-17.67	7.53	301.96	255.86
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	-63.77	-90.22	-100.00	-100.00
III.6.	Kitas materialusis turtas	2.87	57.67	-43.05	-7.62
III.7.	Nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai		98.43	0.00	
IV.	ILGALAIKIS FINANSINIS TURTAS		-100.00		
V.	PO VIENERIŲ METŲ GAUTINOS SUMOS				
V.1.	Pirkėjų įsiskolinimas				
V.2.	Kitos gautinos sumos				
B	<i>Trumpalaikis turtas</i>	47.94	33.89	11.50	120.85
I.	ATSARGOS IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	218.85	65.28	-4.96	400.89
I.1.	Atsargos	170.20	92.92	-4.11	399.85
I.2.	Nebaigtos vykdyti sutartys		-88.19	-81.91	
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-18.03	6.18	-2.66	-15.28
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	-6.36	19.05	-3.83	7.21
II.2.	Dukterinių ir asocijuotų įmonių skolos		-91.06	332.07	
II.3.	Kitos gautinos sumos	-34.88	-29.48	-41.03	-72.92
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS			26.27	
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKVIVALENTAI	10.76	-49.47	202.34	69.21
C.	<i>Sukauptos (gautinos) pajamos</i>	98.94	-100.00		-100.00
	TURTAS IŠ VISO	59.72	43.54	9.17	150.28

**UAB "TEREKAS" SAVININKŲ NUOSAVYBĖS IR ĮSIPAREIGOJIMŲ DINAMIKA
2003-2006 METAIS, LITAIŠ**

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	Per 2004 metus	Per 2005 metus	Per 2006 metus	Per 2003-2006 metus
A.	Kapitalas ir rezervai	119642	54616	273701	447959
I.	KAPITALAS	0	0	0	0
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	0	0	0	0
I.2.	Nepareikalautas įmokėti (-)	0	0	0	0
II.	AKCIJŲ PRIEDAI (nominalinės vertės perviršijimas)	0	0	0	0
III.	PERKAINOJIMO REZERVAS	0	0	0	0
IV.		119642	2	143988	263632
IV.1.		6320	0	-15792	-9472
	REZERVAI				
	Įstatymo numatyti				
IV.2.	Nepaskirstytini	5055	-43725	0	-38670
IV.3.	Paskirstytini	108267	43727	159780	311774
V.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	0	54614	129713	184327
B.	<i>Finansavimas (dotacijos ir subsidijos)</i>	0	0	0	0
C.	<i>Atidėjimai ir atidėtieji mokesčiai</i>	0	0	0	0
I.	ĮSIPAREIGOJIMŲ IR REIKALAVIMŲ PADENGIMO ATIDĖJIMAI	0	0	0	0
II.	ATIDĖTI MOKESČIAI	0	0	0	0
D.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	0	386229	96947	483176
I.	FINANSINĖS SKOLOS	0	386229	96947	483176
I.1.	Kreditinėms institucijoms	0	300000	65100	365100
I.2.	Kitos	0	86229	31847	118076
II.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	0	0	0	0
II.1.	Tiekėjams	0	0	0	0
II.2.	Apmokėtini vekseliai	0	0	0	0
III.	AVANSŲ GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS	0	0	0	0
IV.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	0	0	0	0
E.	<i>Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai</i>	277922	28580	-243511	62991
I.	ILGALAIKIŲ SKOLŲ EINAMŲJŲ METŲ DALIS	0	22097	-22097	0
II.	FINANSINĖS SKOLOS	0	100000	-100000	0
II.1.	Kreditinėms institucijoms	0	100000	-100000	0
II.2.	Kita	0	0	0	0
III.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	276431	-61659	-122912	91860
III.1.	Tiekėjams	276431	-61659	-122912	91860
III.2.	Apmokėtini vekseliai	0	0	0	0
IV.	AVANSŲ GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS	14018	1428	-12481	2965

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje "TEREKAS"

V.	MOKESČIAI, ATLYGINIMAI IR SOCIALINIS DRAUDIMAS	-19533	-34527	9433	-44627
V.1.	Mokesčiai	-19614	-31096	11816	-38894
V.2.	Atlyginimai ir socialinis draudimas	81	-3431	-2383	-5733
VI.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI	7006	1241	4546	12793
F.	<i>Sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos</i>	-36381	-48808	0	-85189
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGIJIMAI IŠ VISO	361183	420617	127137	908937

UAB "TEREKAS" SAVININKŲ NUOSAVYBĖS IR ĮSIPAREIGIJIMŲ DINAMIKA 2003-2006 METAIS, PROCENTAIS

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	Per 2004 metus	Per 2005 metus	Per 2006 metus	Per 2003-2006 metus
A.	Kapitalas ir rezervai	42.46	13.61	60.02	158.99
I.	KAPITALAS	0.00	0.00	0.00	0.00
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	0.00	0.00	0.00	0.00
I.2.	Nepareikalautas įmokėti (-)				
II.	AKCIJŲ PRIEDAI (nominalinės vertės perviršijimas)				
III.	PERKAINOJIMO REZERVAS				
IV.	REZERVAI	57.87	0.00	44.11	127.51
IV.1.	Įstatymo numatyti	66.72	0.00	-100.00	-100.00
IV.2.	Nepaskirstytini	13.07	-100.00		-100.00
IV.3.	Paskirstytini	68.26	16.38	51.44	196.57
V.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)			237.51	
B.	<i>Finansavimas (dotacijos ir subsidijos)</i>				
C.	<i>Atidėjimai ir atidėtieji mokesčiai</i>				
I.	ĮSIPAREIGIJIMŲ IR REIKALAVIMŲ PADENGIMO ATIDĖJIMAI				
II.	ATIDĖTI MOKESČIAI				
D.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI			25.10	
	FINANSINĖS SKOLOS			25.10	
I.	Kreditinėms institucijoms			21.70	
I.1.	Kitos			36.93	
I.2.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)				
II.	Tiekėjams				
II.1.	Apmokėtini vekseliai				
II.2.					
III.	AVANSŲ GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS				
IV.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI				
E.	<i>Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai</i>	116.83	5.54	-44.73	26.48
I.	ILGALAIKIŲ SKOLŲ EINAMŲJŲ METŲ DALIS			-100.00	
II.	FINANSINĖS SKOLOS			-100.00	
II.1.	Kreditinėms institucijoms			-100.00	
II.2.	Kita				
III.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	169.92	-14.04	-32.56	56.47
III.1.	Tiekėjams	169.92	-14.04	-32.56	56.47
III.2.	Apmokėtini vekseliai				
IV.	AVANSŲ GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS	81.16	4.56	-38.15	17.17
V.	MOKESČIAI, ATLYGINIMAI IR SOCIALINIS DRAUDIMAS	-49.10	-170.53	-	-112.18

Mituzaitė R. Gamybos efektyvumo rezervai uždaroje akcinėje bendrovėje "TEREKAS"

V.1.	Mokesčiai	-62.72	-266.74	-	-124.37
V.2.	Atlyginimai ir socialinis draudimas	0.95	-39.95	-46.20	-67.38
VI.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGIJIMAI	38.60	4.93	17.22	70.49
F.	<i>Sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos</i>	-42.71	-100.00		-100.00
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGIJIMAI IŠ VISO	59.72	43.54	9.17	150.28

**UAB "TEREKAS" PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITOS
STRAIPSNIŲ DINAMIKA 2003-2006 METAIS, LITAIŠ**

Eil. Nr.	Straipsniai	Per 2004	Per 2005	Per 2006	Per 2003-2006 metus
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA				
I.1.	Pardavimai	-80245	153020	31253	104028
I.2.	Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	-100231	48363	6125	-45743
II.	BENDRASIS PELNAS(NUOSTOLIS)	19986	104657	25128	149771
III.	VEIKLOS SĄNAUDOS	197348	83266	-163730	116884
IV.	VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	-177362	21391	188858	32887
V.	KITA VEIKLA	-10531	77502	-56711	10260
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	157462	-189625	-12217	-44380
VI.1.	Pajamos	161479	-179858	7136	-11243
VI.2.	Sąnaudos	4017	9767	19353	33137
VII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	-30431	-90732	119930	-1233
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	-3808	6893	0	3085
VIII.1.	Pagautė	8338	-8403	0	-65
VIII.2.	Netekimai	12146	-15296	0	-3150
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	-34239	-83839	119930	1852
X.	PELNO MOKESTIS	-6785	-12934	-9783	-29502
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYMIUI	-27454	-70905	129713	31354

9 PRIEDAS

**UAB "TEREKAS" PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITOS
STRAIPSNIŲ DINAMIKA 2003-2006 METAIS, PROCENTAIS**

Eil. Nr.	Straipsniai	Per 2004	Per 2005	Per 2006	Per 2003-2006 metus
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA				
I.1.	Pardavimai	-8.57	17.87	3.10	11.11
I.2.	Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	-16.61	9.61	1.11	-7.58
II.	BENDRASIS PELNAS(NUOSTOLIS)	6.01	29.67	5.49	45.01
III.	VEIKLOS SĄNAUDOS	108.29	21.94	-35.37	64.13
IV.	VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	-117.83	-	-	21.85
V.	KITA VEIKLA	-100.00	-	73.17	97.43
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	642.65	-104.21	-	-181.13
VI.1.	Pajamos	640.08	-96.33	104.19	-44.57
VI.2.	Sąnaudos	553.31	205.92	133.38	4564.33
VII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	-16.40	-58.49	186.24	-0.66
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	123.44	-100.00		-100.00
VIII.1.	Pagautė	12827.69	-100.00		-100.00
VIII.2.	Netekimai	385.59	-100.00		-100.00
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	-18.76	-56.56	186.24	1.01
X.	PELNO MOKESTIS	-23.00	-56.94	-100.00	-100.00
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYmui	-17.95	-56.49	237.51	20.50

PET produkcijos suvartojimas pasaulio rinkose 2001 – 2010 m

PASAULIO PRODUKCIJOS (PET) VARTOJIMO PRODUKTYVUMAS											
regionas	metai	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Š.Amerika		3122	3225	3695	4065	4215	4395	4675	4675	4675	5235
P.Amerika		460	480	527	667	667	787	887	977	1027	1027
Afrika, A.Rytai		257	287	590	1130	1387	1387	1447	1447	1547	1547
Europa		1971	2173	2301	3216	3713	3933	4063	4353	4603	4603
Azija		3288	4643	5739	6722	6809	6949	7199	7261	7505	7505
VISO		9098	10808	12852	15800	16791	17351	18271	18713	19357	19917
Tikėtinas produktyvumas											
Š.Amerika		3122	3225	3597	3615	3800	4010	4525	4525	4675	4825
P.Amerika		460	480	480	607	607	787	787	787	987	987
Afrika, A.Rytai		257	287	440	585	902	967	1187	1187	1257	1287
Europa		1971	2173	2241	2841	3178	3768	4013	4208	4428	4428
Azija		3288	4643	5374	5957	6044	6044	6064	6126	6370	6370
VISO		9098	10808	12132	13605	14531	15576	16576	16833	17717	17897
Kasmetinis augimas (%)		9,8	18,8	12,3	12,1	6,8	7,2	6,4	1,6	5,3	1,0

UAB „TEREKAS“ GAMYBOS TECHNOLOGIJOS

Pusautomatis

Oro džiovintuvas

Kompresorius

Rezervuaras

Kompresorius

UAB „TEREKAS“ PET TAROS PAVYZDŽIAI

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniu: Bagdanavičius J., Stankevičius P., Lukoševičius L. (1999). *Ekonomikos terminai ir sąvokos*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

A

Akcinis kapitalas – akcinės bendrovės kapitalo kiekis, kuris suformuojamas parduodant akcijas.

Aktyvai – visi įmonės ištekliai (turtas), naudojami įmonės ūkinėje veikloje, iš kurios tikimasi naudingumo.

Apyvartinis kapitalas – firmos trumpalaikės apyvartinės lėšos, kurios gana greitai ūkinėje veikloje pakeičiamos žaliavomis, nebaigta gamyba ir gatavų prekių atsargomis, skolomis ir grynaisiais pinigais, trumpalaikiais įsipareigojimais.

Atsargos – gatavų prekių atsargos, nebaigta gamyba ir žaliavos, kurias turi įmonė.

B

Balansas – įmonės (juridinio asmens) finansinės atskaitomybės dokumentas, kuriame nurodomas visas įmonės turtas, savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai.

Bankrotas – įmonės, banko arba asmens finansinė padėtis, kuriai esant jie nepajėgia apmokėti skolų ir vykdyti kitus turtinius įsipareigojimus.

D

Debitorinis įsiskolinimas – juridinių ar fizinių asmenų įsiskolinimas, kuris atsiranda dėl materialiujų vertybių pateikimo ir kitų sandorių su šiais juridiniais ar fiziniais asmenimis sąlygų pažeidimo iš jų pusės.

Dividendas – akcinės bendrovės pelno dalis, kasmet paskirstoma tarp akcininkų po to, kai sumokami mokesčiai, atliekami atskaitymai gamybai plėsti, papildomi rezervai, išmokami procentai už obligacijas ir premijuojami direktoriai.

E

Efektyvumas – gamybos išteklių panaudojimo lygis, garantuojantis maksimalų rezultatą. Tai siekimas gauti kuo daugiau naudos, kuo geriau vartojant ribotus išteklius.

F

Finansinės ir investicinės veiklos pajamos – įmonės (juridinio asmens), t.y. mokesčių mokėtojo, uždirbtos per ataskaitinį laikotarpį – finansinius metus – pajamos, prie kurių priskiriama: gauti akcijų dividendai; pajininkų bei steigėjų gauta pelno dalis; depozitų palūkanos, obligacijų palūkanos; kredito operacijų palūkanos; pajamos iš finansinio tarpininkavimo; užsienio valiutos pardavimo pajamos; turimos užsienio valiutos kurso kilimo teigiama įtaka; kitų bendrovių akcijų ir kitų vertybinių popierių pardavimo pajamos; užsienio valiutų konversijos teigiama įtaka; kitos finansinės veiklos pajamos.

Finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos – įmonės (juridinio asmens) per ataskaitinius metus padarytos sąnaudos, susijusios su finansinės ir investicinės veiklos pajamų gavimu; prie šių sąnaudų priskiriama: sumokėtos ar mokėtinos palūkanos už kreditus; metinė dalis sąnaudų, susijusių su kapitalo pasikeitimu, jeigu ji neįtraukta į balanso straipsnį Kapitalo pokyčio ir įmonės formavimo savikaina; gautinų sumų diskontavimo sąnaudos, susijusios su išduotais vekseliais, išrašytais sąskaitomis ir pan., bei su faktoringu susijusios sąnaudos; užsienio valiutų kursų pasikeitimo ir valiutų konversijos neigiama įtaka; investicinės veiklos kitose įmonėse netekimai.

Finansiniai metai – ūkio subjektų ataskaitinis laikotarpis.

G

Grynasis pelnas – įmonės (juridinių asmenų) uždirbtų bendrųjų pajamų dalis, kuri lieka atėmus įprastinės veiklos sąnaudas, ypatinguosius praradimus bei sumokėtus mokesčius.

Grynieji pinigai – pinigai įmonės sąskaitoje ir kasoje, banko čekiai, kiti banko dokumentai, kurių pagrindu bankas daro įrašus įmonės sąskaitoje.

I

Ilgalaikis turtas – įmonės (juridinio asmens) turto dalis, kuriai priskiriama: formavimo savikaina, nematerialusis turtas, materialusis turtas, ilgalaikis finansinis turtas bei po vienerių metų gautinos sumos.

Ilgalaikis materialusis turtas – turtas (objektai), kuris daugelį kartų naudojamas gamybos ir aptarnavimo procese ir, išsaugodamas savo natūralią formą, nusidėvi naudojamas ilgiau kaip vienerius metus (išskyrus žemę).

K

Kreditorinis įsiskolinimas – (įsiskolinimas kreditoriui) tai įmonės laikinai pritrauktos piniginės lėšos, gražintinos atitinkamiems juridiniams ir fiziniams asmenims; įsiskolinimas, kuris atsiranda dėl materialiujų vertybių pateikimo ir kitų sandorių su šiais juridiniais ar fiziniais asmenimis sąlygų pažeidimo.

L

Likvidumas – įmonių, bankų gebėjimas laiku atsiskaityti su partneriais.

Likvidus turtas – įmonės turtas, kurį greitai ir be nuostolių (ar su minimaliais nuostoliais) galima paversti grynaisiais pinigais.

P

Pelno (nuostolio) ataskaita – įmonės (juridinio asmens) finansinės atskaitomybės dokumentas, kuriame pateikiami duomenys apie įmonės veiklos finansinius rezultatus per ataskaitinį laikotarpį. Jame nurodytos visos per ataskaitinį laikotarpį uždirbtos pajamos bei sąnaudos, pelnas prieš apmokestinimą, mokestis, grynasis pelnas.

S

Savikaina – įmonės (juridinio asmens) pardavimų ir atliktų paslaugų pajamų dalis, likusi atskaičiavus iš visų uždirbtų pajamų išlaidas sunaudotoms žaliavoms, komplektavimo gaminiams ir perparduoti skirtoms prekėms pirkti